yeni Açılım

Aylık Siyasal Dergi

Fiyatı: 3000 TL. *(KDV Dahil)*

■ **Hemen Bugünden, Henüz Kapitalizm Çerçevesinde** / *T. Tamer*

•

■ **Kafaları Değiştirmek** / *A. Taygun*

•

■ **Gri ve Yeşil** / *E.Ş. Karasoy*

•

■ **Komünist Partiler ve Siyasal Demokrasi** / *T. Demirkan*

EŞİTLİLİK İÇİNDE BİRLİK

Haziran 1989 **14**

yeni Açılım

Aylık Siyasal Dergi

İÇİNDEKİLER

Yeni Açılım, Aylık Siyasal Dergi
Sahibi: Su Basın Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş. adına Şefik Çalık □ **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** Saffet Ersanlı □ **Yönetim Yeri:** Çatalçeşme Sk. 15/1 Cağaloğlu-İSTANBUL □ **Kapak Baskı:** Kent Basımevi **İç Baskı:** Anıl Ofset □ **Dizgi:** Maraton Dizgievi □ **Dağıtım:** Etkin Dağıtım Ltd. Şti. Molla Fenari Sok. No: 5 Tel: 513 77 10 Cağaloğlu-İstanbul
Abone Koşulları: (Yurtiçi) 6 aylık 15.000 TL., 1 yıllık 30.000 TL.; (Yurtdışı) 6 aylık 20 DM, 1 Yıllık 40 DM, Tek Dergi 4 DM **B.Almanya Temsilcisi:** Bahattin Erdem
Hesap No: 1056-30421-1066904 Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi-İSTANBUL
Döviz Hesap No: 30100/2308 Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi-İSTANBUL

SUNUŞ

14. sayımıza, **Tanju Tamer**'in "Hemen Bugünden, Henüz Kapitalizm Çerçevesinde" başlıklı yazısıyla giriyoruz. "Kapitalizm çerçevesinde emekçilerin sorunlarına ne kadar çözüm getirilebilir? Kapitalizmi kendi çerçevesi içinde değiştirmek, bunun için öneriler sunmak mümkün müdür?" Tamer, bu sorulara yanıt vermeye çalışıyor. Şöyle diyor: "Sömürü sömürüdür, ha az olmuş, ha çok olmuş değişen bir şey yok diye olaya yanaşıp, işi bir devrime bırakmak da bir yol. Bu yanaşımın mı, yoksa henüz kapitalizm koşullarında işçilerin ulusal gelirden daha fazla pay almaları için çalışmanın mı daha devrimci olduğunu, kendisine ilericiyim diyen herkes kendi hesabına yanıtlasın." Yazar çalışmasında, kapitalist ülkelerin politikalarında görülen değişik tutumların gözönünde bulundurulması gereğini de vurgulamaktadır.

Barış Derneği davasından ve özgün yazılarından tanıdığımız **Ali Taygun** kendine özgü söylemiyle Türkiye solunun düşün alanına cesaretli bir yaklaşım gösteriyor. "Kafaları Değiştirmek" konusuna, ayırdığı yazısının bir bölümünde şunları söylüyor: "Bugün, dünya genelinde, sol düşünce alanı yepyeni bir serbestiye kavuşuyor. Ne yazık ki aynı serbesti Türkiye'de gerçekleşecek olsa dahi büyük bir önem taşımayacak. Bir an için 142. maddenin kalktığını farzedelim. Bu ülkede yazılmış basılacak ne var?"

Geçen sayımızdaki "Düğüm ve Anahtar" başlıklı yazısından anımsayacağımız **Edibe Şahin Karasoy** bu sayıda da "Gri ve Yeşil" başlıklı çalışmasıyla karşımıza geliyor. Karasoy, tıpkı Ali Taygun gibi, düşünsel yaşamımıza bir başka açıdan yaklaşım gösteriyor ve oldukça özgün görüşler ileri sürüyor.

Adına iyice alıştığımız **Ayşe Güler** "Avrupa Topluluğu, Ortak Evimiz ve Türkiye" başlıklı yazısında, Türkiye solunun, nesnel bir olgu durumuna gelen uluslararasılaşma süreçlerine kendi yaklaşımlarını henüz oluşturmadığından söz ederek, Avrupa topluluğu üzerine kapsamlı bir araştırma sunuyor. Birinci bölümünü bu sayımızda aktardığımız yazısında, Türk solunun birbirine yaftalar yapıştırmadan, bu konular üzerine ortaklaşa tartışması, düşünmesi, alternatifler üretmesi gerektiğini ileri süren yazarımız, "bütün bu süreçler konusunda dışarıdan uzaydan bakar gibi yalnızca 'hükümler' vermek de olgu ve gelişmelere salt 'hayır' belgisiyle yaklaşmak da sorunu çözmüyor" diyerek, konunun araştırılması gerektiğine işaret ediyor.

Sosyalist ülkelerin deneylerinden yola çıkarak parti içi demokrasi ve siyasal çoğunluk gibi önemli konuları irdeleyen **Tarık Demirkan** "Komünist Partiler ve Siyasal Demokrasi" adını verdiği yazısının bir bölümünde şunları söylüyor: "Siyasal demokrasinin evrenselliğini tehdit eden en büyük tehlike, demokrasi üzerine ikili kriter uygulamaktır. (...) Bu tavır, despotik rejimleri ortaya çıkarmanın ötesinde, yaşam biçimlerinin kemikleşmesi, gelişiminin sekteye uğraması gibi ağır sonuçlara yol açabilir."

Bu sayımızda, ayrıca, güncel tarım sorunlarını inceleyen kısa bir yazımız daha var. **Ercan Kızılay** bu yazısında, 24 Ocak kararlarının Türkiye tarımı üzerindeki kimi olumsuz etkilerini anlatıyor.

Okuyucularımızdan bizlere ulaşarak, dergimizin bu sayısında yayınlanan **S.Türk, M.**

Çakıroğlu, O.K.Su ve **H.Ata**'nın yazıları "Okuyucu Gözüyle" köşemizde yer almaktadır.

Yeni Açılım'ın Haziran 1989 sayısındaki ağırlıklı bir bölüm de "Tartışma" köşesi oluyor. Burada **A.Türer, S.Baysan, A.Takan, M.Turgut** ve **M.Güneş** kendi özgün görüşlerini açımlıyor ve tartışmaya sunuyorlar.

Bu bölümdeki "Sosyalist Düşünce Kendini Marksizmle Özdeşleştirmekten Vazgeçmelidir" başlıklı yazı **Ali Türer**'in. Yazı, sosyalizmin günümüz sorunlarına eğiliyor. Sosyalist dünya görüşünün bir bunalım yaşadığını söyleyen Türer bunalımın nedeni olarak da şunları ifade ediyor: "Sosyalist dünya görüşünün bugün içinde bulunduğu bunalım marksizm-leninizmin demokrasi, devlet ve devrim tahlillerinin artı-değer kuramının, proletarya diktatörlüğü, tek parti iktidarı, üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti önermelerinin günümüzde yaşanan gerçekliğe uygun düşmemesinden, yaşamın sosyalist dünya görüşünü ve marksizm-leninizmin bu kavramlarını (özgül biçimleriyle) bir kenara bırakmak üzere son bir kez daha ele almaya zorlamasından ve nihayet, sosyalist düşüncenin marksizm-leninizmin bu sınırlarını aşmaya henüz hazır olmamasından kaynaklanıyor."

Anımsayacağınız gibi geçen sayımızda Celal A.Kanat'ın "Yeniden Yapılanmanın Tarihsel Geriplanı" başlıklı bir yazısı yayınlanmıştı. Bu sayımızda ise **Serhat Baysan**, sözkonusu yazıya atıfta bulunarak, böylesi bir yaklaşımın tartışmanın önünü kesme riski taşıdığını belirterek, daha duyarlı olunması gerektiğine dikkati çekiyor.

Aybey Takan, "Gemiler Yakıldı" adlı yazısında birlik sürecinin geri döndürülemezliği saptamasını yaptıktan sonra, bu sürecin beraberinde getirdiği kimi zorlukları vurguluyor ve kimi çözüm önerilerine yer veriyor.

Emek dergisinin birinci sayısında SBKP MK'ne bağlı Bilimler Akademisi'nce hazırlanan tezleri ele alan ve onu eleştiren bir yazıya yanıt olarak gönderdiği çalışmasında **M.Turgut**, Uluslararası platformda süren tartışmalara **Emek**'in de katılmasını olumlu ve yararlı gördüğünü belirterek, eleştiride katılmadığı, noktaları ele almaya çalışıyor. Sol içindeki böylesi tartışmaların yararlı olacağına inanarak bu yazıyı sunuyoruz.

Elinizdeki sayının son yazısı **M.Güneş**'e ait. 27 sayfalık uzun eleştirisinde yazar, **Yeni Açılım**'dan hareketle, yeni politik düşünceyi tartışıyor.

Okuyucularının özgün görüş ve düşüncelerine daha fazla yer vermeyi düşünen dergimiz bu amacın ancak, gönderilen yazıların makul bir uzunlukta olması durumunda gerçekleştirilebileceğinin de bilincindedir. Dolayısıyla, dergimize katkı yapmayı düşünen okurlarımızın bizi anlayacaklarını umarak, bu tür yazıların (daktilo sayfasıyla) 10 sayfayı aşmamasına özen göstermelerini rica ediyoruz.

KARŞILIKLI ANLAYIŞ: KENDİNİ ANLATMA VE MUHATABI ANLAMA

Yaşlı dünyamızın yeni bir çağın eşiğinde bulunduğunu gösteren belirtiler her gün biraz daha artıyor. Bireyler, toplumlar, uluslar, devletler, sistemler ve hatta uluslararası kuruluşlar kendilerini yeni bir gözle görmeye, kendi dışındaki öğelerle ilişkilerini yeniden düzenlemeye ve eskiden pek öngörülmemiş, ancak giderek daha çok gereksinim duyulan yeni işlevler üstlenmeye başlıyorlar. Elbette, bu birimlerin hepsi her konuda aynı şekilde düşünüyor değiller; belki, uzun erimli amaçları da aynı değil ve bu, zorunlu bir önkoşul niteliği taşımıyor. Ayrıca, gözlemlenen gelişmeler toplumsal süreçlerin bütününde eşit tempolarla da gelişmiyor. Ve bu da olağan bir şey.

Örneğin kapitalizm, insanlığın evrimindeki önemli bir toplumsal/ekonomik formasyon olarak, oldukça köklü dönüşümler geçirmek durumuyla karşı karşıyadır. Onun öngörülebilir bir gelecekte ortadan kalkmasının kaçınılmazlığını savunan ortodoks-sol düşüncelerin tersine; özellikle bilimsel-teknolojik devrim ve bunun üretim, otomatizasyon, iletişim, bilgi depolama ve işleme, yeni silah sistemleri, uzay teknolojileri ve sanayileri, vb. alanlarında yarattığı çarpıcı gelişmeler sonucunda, yakın zamanlara dek yeterince öngörülemeyen yeni olanaklara sahip olduğu ortaya çıkıyor. Yenitutuculuk kapitalizmin düşünsel/ideolojik alandaki sistem-oluşturucu yeni olanaklarını sergileyen kuramsal bir çaba olarak ortaya çıkıyor.

Sosyalizme gelince, o da, gereksinim duyulan kuramsal/ideolojik atılımı uzun bir zaman gerçekleştiremeyen ve zamanında yapıcı bir işlev görmüş olsalar da günümüzde tutucu-şabloncu niteliklere bürünen eski yaklaşımlarla yetinen, kendinden hoşnut, eski kazanımlarıyla övünen ve dolayısıyla, yaratıcı düşünceyle bağlantıları zayıflayan bir akım olmaktan çıkmanın sancılarını yaşıyor. Perestroyka adıyla anılan bu geç atılımın sonucunda, marksizmin eski saygınlığını yeniden kazanması bekleniyor.

Elbette yalnızca bu ana-sistemler değil, pek çok toplumsal/düşünsel akım da, kendine özgü biçimlerde, belirgin bir arayış ve yenilenme özlemi içindeler.

Bu arayış ve özlem, sonuçta, insanlığın kendi geleceğini bilinçli ve insana yaraşır bir gelecek yapma projesinin bir parçasıdır. Gerçekten görkemli ancak, insanlığın

tüm gelişmeden yana olan öğelerinin katılımıyla gerçekleşme şansı bulunan bu projenin kuramsal ve ideolojik altyapısı henüz tam bir netliğe ulaşmamış olsa bile, bunun "yeni politik düşünce", "yeni politik kültür" başlıkları altında irdelenen yaklaşımların olgun biçimlerine denk düşeceği ileri sürülebilir.

Buna göre, ne düşünce ve gündelik ilgi farklılıkları, ne de ayrı toplumsal/politik/devletsel yapılar içinde yer almış olmak insanlık ailesinin parçalanmasını, atomize olmasını getirmelidir. Tüm nesnel farklılıklarına karşın, insanlığın yapabileceği pek çok ortak şey vardır ve bunun en başta geleni de, herhalde akılcı bir temel üzerinde, kendi varlığını sürdürmek ve geliştirmektir. Bu bakış açısına göre, farklı düşünceler ve ilgiler böylesi birliktelikleri ve buluşmaları engellemek şöyle dursun, tersine daha zengin kılmakta, daha yaratıcı sonuçlara kapı açmaktadır.

O nedenle, genelde solun, özelde marksist solun bu süreçte alacağı rol, başka şeylerin yanısıra, böylesi bir anlayışın kılavuz edinilmesini de zorunlu kılıyor. Solun yaşamın gerisinde kalmaması için, bu bilinci yakalaması gerekiyor.

Öte yandan, bu anlayışın yaşama geçmesi de dümdüz, sorunsuz bir çizgi izlemeyecektir. Sarsıntılı ve çeşitsiz bir süreç yaşanacağı öngörülebilir. Böyle olsa bile, yapıcı, eleştirel, hoşgörülü ve global bir tutumun ağır basması olanaklı her yolla, her araçla somutlaştırılmalıdır.

Geçtiğimiz günlerde toplanmış olan Kadın Kurultayı, bu bakımdan, anılan sürecin hem olanaklarını, hem de sancılarını gösteren pratik bir örnek olarak anılabilir. Kurultay gibi, geniş katılıma ve temsile açık platformlarda öteki toplumsal/politik eğilimlerle birlikte, marksistlerin de yapacağı çok şey vardır ve olmalıdır. Ne var ki, bu tür olanakların yeterince değerlendirilememesi ve kısa erimli politik görüşler ile dar sınıf açılarının öne çıkarak, muhataplara "diz çöktürülme" söz konusu olduğunda da, bundan marksistlerin yarar sağlayacağı beklenemez.

İçinde yaşamakta olduğumuz durumda, yeni politik kültürün yaşama geçirilmesi açısından marksistlerin çok ciddi sorumluluklarla karşı karşıya olduğu bir gerçektir. Bu gerçek yaşama geçirilebildiği ölçüde ve oranda, muhataplarımızın bizi anlamalarını ve bizim de, kendimizi onlara anlatabilmemizi ummak hakkına sahibiz.

HEMEN BUGÜNDEN, HENÜZ KAPİTALİZM ÇERÇEVESİNDE

Tanju TAMER

"Barış ve Demokratik Yenilenme Programı, emekçilerin derin sosyal sorunlarına, hemen bugünden, henüz kapitalizm çerçevesinde olanaklı ilk ekonomik, iç ve dış politik çözümleri getirme programıdır."[1] Herhalde emekçilerin derin sosyal sorunlarına, hemen bugünden çözüm getirme istemi, işçi düşmanı, halk düşmanı politikaları kendisine bayrak edinen çevreler dışında, hemen hemen herkes tarafından istenen bir şey. Bu istemin nasıl hayata geçirileceği konusunda herkes kendi konumlarından çıkarak belli yollar önermeye çabalıyor, önermek zorunda.

Tarihsel misyonu kapitalist sistemi yıkıp yerine sosyalizmi kurmak olarak belirlenmiş (ki bu belirleme öznel değil, nesnel koşulların getirdiği bir sonuç) bir sınıfın, işçi sınıfının partisi olarak ortaya çıkan bir parti neden kapitalizm sınırları içinde olanaklı ekonomik çözümleri arıyor? Neden henüz kapitalizm çerçevesinde? Kapitalizm çerçevesinde emekçilerin sosyal sorunlarına ne kadar çözüm getirilebilir? Soruyu daha da net soralım: Kapitalizmi kendi çerçevesi içinde değiştirmek, bunun için öneriler geliştirmek komünistlere mi kaldı? Hemen akla geliveren (ve daha çoğaltabileceğimiz) bu sorular konunun ne denli karmaşık ve çok boyutlu olduğunu gösteriyor. Bu karmaşıklığın, tartışmaların daha uzun süreceğinin bilincinde ve birkaç sayfada tüm boyutlarıyla soruna açıklık getirme iddiasında olmadan, bazı görüşlerimizi dile getirmeye çalışalım.

TBKP'nin neden bu hedefi koyduğuna açıklama getirirken, en az üç yönden konuya yanaşma olanağı var. Birincisi, onun "bükemediğin eli öp" ilkesiyle hareket ettiği ve teslimiyetçi bir politika güttüğü. İkincisi, kapitalist sistemi yıkıp yerine sosyalizmi kurmaktan vazgeçtiği ve revizyonist bir çizgiye geldiği. Bu iki yaklaşım da yeni değil, yıllardır söyleniyor, yazılıyor, ama gerçeği yansıtmıyor.

---

[1] TBKP Barış ve Demokratik Yenilenme Programı, s.5

Temel amaç sosyalizmden vazgeçilmiş değil. Eğer önyargıyla yanaşılmıyorsa, TBKP Programı'nda bu açık seçik görülebilir. "Sosyalizm Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin vazgeçilmez temel amacıdır. İşçi sınıfının öncülüğünde tüm emekçilerin iktidarıyla kurulacak olan sosyalizm işçi ve emekçi kitlelerin eseri olacaktır. Türkiye Birleşik Komünist Partisi, sosyalizmi amaçlayan diğer politik güçlerle birlikte sosyalist iktidarın uygulamalarına yön verecek, bu doğrultuda var güçle çalışacaktır."[2] Tam aksine, şimdiye kadar olduğundan çok daha fazla bu amaca ulaşmanın gerçekçi yolları aranıyor. Vazgeçilmiş olan, devrim çağrıları, sosyalizm modelleri yapıp bırakarak aslında işin kolayına kaçan tutum. Gerçekten büyük iş olan sosyalizme ulaşmayı tekrarlayıp duran ama onu ulaşırken hangi adımların atılması gerektiğine, hangi aşamalardan geçileceğine fazla kafa yormayan, yani deyim yerindeyse, bugünün işini de yarına bırakan ve böylece de yarına ulaşmanın önünü tıkayan tutum...

Bu, teslimiyetçi bir politika hiç değil. Yukarıdaki düşüncenin devamını getirirsek, herhalde bu da açığa çıkacak. Barış ve Demokratik Yenilenme Programı toplumsal ilerlemenin önünün açılması için hazırlanmış stratejik bir öneri. "Türkiye Birleşik Komünist Partisi, bugünkü iç ve dış koşullarda, toplumsal ilerlemenin önünün barış ve demokratik yenilenme için mücadeleyle, demokratik bir rejimin kurulması ve alternatif bir demokratik politikanın yaşama geçmesiyle açılabileceğine inanıyor(...) Bu çizgi devrimin barışçı yoldan gelişme şansını azami ölçüde artırma çizgisidir."[3]

Şimdi, üçüncü olanaklı yanaşım biçimini geliştirmeye çalışalım. Amaç devrimin barışçı yoldan gelişme şansını azami ölçüde artırma. Dikkat edilmesi gereken nokta, devrimin süreç karakterinin vurgulanması. Bu yoldan emekçilerin sosyal sorunlarına çözümler getirme tek değil, ama en önemli noktalardan birini oluşturuyor. Toplumun devrimci yoldan değiştirilmesi için çaba gösteren ve iyi niyetinden kesinlikle şüphe duymadığımız herkes şu iki soruyu cesurca kendisine sormalıdır: Şu anda ülkemizde hemen bir devrimin gerçekleştirilmesinin olanakları var mıdır? Sosyalizm kurulana kadar emekçilerin çıkarları için, toplumsal ilerleme için neler yapılabilir?

Birinci soru başlı başına çok geniş bir uluslararası tartışma konusu; ülkemizde de geniş düzeyde tartışılması gerekiyor.

Bilindiği gibi, Marks ve Engels tarihsel materyalizm temelinde insanlığın gelişmesini incelerken, kapitalist sistemin de belli bir gelişme aşamasında kendi iç çelişkilerinin şartlandırması sonucu, yerini sosyalizme bırakacağını bilimsel biçimde ortaya koydular. Yine bilindiği gibi, Lenin bu teoriyi yeni koşullarda geliştirerek emperyalizmin yerini çürüyen ve asalak kapitalizm ve nihayet ölen kapitalizm olarak belirledi. Belki bu saptamalar uzun yıllar, bu saptamalara götüren diyalektik yöntem kullanılmadan oldukça dogmatik biçimde yorumlandı ve emperyalizme geçişle birlikte (dünya ölçüsünde) kapitalist sistemin, artık tek tek ülkelerin ardı ardına sosyalizme geçmesiyle, çökeceği sonucu çıkartıldı. Ama bu Marks, Engels ve Lenin'i en az iki açıdan yarım anlamak ve yanlış sonuçlar çıkartmaktır. Elbette kapitalizmin temel

(2) TBKP Programı, s. 46
(3) Agy. s. 36

çelişkisi ve bu temel çelişkiden kaynaklanan diğer bir dizi çelişki bu sistemin yıkılmasını gerekli kılıyor.[4]

Çünkü bu çelişki, üretici güçlerin hareketi için onların organize biçimi olan üretim ilişkilerinin artık dar geldiğini gösteriyor. Ama bir sistemin temel çelişkisinin ortaya çıkması artık o sistemin kesinlikle hareket ve gelişme şansı olmadığı anlamına gelmez. Temel çelişki nihai olarak çözülmeden de, onun yeni bir düzeyde yeni hareket alanları yaratabilmesi olanağı da vardır. (Elbette, yeni hareket olanağının yaratılabildiği yeni düzeyde çelişki keskinleşmektedir.) "Bir tarihsel üretim biçiminin çelişkilerinin gelişmesi onların (çelişkilerin -ç.n.) çözümü ve yeniden biçimlendirilmesinin tek tarihsel yoludur."[5] Yukarıda değindiğimiz dogmatik yorumlamanın nedeni, kapitalizmin çelişkilerine değinirken, yalnızca bu çelişkilerin sistemi sarsan yanlarının görülmesi, ama çelişkilerin aynı zamanda yeni hareket alanları yaratarak, sistemi geliştirici ve istikrara sokucu sonuçlar da getirdiğinin gözardı edilmesi olsa gerek. Kapitalizm serbest rekabetçi dönemden, tekelci aşamaya (burada "tekel", üretim ilişkisi olarak anlaşılmalıdır) geçerek kendine yeni hareket alanları yarattı. Tekelci devlet kapitalizmi, tekelci aşamada yine yeni bir alan yaratma (ki buna kendini koşullara uyarlama da denilebilir) hareketiydi. Günümüzde de uluslararasılaşma ve uluslararası tekelci devlet üretim ilişkilerine geçerek sermaye, çelişkilerinin hareket olanağını sağlamaya çalışıyor.

Gelelim, Lenin'in "ölen kapitalizm" saptamasına. Eğer Lenin'i tam anlamak istiyorsak, şu saptamasını da eklemek gerekiyor: "Emperyalizm can çekişen, ama canı daha çıkmamış olan, ölen ama daha ölmemiş olan kapitalizmdir."[6] Bu sözlerde Lenin, yaptığı mantıksal -tarihsel saptamanın süreç karakterini dile getiriyor. Bu belirleme, Marks'ın açıkladığı "Kapitalist Birikimin Tarihsel Eğilimi"nden çıkarak yapılmıştır. **Kapital**'in birinci cildinin sonunda bu sistemin doğuş ve gelişimini özetleyen Marks, yadsımanın yadsıması yasası temelinde onun çökmesi gerektiğini de ortaya koymaktadır. Kapitalizm ilk sermaye birikimi (nedense, bizim dile "ilkel" diye girmiş) sürecinde üreticileri üretim araçlarından ayırarak, kendi gelişmesinin koşullarını yarattı. Daha sonra, üretim araçlarını geliştirdi ve kendisinin yok edilmesinin koşullarını yarattı. Doğuşu sırasında küçük mal üreticilerini mülksüzleştirenlerin de mülksüzleştirilmeleri gerekiyor. Bu doğru belirleme de mantıksal -tarihsel yanaşımla ortaya çıkartılmış bir sonuç. Bu anlamda da tarihsel olarak anlaşılmalı (tarihsel süreçleri bir insan ömrüyle saptamaya çalışmak doğru olmaz) ve bundan, kapitalizmin artık gelişme şansı kalmadığı anlamı çıkarılmamalıdır.

Gelişme bir doğru olarak değil, zikzaklı, aşamalı bir süreç olduğuna göre, elbette her an, kısa bir zaman içinde devrimci dönüşüm olanaklarının ortaya çıkması beklenebilir. Ama uzun erimli, gerçekçi politika belirlenmesinde tüm bu zikzaklara rağmen, genel gelişme eğilimini gözönünde bulundurarak, bu temel saptamalara gitmek doğru olur. Aksi halde, yaşamın gerçeklerine göz kapayıp, isteği gerçek kabul etmek kaçınılmazdır.

Şu anda gerek uluslararası planda, gerekse Türkiye'de kapitalist sistemin hemen

---

(4) Bak. Marks/Engels, **Toplu Eserler**, (Alm. Baskı) Cilt 20, s.619, 250-260.
(5) Marks, **Kapital** C.1, Alm. s.512.
(6) Lenin, **Eserler**, Alm., Cilt 24, s.465.

devrimci dönüşümüne olanak veren bir durum yoktur. 50'li yıllardan 70'li yıllara kadar görece istikrarlı bir gelişme gösteren kapitalizmin iç çelişkileri, 70'li yıllarda onun dünya ölçüsünde sorunlarını arttırdı. 1974/75 dünya ekonomik bunalımı 1980/82 bunalımı, kapitalizmin artık yeni koşullara kendini uyarlayarak gelişmesi gerekliliğini dayattı. Yenitutucu ekonomik politikaların uygulanması ve bilimsel teknik devrimin sonuçlarının üretimde yaygın biçimde kullanılmasıyla, sermayeye yeni koşullarda değerlenme olanakları sağlandı. Böylece birçok kişinin beklediği kapitalizmin dünya ölçüsünde daha da derin bunalıma düşmesi değil, istikrarlı bir gelişmeyi gerçekleştirmesi gözlenmeye başlandı.

Yanlış anlamalara meydan vermemek için, bu noktada biraz daha durmak gerekli. İstikrarlı gelişmeden anlaşılan artık kapitalizmin bunalımsız gelişme yoluna koyulduğu, uzlaşmaz iç ve dış çelişkilerinin ortadan kalktığı değildir. Elbette bu çelişkiler temel çelişkinin daha da keskinleşmesine bağlı olarak çok-yönlü biçimlerde ortaya çıkıyor. Kapitalizmin üretim ilişkilerini (sorun, eninde sonunda mülkiyet sorunudur) değiştirmeden, yani sistem içinde kalarak bu çelişkilerin çözümü söz konusu değildir. Bu anlamda bunalımlar kapitalist yeniden üretim sürecinin bir parçasıdır. İstikrarlı gelişmeden kasıt, kapitalizmin ortadan kalkmasını artık kaçınılmaz kılan, akut bir sistem bunalımı içinde bulunmadığıdır.

Bu, bizim ülkemiz için geçerli değil, denilebilir. Doğru; Türkiye'de kapitalizmin, yapısı ve özellikleri gereği, istikrarlı bir gelişme göstermesi halihazırda söz konusu değil. 12 Eylül'den (ya da 24 Ocak) sonraki dönemde de bu sağlanamamıştır. Ama yukarıdaki çerçevede alındığında, ülkemizde de şu anda akut bir sistem bunalımından yola çıkmak doğru olmaz. 80'li yıllarda üretici güçlerin gelişme düzeyinin dayattığı yeni yapılanma uluslararası alanda da kendisini dayattı. Gerek tek tek ülkelerde, gerekse uluslararası işbölümünde (kapitalist dünyada) yeni ilişkiler biçimlenmeye başladı. Bu işbölümünde Türkiye'nin yeri yeniden belirlenirken, ülke içinde de sermayenin bir bölümüne yeni birikim olanakları sağlandı. (80'li yıllardaki bu süreci değerlendirirken, belki ikinci "ilk birikim süreci" tezi üzerinde de tartışmak gerekli?) Yenitutucu politika tüm zorlukları ve emekçiler başta olmak üzere, geniş kesimlerin yaşam düzeylerini sarsarken, sermayeye yeni hareket alanları yarattı.

Böylesi koşullar göz önünde bulundurularak geniş emekçi kesimlerin yararına, toplumsal ilerleme için yapılabilecek en gerçekçi seçenek, 80'li yıllarda Türkiye ekonomisinin gidişine dur diyebilecek ve birikmiş olan sorunlara adım adım emekçiler yararına çözüm getirebilecek politikaların üretilmesidir. Aslında, sanki devrimden vazgeçmek ve böylece kolay yolu seçmek gibi görünen bu politika, gerçekte devrime yaklaşmanın yolunu açmakta ve büyük zorlukları içermektedir.

Peki, ülkemizde kapitalizmin kendi sınırları içinde değiştirilmesi, emekçilere de yarar getirebilecek bir gelişme gösterebilmesi olanağı var mıdır? Buna yanıtı, genel genelden çıkarak aramakta yarar var. Kapitalizmin sömürüye dayalı bir sistem olduğu, bu sistemin insanlık tarihinin gelişmesinde bir toplum biçimi olduğu ve yerini sosyalizme bırakacağı bilinen gerçekler. Tarihin çarkı geri döndürülemez. Ama aynı şekilde, birdenbire, öne doğru da birkaç misli hızla çevrilemez. Eğer tarihsel materyalizmin yasalarını kabul ediyorsak, her toplum biçiminin belli bir düzeyde gelişmiş üretici güçlere, üretim ilişkilerine ve ekonomik yasalara dayandığını da kabul edi-

yoruz. Ekonomik yasalar nesnel karakter taşır, ama insanların eylemi üzerinden hayata geçerler. Öznelerin, bu yasaları aynı sistem içinde yok etme olanakları yoktur, ama bu yasaların hayata geçme biçimine etkide bulunma olanakları vardır; çünkü bu ilişkide özneler yalnızca edilgen bir konumda bulunmamakta, politika üzerinden etkide bulunmaktadırlar. İşte bu diyalektik ilişkiden, kapitalizmin de gelişmesi içinde etkilenme olanağı doğmaktadır.

En önemli alanlardan birini alalım: Ulusal gelirin paylaşılması. Canlı emeğin yarattığı yeni değer (ulusal gelir) değişen sermaye (ücretler) ve artı değer olarak bölüşülür. Kapitalizm sınırları içinde artı değer ortadan kalkmaz, yani toplumun bir bölümünü oluşturan kapitalistler işçilerin yarattığı değerin bir bölümüne el koyarlar, onları sömürürler. Ulusal gelirin nasıl bölüşeceği sınıf savaşımı içinde ortaya çıkar. Durum böyle olunca, kapitalizm koşulları altında bölüşüm süreci içinde gelişmeye etki yapmak, ulusal gelirin paylaşılmasını işçiler, emekçiler yararına etkilemek olanağı ve gereği doğar. Bu sosyal bağlaşıklık temelinde değil, sınıf savaşımı temelinde olur.

"Sömürü sömürüdür, ha az olmuş, ha çok olmuş, değişen bir şey yok" diye olaya yanaşıp, işi devrime bırakmak da bir yol. Bu yanaşımın mı, yoksa henüz kapitalizm koşullarında işçilerin ulusal gelirden daha fazla pay almaları için çalışmanın mı daha devrimci olduğunu, kendine ilericiyim diyen herkes kendi hesabına yanıtlasın.

Bir başka örnek olarak, insanlığın önündeki en önemli sorunu, silahlanma sorununu ele alalım. Sermaye yayılmacı karaktere sahip. Emperyalist aşamada tekelci sermayenin yayılmacı karakteri nedeniyle savaş tehlikesi daha da artmakta. Hele çağımızın temel çelişkisi ortaya çıkalı, bu tehlike bir kat daha arttı. Atom çağına girilmesiyle, günümüzde patlak verecek bir nükleer savaşım tüm insanlığı yok edeceği gerçeği artık tekelci sermayenin bile bir bölümüne kadar, tüm insanlığın bu olguya yeni biçimlerde yanaşmasını koşullandırıyor. Bu durumda, büyük küçük her ülke barışın güvence altına alınabilmesi için çalışmak zorunda. Kapitalist ülkelerin politikalarında görülen değişik tutumlar göz önüne alındığında, aynı sistem temelinde insanlığın en önemli sorununa değişik yanaşım olanaklarının bulunduğu ortaya çıkıyor.

ABD, FAC, İtalya, Japonya, İsveç, Hollanda, İsrail ve Güney Afrika Cumhuriyeti, hepsi de kapitalist ülkeler. Ama gerek iç, gerek dış politika alanında birbirlerinden çok ayrı tutumdalar. Aynı temel üzerinde somut gelişme çok-seçenekli oluyor (Bu, yalnızca kapitalizm için değil, tüm toplum biçimleri için geçerli). Tekdüze, değil, çok-seçeneklilik burada da kendisini gösteriyor. Hatta, aynı ülke, gelişmesinin belli aşamalarında, aynı temel üzerinde değişik somut biçimler gösteriyor. Japonya'nın gelişmesi buna herhalde güzel bir örnek. En güçlü sermaye çevrelerinin çıkarları somut gelişme çizgisini belirleyen en önemli etmen, ama yanlızca bu değil. Ülke içinde ortaya çıkan yeni durumlarda oluşturulan yeni güç merkezleri güç dengesine etkide bulunup onu kaydırabilir. Ülkemizde de bu olanak vardır. Silahlanmadan, çatışma politikasından yana olan çevrelere karşı oluşturulabilecek koalisyonlar, Türkiye'nin barışçı, komşularıyla karşılıklı yarara dayanan iyi ilişkileri geliştirmesi politikasının yaşama geçirilmesini sağlayabilir.

İşin ekonomik yanına bakıldığında da, aslında daha bugünden yapılacak çok şey olduğu belli. Silahlanma harcamaları ekonomik açıdan ulusal gelirden bir bölümü-

nün çarçur edilmesi, Marks'ın deyimiyle denize atılması demektir. Oysa bu kaynakların üretici kesimlerde ve sosyal hizmetler için kullanılmasının gerek emekçilere, gerekse silah üretiminden çıkarı olmayan sermaye çevrelerine yarar getireceği açık. Bugün ülkemizde silahlanmaya hız vermek isteyen, saldırgan dış politikayı dayatmak, ülkemizi serüvenlere sürüklemek isteyen çevrelerin geri püskürtülmesi; silahlanmanın yalnızca savunmaya yetecek düzeyde tutulup, böylece ortaya çıkan olanakların üretici kesimlere yönlendirilmesi ve sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi için kullanılması istemleri ön plana çıkıyor. Şimdi, "kapitalizm zaten saldırgandır" deyip işi devrime mi bırakmak, yoksa bugünden barışa yönelik bir politika için çalışmak mı daha doğru?

Üçüncü bir örnek olarak, kapitalistleri ilgilendiren bir alanı alalım: Ülkemizde yolsuzluklar, hayali ihracatlar ve bu yollardan büyük ölçülere varan kârlar yıllardır bir sorun. 80'li yıllarda kredi, faiz, prim ve vergi politikaları üzerinden sermayenin bir kesimine devlet olanakları ile haksız kazanç yolları açıldı. Elbette, "kapitalizm zaten haksız kazanç temelinde kuruludur" denebilir. Ama devlet kaynakları neden ülkeye hiçbir yarar getirmeyen alanlara aktarılsın?.. Oysa bu kaynakların üretici kesimde iş yapan orta ve küçük sermaye kuruluşlarına verilmesi; gerek ülkemizde üretici kesimin gelişmesine, gerek işyerleri sağlanmasına katkıda bulunması olanağı vardır. Daha 70'li yıllarda Mümtaz Zeytinoğlu, sermayenin bu kesiminin sözcüsü olarak, bu istemi defalarca dile getirmişti. Şimdi, "kapitalist kapitalisttir, onun çıkarlarını gözetmek bize mi kaldı" deyip bu konuya hiç eğilmemek mi gerekli, yoksa sermayenin bir kesiminin ülkemizin gelişmesi için çaba göstermesine yol açabilecek bir politika mı önermek daha doğru?..

Bu üç değişik alandan seçtiğimiz örnekleri çoğaltmak olanaklı, ama bunlarla yetinip, yazının başında ortaya attığımız sorulara yanıt vermeye çalışalım. Kapitalizmi savunmak, hatta onun gelişmesi için öneriler geliştirmek komünistlere kalmadı, bunu yapan da yok zaten. Ama kapitalizmin somut koşullar altında nasıl gelişeceğine müdahale etmek, gelişmenin biçimlerine etkide bulunmaya çalışmak, işçi sınıfının, geniş emekçi yığınların yaşam koşullarının iyileştirilmesine, ülkemizin ulusal çıkarlarına uygun gelişmesine katkıda bulunmak devrimci bir görev olarak öne çıkmakta. İşte bu yüzden, hemen bugünden, henüz kapitalizm koşullarında gerçekçi, emekçiler yararına bir politika diyoruz.

KAFALARI DEĞİŞTİRMEK

Ali TAYGUN

Solda, düşünce alanı kavruk.

Dünya genelinde kavruk: Otuzlu yıllardan bu yana resmi beyanların tekrarı dışında kalan ifadeler *"tehlikeli"* kabul edilmiş, sahipleri düşünceleri için ağır bedeller ödemişler. Resmi beyanlar ise düşünce alanını geliştirmekten çok günübirlik sorunlara *"pratik"* cevaplardan ibaret kalmış, ideoloji politik gündeme göre belirlenmiş.

Türkiye özelinde daha da kavruk: Altmışlı yıllara kadar suskun kalmak zorunda bırakılan sol, kendi klasiklerini bile tanımadan 'devrim modelleri' tartışmasına girmiş; radikalizmden anarko-sendikalizme, uvriyerizme, ve hatta nasyonal sosyalizme uzanan hazır kalıpları akıl almaz bir eklektik yapı içinde herciimere etmiş; ülkeye egemen feodal bir kültür değerleri sistemini *'yürekten'* benimseyerek kimi zaman *'gerici'* kabul edilmek gereken görüşleri benimsemiş.

Örnek mi? Bir gazete ilanı: *"Ölüm orucu şehitlerimiz ölmez"*

Muarızları tarafından bile siyasi etkinliği *"dikkate alınmaya değmez"* olarak nitelenen sol, hamasi bir *"emir-komuta"* bakışıyla ele almıştır ideoloji meselesini. Ne kuvveti ne de bir stratejisi olmadan *'topyekûn savaş'* mantığını, taktiklerini, söylemini kullanır olmuş; bunun sadece bir *hevesin dışavurumu* olduğu, baskı döneminde hemen ortaya çıkmıştır.

Bugün, dünya genelinde, sol düşünce alanı yepyeni bir serbestiye kavuşuyor. Ne yazık ki aynı serbesti Türkiye'de gerçekleşecek olsa dahi büyük bir önem taşımayacak. Bir an için 142. maddenin kalktığını farzedelim. Bu ülkede yazılmış basılacak ne var? Yazılmış, fakat ortam müsait olmadığı için yayınlanamamış, ya da yazmaları elden ele gizlice dolaştırılan kitaplar hani? Politik faaliyetlerin durulduğu baskı döneminde kaç kuramsal çalışma yapıldı?

Dahası, yeni serbestinin ülkemize yansıması esas duruşta bekleyen askere verilen *"Tören Rahat!"* emrini andırmıyor mu?

Sözü uzatmayalım, Türkiye'deki durum dünya genelinden önemli bir noktada ayrılıyor: Burada düşünsel bir *'perestroika'* mümkün değil. Bir şeyin *'yeniden'* inşası için eskiden var olması gerek. Biz, (çok cılızına ve hep kendiliğinden) üç beş temel taşı atılmış düşünce yapımızı ciddi bir şekilde inşaya daha yeni başlayacağız.

Bunun için atılacak birinci adım, sol düşünce inşasının sendika organizatörlerine Oscar Lange, Politzer ya da Afanasiyef alfabelerini belletmekten ibaret olmadığını kabuldür. Solun muarızlarının tezi olan *'ideoloji eşittir bir dogmalar silsilesi'* görüşünü gönülden benimsemekten vazgeçmektir. Yanlış yapmak, yalıtlanmak, gözden düşmek korkusuyla her beyanın önüne konulan, *''hazreti bilmem kimin de belirttiği gibi''* ibaresinden kurtulmaktır. Bunlar bir biçim sorunu değil, bir dünya görüşünün dışavurumudur; bunu bilmektir.

İdeolojik platformlar, *''öyle icap ettiği için''* kurulmaz. Bunlar insanların kafalarını yoran birtakım soruların cevapları aranırken ortaya çıkar. Başka bir deyişle, önce cevap sonra sorusu gelmez. Sol hangi soruyu sordu?

Ülkemizde 88 sol kümelenme var. Bunların iddiaları çapında ideolojik aparatları var mı? Yok, Neden? İdeolojik aparat, parti yönetiminin, *''bize bir aparat lazım, herkesin var. Hadi bakalım Ali Veli, siz okuryazar takımındansınız, cızıktırın bir şeyler,''* demesiyle kurulmaz. Parti, gereği, ideolojik çalışmalarda kavranan bir aparattır.

Bir Geçmişe Bakalım...

Altmışlı yıllar bu bakımdan önemli. Hatırlardadır; özellikle Fransa'da ''sol partinin bürokratikleştiği'' eleştirisi gündeme gelmişti. Bir yandan Küba deneyimi, Che meselesi, öte yandan Mao ve Kültür Devrimi dikkatleri üzerine çekiyordu. Başka bir taraftan da Frankfurt Okulu, bunların uzantısı Marcuse kimi meselelere parmak basmıştı.

Bu arada Türkiye'de sol adeta yoktan var ediliyordu: TİP'e egemen olan görüş ortodoks siyaseti benimsedi. Bu çok makuldü. Zaten yeni yeni kurulmakta olan bir partinin bürokratikleşmesi söz konusu olamazdı. Solun sorunu battallaşma değil, tersine fazla romantiklik olabilirdi ancak. Daha temeller atılıyordu kitlesel boyutta.

Öte yandan, durumun esas belirleyicisi olan ideolojik boşluğun üstüne bize has, *''baş olayım da isterse soğan başı olsun''* yaklaşımları, yarım yamalak malumatfüruşluk gibi illetler binince, bunların üstüne ''ordu-gençlik elele'' 27 Mayıs *'ideolojisi'* eklenince ortalık iyice karışmıştı.

Kitleye egemen ideoloji hangi unsurlardan oluşuyordu bu sıralarda?

İlk olarak, bugün için de geçerli olan feodal kültür... Üretim tarzı değişmedeydi, ama egemen kültür hâlâ feodal özellik taşıyordu. *(Tabii bu Türkiye'ye has bir feodallik, ayrı bir tartışma konusu).* Otuzlu, kırklı yıllardan beri etkin Kıvılcımlı tezleri, mert, sert, yiğit devrimci / *'delikanlı'* önder, yüksek (*feodal*) ahlak, *'bacı-gardaş* ilişkileri, hatta ''ırgatlar, marabalar...'' bu değerler sisteminin sola yansımalarıydı.

'Kemalizm'... Daha doğrusu, Atatürk dönemini yaşamamış bir kuşağa kökleri

Osmanlı bürokrasisine, ittihatçılara dayanan, CHP eğilimli ilkokul öğretmenlerinin aktardığı bir *süper popülizm*. Bu, bir yandan, bize has ***hem solcu - hem şoven*** milliyetçi bir anlayışa dönüştü; öte yandan,solculuğun basit bir ***egalitaryanizm*** olarak kavranmasına yol açtı.

Dolayısıyla *'Köylücülük'*... Ne acıdır ki, aslı Nazi ideolojisine dayanan *"orada bir köy var uzakta.."* romantizmi kulaktan dolma Mao'culuğa, Che'ciliğe bulaşınca, beyaz atlara binilip üniversite kampüslerinde *'devrimi'* kırlardan başlatmaya koyuldu '68 kuşağı.

Yine Kemalizm yoluyla *'Anti-Klerikalizm'*... Laiklik, sola din düşmanlığı olarak yansıdı. Sol, islamı, sorgusuz sualsiz, Hıristiyanlığın bir başka türü olarak kabul etti, kültürümüzün bu en belirleyici sistematiği ile tanışmadı bile.

Aslında bu, (yukarıkinden daha iyi sistematize edilebilecek) Türkiye'ye has kültür karmaşası Türkiye'ye has bir sosyalizm karmaşasına dönüştü. Anayol ve tali yollar olacağına, İstanbul trafiğindeki gibi, bir *'arapsaçı'* çıktı ortaya. Tali olması gereken gruplar, anayol olması gerekenlerden çok daha geniş bir tabana dayanıyorlardı!

Ortodoks sol bu noktada en büyük hatasını yaptı, demeye dilim varmıyor, çünkü daha o da *'neşvi nüma'* bulmamıştı. O da kendi çocukluğunu yaşıyordu. Sınıf temeline dayanmak gerektiği gibi bazı esasları yakalamıştı, ama işi bunun ötesine götürecek bir hazırlığı, bunu gerçekleştirecek kadroları yoktu. Başka bir deyişle, sağlama oturan bir temeli vardı, ama bunun üzerine bir yapı kuracak malzemesi yoktu. O da temeline sahip çıktı, ister istemez sendikalizme ve hatta -gariptir ama- bürokratizme kaydı.

Üstüne üstlük, Türkiye'de ortodoks sol, *'devrimci'* adlarından ve tabulaştırdıkları uluslararası lider isimlerinden gayrı sosyalizmle fazla bir ilişkileri olmayan radikal gruplara karşı marksizmi savunurken, batıda marksist teori bir yeniden yapılanma sürecine girmişti bile.

Bugün bu ülkede ortodoks solun teori alanında yaşadığı bunalım, hararetle savunduğu ortodoks hattın altmışlardan bu yana *'geri kalmasından'* ve solun bunun farkına çok geç varmasından doğuyor. Yani, bizim sol *'doğru'*yu savunurken *'doğru'* değişmedeydi. Ne ki, bunu ifade, mücadele edilen radikal kesimle özdeşleştirilmeye neden oluyordu, *"Dünyada ne olup bitiyor, hele bir anlayalım, yahu,"* demeye yeltenenlere, hiç haketmedikleri halde *"mahçup Mao'cu"* etiketi takılması bu aymazlığa bir örnektir.

Ne Yapılmak Gerekirdi, Ne Yapılmadı?

Burada maksat suçlama değil. Eksik neydi? Bunu tespite çalışıyoruz.

Altmışlı yılların sonlarından bugüne yaşları 20-30 arası onbinlerce yiğit insan geldi geçti solculuktan. Bunların önderleri bir takım tezler koydular ortaya. Bugün bu tezler Türk solunun en geniş kesimince kabul görüyor, bu tezler uğruna yüzlerce pırıl pırıl genç öldü, ölüyor.

Yirmi yıl gibi bir sürede tek bir ana hat düşünürü çıkıp da bu tezleri tahlil edeme-

di, çürütemedi. "Goşistler"di, cartlı curtlu nevinden yaftalamalar, tek tük dergi yazıları dışında, ciddi bir eleştirisi yapılamadı bu tezlerin.

Ya Kıvılcımlı? Ömrü boyunca sorularına yanıt arayan bu eski tüfek, bir "suskunluk kumkuması"ndan şikâyet ederken haksız mıydı?

"Aman falancaya bulaşmayalım, çamuru sıçramasın üzerimize"... "Ne olur ne olmaz, filancayla dalaşırsak bir yanlışımızı çıkarır -malum kartotekşçidir- rezil oluruz"... diye bu insanların hatalarının telafisi zamana bırakıldı hep.

Evet, zaman onların hatalı olduğunu kanıtladı kanıtlamasına. Ne var ki, "elbet bir gün bu düzen değişir" diye beklenebilir de. O zaman örgüt kurmaya da bir gerek yok! Marifet, hatayı daha cenin halinde yakalamak. Onu ifade edecek zekavete, basirete, cesarete sahip olmak, Türkiye'de solun ana hattı bu bakıma malûldur.

Çıkış

Bugün ideolojik çalışmanın gereği tespitinde herkes anlaşıyor. Sorun bunun nasıl gerçekleştirileceği?..

Bunun bir örgütlenme sorunu olduğu tezi, gerçeği yansıtmıyor. Yeniden yapılanma için nasıl eski bir yapı şartsa, örgütlenme için de örgütlenmemiş bireyler gerekli. Yani mesele hazır kadroları daha etkin çalıştırmak değil, bu kadroları ortaya çıkarmak. Eksik burada. İnsan malzemesi var. İyi kötü yayınlar da var. Çalışmanın ortamı bunlar. Helva neden yapılamıyor?

Milletimizin fıtri entellektüel tembelliği bir yana, sol içinde düşünmek, düşünür olmak her daim hor görülmüştür.

Sol radikallerin, solculuğu bir çeşit bedeni faaliyet olarak kabulleri değil, burada sözü edilen. Düşünceyi, düşünmeyi, okuyup yazmayı, kimi konulara dokunmayı ancak *"çok derin"* birkaç kişinin yetkisinde gören, gerisine de onların söylediklerini tekrarlamayı kâfi bulan anlayış! İki üç yazı yazıp biraz palazlanan bir genç, hele biraz da hattın kenarına çıkmışsa, cümle alem üstüne çullanıp, ağzını açtığına açacağına pişman etme anlayışı! Bugün sosyalist toplumların en büyük başbelası nemelazımcılığı daha sosyalist olmadan başımıza bela eden anlayış!

Bu değişecek. Bunu değiştirmek hiç de zor değil.

Düşünür saygı görecek. Düşüncenin ağır işçilik olduğu kabul edilecek, defalarca ikrar edilecek. Kalem tutan elin üstünlüğü tartışılmayacak. İşçiyi kenara çekip, *"boşver yahu bunlar entel züppeler sen hayatın içinden geliyorsun en iyisini sen sezersin"* gibi popülist hebennekalıklara tövbe edilecek. Aydın namusunu koruyan, en zor şartlarda temel ilkeleri savunanlar *'elde var bir'* kabul edilip, "aman safımızda tutalım," kaygısıyla pohpohlanan "başkan"ların yanında terzil edilmeyecekler.

Hani eskiler yerde bir yazılı kağıt buldular mı, "ne olur ne olmaz, belki Kur'an sayfasıdır" diye öpüp yüksek bir yere koyarlardı; işte, yazı öyle kutlu bellenecek. Konuşulana değil, yazılana bakılacağı hep tekrar edilecek, öyle davranılacak.

Her türlü düşünce önce yayınlanacak, sonra eleştirilecek; önce eleştirilip sonra, uygun görülürse, yayınlama hakkını kimse kendinde bulamayacak, *"Yazı yazanı*

bağlar," deyip, polemikleri ideolojik çalışmanın ana söylemi olarak kabulleneceğiz.

Buna bağlı olarak, *"aman zülfü yere dokunur, şimdi zamanı değil,"* diye tabu konular yaratmayacağız. Tam tersine, en değer verdiğimiz kişi, en hassas ilişki bile eleştirilse, *"Hazret böyle düşünmüş. Bizim müdahale hakkımız yok. Ama işte kalem, işte kağıt; siz de cevaplayın,"* deyip yarın o kişinin de söyleyeceği bir şey olursa, onu da kimsenin susturamayacağını garanti edeceğiz. Buna karşı çıkan olursa, bedeli ne olursa olsun, *"bizim demokrat olmayanlarla işimiz yok"* deyip çekeceğiz ipini, gitsin.

Temelde, yani, görevimizin irşad değil, hizmet olduğunu kabulleneceğiz. Ustalığın uygun cevap bulmak değil, akıllıca soru sormak olduğunu anlayacağız. Lafta değil, şimdi adet böyle diye değil, *acıtsa da demokrat olmayı öğreneceğiz.*

Vehimlerimizden başka kaybedecek bir şeyimiz yok.

GRİ VE YEŞİL

Edibe Şahin KARASOY

Teori nedir?
İdeoloji nedir?
Teori-ideoloji, marksistler için niçin olmazsa olmaz bir gereksinimdir?

Şimdi bu sorular, bir marksist-leninist felsefe sözlüğüne bakılarak kolayca yanıtlanabilir. Dahası, bizzat marksizm-leninizmin klasikleri taranıp, dört dörtlük tanımlar, altın değerinde uyarılar art arda sıralanabilir. Örneğin; teorinin önemi hakkında kuşku duyan mı var? Hemen Lenin'den bir alıntı... ''Devrimci teori olmadan, devrimci pratik olmaz'' uyarısı anımsatılıp, iş bir çırpıda bitirilebilir...

Bitirilebilir ama, zaten teori-ideoloji ile olan ilişkilerimizde sorumluluğunu ve sonuçlarını bir bütün olarak paylaştığımız en temel sorunumuz da bu değil mi? Devrimci teorimizi, bir kavramlar, kalıplar ve alıntılar yığını olmaktan çıkarıp, gerçek işlevine kavuşturamamak. Bilinen deyişle onu, ''bir doğma olmaktan çıkarıp, canlı bir eylem kılavuzuna'' dönüştürememek. Kanımca biz, zaten işin bu bölümünde tıkanıyoruz. Teoriyi teori olmaktan çıkarıp, yaşama geçiremiyoruz.

Bu hem bir neden, hem de bir sonuç. Nedenle sonucun sürekli yer değiştirdiği bir kısır döngü. Teoriyi teori olmaktan çıkaramadığımız için yaşama geçiremiyor, yaşama geçiremediğimiz için teori olmaktan çıkaramıyoruz. Sonuçta hem kendimizi, hem de sahip olmakla övünüp yere göğe koyamadığımız teorik mirasımızı, hep aynı biçimde, 80-100 yıl önce neyse o olarak yineleyip duruyoruz. Girişteki soruların yanıtları da öyle. Teori-ideolojinin tanımını da önemini de, şimdilik yalnızca teorik olarak bilip, takdir ediyor; yine yalnızca teorik olarak yinelemekle yetiniyoruz. Biz, Türkiye devrimci solu olarak, devrimci teori ile tanışıp bunca yıldır haşır neşir olmamıza karşın, geliştirip katkı yapmak şöyle dursun, henüz hazır bulduğumuz düzeyin bile hakkını verebilmiş değiliz.

Gerçekten de, ülkemiz marksistlerinin, teori-ideoloji alanındaki etkinliklerine, birkaç cesur isim, girişim ve ürün dışında gerçek bir teorik-ideolojik etkinlik diyebilmek çok güç. 80-100 yıl önce söylenmiş olanı -söyleneni açıklamak için verilen örne-

ği varana dek- aynen yinelemenin adına, dense dense bir ilk eğitim dönemi denebilir ki, bu amaca bile hizmet edebildiği kuşku götürür. Çünkü, üretimden kopuk bir eğitimde amacın silikleşip, amaçla aracın yer değiştirmesi, yabancılaşma tehlikesi her an pusuda bekler. Teori-ideoloji dünyası zaten soyut kavramlar, en genel yaklaşım ve fikirlerden oluştuğu için, bu tehlikeye çok daha açıktır. Nitekim devrimci solun yayınları teorik düzeyde söylenip savunulanlara yabancılaşmanın örnekleriyle doludur. Başyazıda "devrimci durum" tesbiti yapılıp, ikinci yazıda "kitlelerin suskunluğundan, politikaya ilgisizliği"nden söz edilebilir. Hem devrimci durum, hem kitleler suskun! Ancak daha da şaşırtıcı olanı, aynı yerde devrimci durumun son derece doğru ve kusursuz bir tanımı ile karşılaşma olasılığının yüksekliğidir.

Elbette, teorik olarak...

Şimdi bu, söylediğine yabancılaşma değil de nedir?

Yabancılaşma Bir Sonuç, Ya Onun Sonuçları?

Üretimle bağını kuramadığımız için teori-ideoloji ile ilişkimizi kısır bir eğitim sürecine indirgedik. Diyalektiği, yaşamında diyalektik yöntemle tek bir işlem yapmamış olan "eğitimcilerden" aldık. "Suyun 100 derecede kaynayıp nitelik değiştirdiğini, arpa tanesinin binlerce arpa tanesi olarak kendisini yadsıdığını" öğrendik. Biz bir kuşak, teori-ideoloji dünyasıyla böyle tanıştık... Bir kez olsun "iyi ama biz ne çiftçi, ne de fizikçi olacağız. Bize ne, sudan arpadan?" demedik, diyemedik.

Şimdi tam sırası. Madem ki, teorik-ideolojik etkinlik eğitimle başlıyor. Biz de eğitimle, eğitimin temel sorusuyla başlayalım.

Teorik ideolojik etkinliğin, eğitim de dahil, tümü neyin üretimi içindir? Bu hiç de alışık olmadığımız kavramlar, kavranılması gerçekten de güç olan soyutlama ve genellemeler sistemi, nerede ne işimize yarayacak?

Yanıtını bilmediğimizi varsayalım ve ülkemizde bu alanda harcanan emeğin, kendisini nerede gösterdiğine bakarak bulmaya çalışalım.

Bakıyoruz ve bugüne kadar, marksist-leninist öğretiden edinilenlerin, sol içi rekabetin bir malzemesi olmaktan öte herhangi bir yerde henüz kullanılamamış olduğunu görüyoruz. Devrimci teori, sanki, yalnızca "kimin daha devrimci" olduğunu kanıtlamak için gelişigüzel yağmaladığımız bir alıntı ambarı... Herkes birbirini, aynı ambardan kaşığına ne çıkarsa onunla, mahkûm edip, susturmak için yarışıyor. Devrimci teori ile ilişkimiz, deyim uygunsa kendilerine miras kalan zenginliği bir türlü paylaşamayan, paylaşamadığı için de kullanamayan evlatların çekişmesine benziyor. "Gerçek marksist-leninist benim", "Hayır benim", "Gördünüz işte, Lenin ne demiş", "olabilir ama, bak burada da şöyle söylemiş" derken, gerçek işlevini ancak bir bütün olarak kavradığımızda görüp gösterebileceğimiz bu zengin mirası, hiç de hak etmediği bir konuma indirgedik. Yaşamı ve yaşamın önümüze koyduğu sorunları değil, devrimciler arasında çoğu kez zorlama üretilmiş sorun ve çekişmeleri "çözecek" bir hakeme indirgedik.

Marksist-leninist teorinin kullanım alanı bu mudur? Ya da, yalnızca bu mu olmalı?

Şimdi ortada böylesi bir kısır çekişme ve toz duman varken, ortalıkta kalıp tanımlar, kristalize bilgiler, her derde deva Marks'tan Lenin'den alıntılar kol gezer-

ken, tanıma tanım, alıntıya alıntı ekleyerek konuşup yazmanın teori-ideoloji ve onun önemini bir kez daha teorik düzeyde gündeme getirmenin artık fazla bir anlam taşıdığını sanmıyorum. Ayrıca, söylediklerimiz doğru bile olsa, yineleye yineleye aşınıp, başta yineleyen için geçerli olmak üzere bir kanıksama ve yabancılaşmaya yol açtığı için sakıncalı da buluyorum. Bu nedenle kavramları, kalıpları, tanımları bir süre rahat bırakıp, teori-ideoloji dünyasına bir başka yoldan ve kapıdan girmeyi öneriyorum. Hiç olmazsa belli bir süre, kendi gerçeğimize yoğunlaşıp, somut örneklerden yola çıkmayı, bu somut örneklerde bize özgü genel yanları açığa çıkarmayı öneriyorum. Yani, kendi çapında, alçakgönüllü, ama gerçek ve verimli bir teorik etkinlik öneriyorum. Zaten teori dediğimiz nedir ki? Yaşamın içindeki genel yanların açığa çıkarılması değil mi?

Kavramları Rahat Bırakalım

Önce dil...

Bizler pek farkına varmıyor, varmak da istemiyoruz ama benimseyip kullanageldiğimiz dil çok yadırganıyor. Dil, bir amaç değil araçtır. İletişim kurmanın, aktarmak istediğimizi en kestirme yoldan aktarmanın aracı. Dil ne denli önemli olursa olsun, içerdiği mesajdan daha önemli olamaz. Eğri oturup, doğru konuşursak, kullandığımız dilin iletişimi sağlamak şöyle dursun, zorlaştırdığını, hatta engellediğini kabul etmemiz gerek. Öyle bir dil ki, şifresini çözmek için, sıkı bir eğitimle geçen yıllar gerekiyor. Aramıza yeni katılan biri ancak yıllar sonra, yazılıp söylenenlere az buçuk aşina hale geliyor.

Devrimci, sol her yerde, her zaman, herkesle kitap gibi konuşuyor.

Hiç ödün vermeye yanaşmadığımız şu dil konusu, şu soyut ve genel konuşma alışkanlığımız, onyıllardır dışa açılamayışımızın baş sorumlusu değilse bile, baş sorumlunun dışa vurma biçimlerinden biridir ve önemlidir. Devrimci sol, Türkiye'de söylediği dinlenir ve ciddiye alınır bir güç olmak istiyorsa her şeyden önce türkçe konuşmalıdır. Ama daha önce, dil konusu da içinde devrimci sola egemen olan ortak kültürün tüm öğelerini gözden geçirmeye yanaşıp, ortak kökenlerini yakalamalıdır. Bu, dil gibi dışa vurma biçimlerinden başlayıp altında yatan öze, somuttan soyuta, özelden genele, sonuçtan nedene giden ciddi bir düşünsel faaliyet olabilir. Belki de böylesi bir faaliyet içinde, diyalektik maddeci yöntemin işlevini bir görüp gösteren de çıkabilir.

Sahi, ne işe yarar şu diyalektik? Teorimizin en önemli bölümü, özü, çekirdeği olduğu söyleniyor. Doğrusunu söylemek gerekirse, onsuz yol alamayacağımızı öğrendik ama, nasıl ve nerede kullanacağımızı öğrenemedik. Öğrenemedik; çünkü, bu bilimsel yöntemle gerçek yaşamda işlem yapmanın örneklerini göremedik. Göremedik; çünkü, teoriye de, teorimizin en önemli bölümü olan diyalektik maddeci yönteme de, gerçek anlamda hiç gereksinim duymadık. Duymadık; çünkü, Türkiye devrimci solu olarak, POLİTİKA'yı henüz keşfedemedik.

Kanımca bize, teori-ideoloji tanımından önce politikanın tanımı, tanımı da yetmez, kendisi gerek. Çünkü teori, ideoloji ve teorimizin en önemli bölümü olan diyalektik maddeci yöntem, ancak politikanın, politik etkinliğin olduğu yerde, gerçek ve yakıcı bir gereksinim olarak gündeme gelebilir.

Ortak Gerçeğimizin Genel Yanları

Kendi gerçeğimizi incelemeye, kullandığımız dilden başlamıştık. Bir diğer ortak özelliğimiz de -yine bir iki girişim ve çaba dışında- güncele olan ilgisizliğimiz, günceli yakalayıp yorumlamaktaki isteksizliğimiz. Önümüzdeki sorun veya gelişme ne denli kendine özgü, karmaşık ve renkli olursa olsun, biz genel ve kitabi konuşmakta ısrar ediyor; konuyla ilgili en genel kavram ve yaklaşımları art arda sıraladık mı, olayı yorumladık, üzerimize düşeni yaptık sanıyoruz. "Teori gridir, yaşam ağacı ise yeşil" alıntışını da çok seviyoruz ama, yine de, gri renge fazlaca düşkün olduğumuz anlaşılıyor.

Örneğin; geçtiğimiz yıllarda bir gençlik dergisinde yayınlanmış olan bir soruşturma dizisi, devrimci solun güncele olan ilgisizliğini neden ve sonuçlarıyla birlikte içerdiği için ilginç. Dergi; o sırada yeni yeni kurulan ve daha kuruluş aşamasında tıkanan öğrenci dernekleri üzerine, devrimci solun çeşitli temsilcileriyle ayrı ayrı görüşüp, aynı soruları yöneltmişti. Sorulardan biri de işleyiş üzerine:

"-Sizce öğrenci derneklerinde işleyiş nasıl olmalıdır?"

Dikkatli okuyunca bu soruya verilen yanıtın aynı olduğu, herkesin aynı öneride birleştiği görülüyordu:

"- ... Demokratik merkeziyetçi olmalı..."

- ....

Genelde aynı dünya görüşünü paylaşıp, aynı kaynaklardan beslenenlerin ortak bir yanıtta birleşmesi çok doğal. Ancak, yine aynı yanıtta doğal olmayan bir ortak yan daha vardı. Hemen herkes "demokratik merkeziyetçi olmalıdır"dan öte bir şey söylemediği halde, bu konuda bir tek kendi çevresinin "net" bir görüşü olduğunu vurgulamak gereği duyuyor, bunu ya açıktan, ya da ima yoluyla ifade ediyordu. Aslında, diğer sorulara verilen yanıtlarda da benzeri bir tutum sergileniyor; hemen herkes söylediklerinin üçte ikisini, diğerlerinin yanlış veya tutarsız olduğunu kanıtlamaya ayırıp, üçte birini de, "demokratik merkeziyetçilik" gibi devrimciler arasında genel kabul gören ilkeler ve yaklaşımlarla geçiştiriyordu.

O zaman şöyle düşünmüştüm: "Bu işte bir terslik olmalı. Hem herkes aynı şeyi söyleyip savunuyor, hem de farklı bir şey getirdiğini sanıp övünebiliyor. Acaba biri de çıkıp 'demokratik merkeziyetçilik'ten tümüyle farklı bir işleyiş önerseydi, ne olacaktı?"

Farklı bir işleyiş öneren, eğer devrimci ise ne olacağını az çok tahmin edebiliyoruz. Ne "reformistliği", ne "revizyonistliği" kalacak, ilkelerden sapmakla suçlanıp, yalıtlanmaya çalışılacaktı. Peki, ya devrimci değil ise? İşte bunu bilmiyoruz, kolay kolay da öğrenemeyeceğiz. Çünkü, öğrenci derneklerinde ne o zaman, ne de şimdi devrimci öğrencilerden başka kimse olmadı. Dolayısıyla, aramızda genel kabul gören en genel yaklaşımların bir görüş sayılıp sayılmayacağından kuşku duymak gibi bir sorunumuz da olmadı.

Gerçekten de, yalnızca "demokratik merkeziyetçi olmalıdır" demekle, sorulan soru yanıtlanmış oluyor mu?

Soru somut: "Öğrenci derneklerinde işleyiş nasıl olmalı?" Yanıtın, aynı oranda

somut olduğunu söylemek güç. Çünkü, "demokratik merkeziyetçilik", demokratik işleyişin bir biçimi değil, zaten özü. Bu öz herhangi bir örgüt ve örgütlenmede, o örgüt/örgütlenme ve bunların gerçekleştiği koşullara özgü bir biçim ve içerikle karşımıza çıkıyor. Örneğin, partide başka, sendikada başka bir biçim ve içerikle gerçekleşiyor. Değişmeyen işin yalnızca özü oluyor ve adına literatürümüzde "demokratik merkeziyetçilik" deniyor. Örneğimizde, işin özü söylenmiş, bu özün somut bir yer ve koşulda, yani 1980'li yılların Türkiye'sinde ve öğrenci derneklerinde nasıl yorumlanıp, yaşama geçirileceği ile hiç ilgilenilmemiştir. Oysa, soruşturmayı yapan sormamışsa bile, yaşamın sorduğu soru bu. "Demokratik-merkeziyetçilik" tek başına yalnızca bir teorik genelleme, bir öz, bir ilke. Yalnızca görüşümüz için temel olabilir, ama görüş olamaz. Teorinin kendi kendisini yaşama geçirdiği nerede görülmüş? O, kendisine "politika" denen ve teori ile pratiği bağlamak gibi işlev üstlenen bir araç, bir alan, bir ilişkiler sistemi olmadıkça, ne denli doğru ve güçlü olursa olsun, olduğu yerde kalan en genel fikirler, önermeler ve saptamalar olmaktan öte geçemez.

Politika: Teori ve Pratiğin Bağı

Aslında, bu örnek üzerinden, ortak gerçeğimizin bir değil, birçok yanını tartışmak mümkün. Olay her ne kadar öğrenci gençlik içinde çalışan devrimcilerin bir sorunu gibi görünüyorsa da, aslında genel bir sorundur. Politikaya, dolayısıyla güncele ilgisizliğimiz yalnızca öğrenci gençlik içinde çalışan devrimci aktivistlerimiz için değil, devrimci solun bütünü için geçerli. Ve teorik, pratik tüm etkinliğimize damgasını vurup, kısırlaştıran temel eksiğimizdir. Bu, kullandığımız dilden yeni kuşakların eğitimine, kendi dışımıza açılamayıştan aramızdaki yapay çekişmelere kadar, bir dizi alanda, bir dizi sonuçla kendini dışa vurmaktadır.

Doğada, toplumda boşluk olmaz. Dolması gerekenle dolmayan, bir başka şeyle dolar. Nitekim, devrimci sol politik alandaki boşluğunu, teori-ideoloji dünyasının öğeleriyle doldurmaya çalışıyor. Bu arada, yalnızca ideoloji ve ideolojik mücadele alanında doğru ve geçerli olan "uzlaşmazlık" ilkesini politik alana taşıyarak, zaten varlığı yokluğu tartışmalı olan politik etkinliği hepten donduruyor.

Bilindiği gibi, ideolojik mücadelede uzlaşma olmaz. Oysa politik alan, doğası gereği, bir uzlaşmalar, olanaklı olanlarda buluşmalar alanıdır. Politika, ideoloji ile ne denli ayrılmaz ise, o denli de karıştırılmaması gereken bir alandır. Politika çok renkli, çok karmaşık bir ilişkiler alanıdır. *Öyle bir ilişkiler alanıdır ki, orada bireyler bireylerle, sınıflar sınıflarla, katmanlar katmanlarla; bireyler, sınıflar, katmanlar, devletle, hükümetle, rejimle; devletler devletlerle, hükümetler hükümetlerle, rejimler rejimlerle; devletler hükümetler rejimler, sistemlerle; sistemler sistemlerle ilişkiye geçer.* Ve politikada sonucu ideolojiler değil, verili durum belirler. Politik alanda ideoloji dünyasının diliyle konuşup, "Nuh deyip, peygamber demeyenler" kesinlikle kötü bir politikacıdır. Politika, verili durumu belli ideoloji ve teorinin, yani bir sınıfın bakış açısıyla analiz edip, o sınıfın çıkar ve özlemlerini verili durum çerçevesinde ifade edip, değiştirme dönüştürme bilimi ve sanatıdır. Oysa ideolojiler, bir sınıfın konum, çıkar ve özlemlerini ancak en genel ve kesin biçimde saptamakla yetinirler. Nasıl gerçekleşeceğinin yanıtını da ancak en genel yanlarıyla ifade ederler. Bunun her özel durumda ne anlama geldiği ve nasıl gerçekleşeceği politikanın,

politik alanın sorunudur. Politik alanda, ideolojinin öğeleri ve mantığıyla sonuç almaya kalkışmak, olanaksız olduğu gibi zararlıdır. "Ben bu işte yokum" demekten, bu son derece önemli alanı karşıtlarına terk etmekten farksızdır.

Uzlaşmazlık: Nerede Doğru?

Örneğin şimdi, 163. madde tartışması gündemdedir. Pek çok marksist aydın, bu konuda son derece katı ve uzlaşmaz bir tutum sergilemekte "bir din devletini öngören şeriatı savunanlarla, aynı mekanı bile paylaşmaktan yana olmadıklarını" belirtmektedirler.

Eğer, sorun yalnızca ideolojik bir sorun ve yalnızca ideolojik açıdan tartışılıyor olsaydı, söz konusu uzlaşmaz tutum yerden göğe haklı, tepeden tırnağa doğru olacaktı. Çünkü, maddeci dünya görüşü ile, idealizmin en koyu, en bağnaz biçimi olan dinsel dünya görüşünü, ideolojik planda değil uzlaştırmak, yanyana düşünmek bile olanaksız. Ancak görülemeyen, sorunun politik bir sorun olarak gündeme geldiği, tartışmanın ve çözümün de ancak politik düzlemde gerçekleşebileceğidir. Türkiye devrimci solu, yalnız genç kuşaklarıyla değil, görmüş geçirmiş aydınlarıyla da politika ile ideolojiyi bir ve aynı şey saymanın olumsuz sonuçlarını yaşıyor. "İlkelerden sapma", "karşıtıyla uzlaşma" veya "bizi kesecekler" gibi endişelerle, kendisini kendi eli ve diliyle politikanın, politik diyaloğun dışına,kıyılarına mahkum ediyor. Teorinin gri ve soğuk duvarları arasına çekilip, politik yaşamın çok renkliliğini inkâr ediyor.

"İlkesel tutum" ve "uzlaşmazlık" gerekçesi belki de bir telafi mekanizması. Kendimizi, bununla rahatlatıp, avutuyoruz. Oysa, politik alanda uzlaşmak ideolojik açıdan da uzlaşmak anlamına gelseydi, son Reagan-Gorbaçov zirvesinde, Gorbaçov'un önerilerine imza atan Reagan'ın "komünist ideolojiyi benimsediği" gibi bir sonuç çıkarmak gerekecekti. Ya da, Lenin'in ünlü Brest-Litovsk Barış Antlaşması'nı ısrarla savunduğu için "uzlaşmacılıkla" suçlanması... Gerçi, suçlayanlar da olmadı, olmuyor değil. Ancak yanıtını yaşamdan alıyorlar. Brest-Litovsk Antlaşması'ndan çok daha ağır ve kendi deyişleriyle "alçaltıcı" bir antlaşmayı imzalamak zorunda kalarak, politik mücadele ile ideolojik mücadelenin bir ve aynı şey olmadığını acı deneylerle öğreniyorlar.

Politikacı olamadığımız için, teorimiz kadar tarihimizden de yararlanamıyoruz. Hem ulusal, hem de uluslararası olumlu olumsuz deneylerimizden sonuç çıkaramıyoruz. Ya da çok kaba sonuçlar çıkarıp, teori gibi tarihimizi de, dar pratikçiliğin basit bir hizmetçisi konumuna indirgiyoruz. Örneğin, Lenin'i dilimizden düşürmüyoruz ama, bir teorisyen olduğu kadar büyük bir politikacı da olan Lenin'in bu alandaki kıvraklığını hiç keşfedemiyoruz. Keşfedemiyoruz ki, büyük küçük her sorunda, her durumda "Bu bir erk sorunudur" deyip işin içinden çıkıyoruz. Teorik olarak doğru olan bu saptamayı, toptancı bir anlayışla anlamsızlaştırıyoruz.

Kuşkusuz ki politikanın özü erk sorunudur. Ancak sorun asıl bu saptama ile başlıyor. Toplumun canlı organizmasının karmaşık ilişkilerinin arasında gizlenen bu öz, bu alana cesaretle dalmadan, söz konusu karmaşıklığa denk düşen çok yönlü somut girişimlere yönelmeden ve bu karmaşıklıktan kaynaklanan çok boyutluluk görülüp kavranmadan dönüştürülebilir mi?

AVRUPA TOPLULUĞU, ORTAK AVRUPA EVİMİZ VE TÜRKİYE (I)

Ayşe GÜLER

Türkiye'nin AT'na üyelik başvurusunun ardından 1992'de oluşacağı ilan edilen tek pazar sorunu yeryüzünde nesnel bir olgu haline gelen uluslararasılaşma süreçleri bağlamında Türkiye'nin yeri, Avrupa'da kollektif güvenlik, özellikle de «Ortak Evimiz Avrupa» konsepti gibi konular çoktandır ülkemizin gündemine girmiş bulunuyor. Ülkemizin gündemine girdiği için, bütün bu konular, aynı zamanda Türkiye solunun da gündemine girmiştir.

Ancak Türkiye solu, bu konularda kendi yaklaşımlarını henüz geliştirmiş değildir. Bütün bu süreçler konusunda dışardan, uzaydan bakan biri gibi yalnızca "hükümler" vermek de, olgu ve gelişmelere salt "hayır!" belgisiyle yaklaşmak da sorunu çözmüyor. Açıktır ki, sol güçler olarak birbirimize yeni yaftalar yapıştırarak acil sorunlara yanıt aramaktan kaçmak yerine, bu konular üzerinde ortaklaşa tartışmak, düşünmek ve alternatifler üretmek durumundayız. Eğer bunu yapmazsak, başlamış olan birçok süreci emekçilerin sosyal-ekonomik ve politik çıkarlarından yana etkilemek olanaksızlaşacaktır.

Çeşitli enformasyonları, düşünce ve önerileri içeren bu üç bölümlük yazı dizisinin böylesi bir kollektif tartışma ve araştırmaya başlangıç olması dileğiyle...

Avrupa Topluluğu: Bütünleşmenin Yeni bir Aşaması

1986 Şubat'ında imzalanan ve 1987 Temmuz'unda yürürlüğe giren Bütünsel Avrupa Akitleri ile Batı Avrupa'daki bütünleşme süreci yeni bir aşamaya girdi. İhracatının büyük bir yüzdesini Batı Avrupa ülkelerine yapan Türkiye açısından bu gelişme sıradan bir olay değildir. O nedenle, Batı Avrupa'daki bütünleşme sürecinin gelişmesini ve perspektiflerini incelemek, hükümet kadar Türkiye soluna da düşmektedir.

Batı Avrupa'daki bütünleşme sürecinin tarihi, genel olarak ekonomik bütünleşme tarihi olarak anlaşılıyor. Bütünleşme süreçlerinin belli bir düzeye varabilmesi, kuşkusuz ki, ekonomik etmenlerle sıkı sıkıya bağlıdır. Ama Batı Avrupa'daki bütünleşme sürecinin ilk başlarında, politik etmenlerin oynadıkları rolü, şu anda da politik araçlar ile ekonomik temelin birbirini nasıl karşılıklı olarak etkilediklerini de unutmamak gerekiyor.

Batı Avrupa'daki ülkeler ilk kez 1950-52 yıllarında Kömür ve Çelik İçin Avrupa Topluluğu'nu oluşturduklarında, Batı Avrupa'daki uluslararasılaşma düzeyi, ancak 1920'li yıllardaki uluslararasılaşma düzeyinin biraz üzerindeydi. 1957'de "Altılar" Roma Anlaşması'nı imzaladıklarında bile, ekonomik bütünleşme, yani imzacı ülkelerin ulusal yeniden üretim süreçlerinin iç içe geçmişliği embriyon halindeydi. Bu durumda, bütünleşmeyi özendiren politik etmenleri araştırmak, bunlar üzerinde durmak gerekiyor.

Birçok Avrupalı yazar (sadece Batı Avrupalı değil) Batı Avrupa'daki bütünleşme süreçlerinin ilerlemesinde bu ülkelerin 20. yüzyılın ilk yarısında karşı karşıya kaldıkları durumların önemli bir rol oynadığı görüşündeler. Açıktır ki, Avrupa halkları ekonomik bunalımlar gibi, faşizmin kudurganlığı gibi, iki dünya savaşı gibi büyük sarsıntılar yaşamışlardır. Bir zamanların Avrupa kapitalizmi, Batı Avrupa kapitalizmine dönüşmüş ve bu Batı Avrupa kapitalizmi daha sonra ardarda sömürgelerini yitirmiştir. Savaş, çeşitli Avrupa devletleri halklarının birbirine karşı düşmanlıklarını körüklemişti. Özellikle Almanya (sonra Federal Almanya) ile Fransa arasındaki "geleneksel düşmanlık", şovenizm gibi Avrupa'ya felaket getirmiş olan olgulara son verilmesi, savaş sonrası dönemde Avrupa için gerekmekteydi. İşin içine bağlaşık ABD gibi bir "süper güç" karşısındaki konum da giriyordu. Ayrıca 1945'ten sonra Avrupa'nın öteki yakasında sosyalist ülkeler topluluğu oluşmuştu. Bütün bunlar, bütünleşme sürecinin yol almasını getiren, hızlandıran politik etmenlerdir.

Biliyoruz ki, "Birleşik Avrupa Şiarı" 19. yüzyılın ortalarından beri Avrupa'da savunulmakta ve yayılmaktaydı. 1848 devrimi yıllarında ilk kez Victor Hugo tarafından yapılan bir konuşmada ortaya atılan bu fikir, daha sonraki yıllarda Avrupa'daki demokrat güçlerce de destekleniyordu. I. ve II. Enternasyonal'in de destek verdiği bu fikir, 1915 yılına kadar Bolşevikler tarafından da savunulmuştu.

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden ve birçok Avrupa işçi partisinin sosyal şovenizme sürüklenmesinden sonra, Lenin, Avrupa'daki en gerici üç krallığa karşı mücadele açısından bu belginin politik olarak varlığını koruduğunu, ancak tekellerin egemenliği ve emperyalist gericilik koşullarında ekonomik bakımdan tutarsız kaldığını yazmıştır. 1920'li yıllarda "Birleşik Avrupa Devletleri" belgisi, en gerici, antisovyet "Panavrupa Hareketi"nin temel belgisiydi. "Bütünsel Batı Avrupa" belgisi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, özellikle de soğuk savaş yıllarında oldukça rağbet gören bir yaklaşımdı, Batı Avrupa'daki bütünleşme süreçlerinde önemli bir politik rol oynadı.

Ne ki, böylesi politik etmenler, Batı Avurpa'daki ekonomik bütünleşmenin istikrar kazanabilmesi için yeterli değildi. 1952-54 arasında "Küçük Avrupa"yı yaratma denemelerinin boşa çıkması, bunu kanıtlıyor. Avrupa Topluluğu'nun gelişmesi, ancak 1950'li ve 1960'lı yıllarda kapitalist üretim için çok elverişli uluslararasılaşma ve bütünleşme koşulları ile özgün bir dinamik kazanmıştır. Ekonomi, Batı Avrupa bütünleşmesinin en yoğun gelişen alanı ve bu bütünleşmenin maddi temeli oldu. Buna paralel olarak da bütünleşme süreçlerinde ekonomik ve sosyal öğeler öne çıkmaya başladı.

Ancak politik etmenler Batı Avrupa bütünleşme süreçlerinde bugün de varlıklarını ve etkilerini sürdürüyorlar. Özellikle de AT üyeleri arasındaki çıkar çatışmalarının öne çıktığı, ekonomik bütünleşme sürecinin darboğazlara girdiği anlarda, büyük rol oynuyorlar. 1965-1966'daki kurumsal bunalımda böyle oldu. Politik alandaki işbirliğinin yoğunlaştırılması, hep yavaşlayan ekonomik bütünleşmenin yerine geçen bir olgu olarak kaldı. 1970'li yıllarda kapitalist yeniden üretim için koşulların elverişsizleştiği ortamda da aynı şey söz konusu oldu. Batı Avrupa ülkeleri, ekonomik birliğin ilerleyememesi, para birliğinin gerçekleşememesi gibi durumlarla karşı karşıya kaldıklarında, politik alandaki işbirliğine ağırlık verdiler.

1970'li yılların sonlarından beri ekonomik bütünleşme süreci yeni bir canlılık kazanmıştır. Buna paralel olarak, Avrupa Topluluğu üyeleri, uluslararası arenadaki etkilerini daha da artırabilmek için dış politika alanında da işbirliğini geliştirmektedirler. ABD ile rekabet, Japonya ile rekabet, Asya-Pasifik bölgesinin ekonomik ve politik bakımdan önümüzdeki yıllarda yeni atılımlar yapmaya aday olduğunu kanıtlaması, ABD ile SSCB arasındaki ilişkilerin normalleşmeye yönelmesi gibi pek çok önemli etmen, Batı Avrupa'daki bütünleşme süreçlerini daha da hızlandırmaktadır. Bugün Batı Avrupa'da sağdan solun çeşitli akımlarına kadar pek çok güç, ekonomik, politik ve güvenlik-politikası açılarından Batı Avrupa'nın dünya sahnesinde kendi rolünü oynaması gerektiğini savunuyor. Bunun için de AT'nun önüne, ekonomik ve para birliğinin genişletilmesi, bir güvenlik birliğinin sağlanması ve üye devletlerin politik birliği'nin oluşturulması gibi üç önemli hedef konuluyor.

Bu ilerleyen süreçte, rol oynayan bir etmen ABD ile ilişkiler ise, diğeri de sosyalist ülkelerle ilişkilerdir.

ABD'nin Batı Avrupa'daki varlığı eskiden olduğu gibi birçok Batı Avrupalı tarafından "kaçınılmaz" olarak görülüyor. ABD'nin etkisinin ne kadar olması gerektiği konusunda ise, çeşitli politik akımlar içinde ve arasında tartışmalar var. Batı Avrupa'nın ABD ile eşit bir ortak olması gerektiği görüşü günümüzde gittikçe güç kazanıyor. Avrupa Parlamentosu'nun Sosyalist Grubu, Avrupa'nın kendisine özgü bir savunma konseptine sahip olması gerektiğini, uluslararası görüşmelerde Batı Avrupa'nın çıkarlarının anlaşmalara yansıtılması gerektiğini savunuyor.

Gerek Batı Avrupa'daki çeşitli dış politika enstitüleri, gerekse çeşitli politik akımlar, dış politikada ve güvenlik politikasında Batı Avrupa'nın kaderinin ABD'nin politikasına bağlanmasının yarattığı olumsuzluklar üzerinde duruyorlar. Batı Avrupa hükümetlerinin gelişmeler ve olaylar karşısında *kendi* konumlarını belirlemeleri gerektiği, durum analizleri yapmalarının zorunlu olduğu, gelişmelerden kendi çıkarlarına uygun sonuçlar çıkartmaları gerektiği görüşleri yayılıyor. Son dönemlerde Avrupa Topluluğu ile Basra Körfezi ülkeleri arasındaki, ASEAN devletleri arasındaki ve And Paktı devletleri arasındaki ilişkilerin gittikçe sıkılaşması, bu istek ile açıklanıyor.

Batı Avrupa'daki bütünleşme, 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe giren Bütünsel Avrupa Akitleri ile nasıl bir biçim alacaktır?

Politik Birlik

1986 Şubat'ında imzalanıp 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe giren Bütünsel Avrupa Akitleri, öz itibariyle şunları öngörmektedir:

-1992 sonuna kadar AT'nun tek pazarının gerçekleştirilmesi;

-1957 Roma Anlaşması'na yeni bütünleşme alanları olarak araştırma, teknoloji ve çevre politikasının katılması;

-Avrupa Politik İşbirliği'nin bir anlaşma ile formüle edilmesi;

-AT devletlerinin dış politika danışma mekanizmasına ortak bir güvenlik politikasının ekonomik ve politik yanlarının eklenmesi.

Bütün bunlar, amaçlanan hedefler. Ancak nesnel bir analiz, AT devletleri arasında uluslarötesileşmenin, ciddi çelişkiler ve çıkar farkları nedeniyle, bu boyutlarda gerçekleşemeyeceğini gösteriyor. Bu durumda, ortaya konulan hedeflerin yaşama geçmesinin uzun erimli, çelişkili, bir süreç olacağını, ancak bu süreç içinde AT devletlerinin ekonomik, teknolojik ve politik potansiyellerinin olabildiğince bir araya getirilmesine çalışılacağını, sonuçta da AT'nun dünya arenasındaki etkisinin artırılmasına yönelineceğini gösteriyor.

1980'li yılların ikinci yarısında, AT devletleri özellikle dünya politikası konusunda birleşik bir tutum almışlardır. Viyana görüşmeleri, BM platformundaki oylamalar, dünyanın çeşitli bögelerindeki sorunlara yaklaşımlar, bunları kanıtlıyor. Bu gelişmelere bakılarak, şu söylenebilir: 1990'lı yıllarda, AT devletleri dış politikalarını birleştirmeseler bile, ortak ya da benzer çıkarlara dayanarak, dış politikada birlikte davranmayı sürdürecekler ve geliştireceklerdir.

AT içinde sürekli bir tartışma konusu, kimin "önder" olacağıdır. Bu açıdan bakıldığına, Federal Almanya'nın ekonomik, politik ve askersel potansiyeli, bu rolü oynamaya aday olduğunu gösteriyor. Ne ki, bunun öteki devletlerin zararına olmadığı vurgulandığı gibi, Fransa'nın ve İngiltere'nin aktifliklerinin artırılmasıyla sağlanacak bir "karşı ağırlık"tan söz ediliyor.

Genelde ise, Batı Avrupa'daki politik taşıyıcılık misyonu, FAC-Fransa ekseni üzerinde düğümlenmiş bulunuyor. Bonn-Paris ekseni, İngiltere'nin çabalarına, öteki ülkelerin çıkarlarına dikkat verilmesini engellemediğinde, önemli bir kaldıraç rolünü oynuyor.

Güvenlik Birliği

1980'li yıllar, Batı Avrupa devletlerinin bütünleşme sürecine güvenlik boyutunu ekleme çabalarına tanıktır. Bu çabanın temelinde, gelecek bir tarihte, ABD'nin ve Batı Avrupa'nın güvenlik çıkarlarının birbirinden uzaklaşabileceği endişesi yatmaktadır. Örneğin 14.1.1987 günlü **Die Welt** gazetesinde, FAC Devlet Başkanı Weizsaecker, Batı Avrupa'nın güvenlik çıkarlarının "her zaman Amerikalılarınkiyle özdeş olmadığını" söylemiştir.

Bunun yanı sıra, silahlanma politikası ile bunun finansmanı sorunları da Batı Avrupalı'ları bu alanda işbirliğine zorluyor. Silahlarda standardizasyona gidilmesi, bütçelerdeki zorlukların aşılması için bir olanak yaratıyor.

Bir güvenlik örgütü olarak Batı Avrupa Birliği'nin canlandırılması, bu doğrultuda atılmış somut bir adımdır. Batı Avrupa'nın "büyük" devletleri ilk başta çeper ülkeleri, Danimarka, İrlanda, Yunanistan, İspanya ve Portekiz'i dışarda bırakarak, bu süreci başlattılar. Birliğin toplantıları sıklaşmaya başladıkça, çeper ülkelerle ilişkiler de gelişmeye başladı. İspanya ve Portekiz, doğrudan üyelik için başvurdular. Türkiye de, AT üyesi olmamasına karşın, üyelik başvurusunda bulundu. İlginçtir ki, AT - Türkiye ilişkileri yavaş yavaş da olsa canlanmaya başlarken, Türkiye'nin Batı Avrupa Birliği toplantılarına gözlemci olarak da olsa, katılması, "büyükler" tarafından kabul edilmiştir.

Bu yaklaşımlar, Batı Avrupa'da değişik politik akımlar tarafından farklı olarak yorumlanmaktadır. Örneğin tutucu hükümetler ve güçler, Batı Avrupa Birliği'nin "Sovyet tehdidi" nedeniyle hızlandırılması gerektiğini belirtiyorlar ve gündeme yalnızca silahlanma konularının alınmasını talep ediyorlar. Avrupa Parlamentosu'nun sosyalist fraksiyonu ise, güvenlik açısından alınacak önlemlerin yanı sıra, silahsızlanma politikası yoluyla güvenlik sağlanmasına öncelik verilmesini istiyor. Bu durum da gösteriyor ki, Batı Avrupa ülkelerindeki politik güçlerin yeralımı, bu konuda önemli bir rol oynayacaktır. Güvenliğin silahla mı, politikayla mı daha iyi sağlanabileceği tartışmaları, önümüzdeki yıllarda Batı Avrupa politik sahnesinde devam edecektir.

Dış Ekonomik İlişkilerin Bütünleşmesi

1980'li yılların ikinci yarısından itibaren, AT devletlerinin dış ekonomik ilişkilerindeki bütünleşmenin hızlandığına tanık olunuyor. Batı Avrupa'daki bütünleşme süreçlerinin çelişkili, karmaşık olduğu açık. Ne ki, gelişmeler, bunalımların aşıldığını, tekelci sermaye ile egemen politik güçlerin, devlet tekelci bütünleşmeyi yeni alanlara yaymayı, araç ve yöntemleri daha etkin kullanmayı, iflas etmiş politikaları düzeltmeyi, dış ekonomik ilişkilere yeni vurgular yapmayı başardıklarını kanıtlamaktadır.

Söz konusu olan, tekelci sermayenin büyümesi, bunun için gerekli olan elverişli koşulların yaratılmasıdır. Bu çelişkili süreçte sosyal çelişkiler daha da keskinleşmekdir; bütünleşmeye ilişkin olarak tek tek ülkelerin avantajları ve dezavantajları sürtüşmeler yaratmaktadır.

AT'nun ekonomik stratejisinin odak noktası 1992'ye kadar tek pazarın oluşturulması hedefidir. Bütünsel Avrupa Akitleri'nde tek pazar, "malların, insanların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının sağlandığı, iç sınırları olmayan bir alan "(**Bulletin der Europaeschen Gemeinschaften,** Lüksemburg, ek 2/1986) olarak tanımlanmaktadır. AT üyeleri, gerçek bir tek pazarın bulunmamasının öteki emperyalist merkezlerle rekabet açısından zayıflıklar getirdiğini, Batı Avrupa şirketlerinin ulusal

ekonomik yasalar ve yönetmelikler nedeniyle engellerle karşılaştıklarını savunuyorlar.

1980'lerin başından beri, bu nedenlerle AT'daki bütünleşme sürecinin nasıl geliştirileceği tartışılmakta. 1985 Haziran'ında AT-Komisyonu "Tek Pazarın Tamamlanması" başlıklı bir beyaz kitap yayınladı. Burada yer alan görüşler, üç ağırlık noktası halinde ele alınmaktaydı:

1- Mal ve işgücü serbest dolaşımı için sınırların kaldırılması, gümrük farklarının giderilmesi ve tek tek ülkelerin ulusal yetkili organlarının işbirliğinin geliştirilmesi.

2- Teknik sınırların kaldırılması, diplomaların karşılıklı tanınması, ortak bir hizmet sektörünün geliştirilmesi, mal ve hizmet ticaretinin önündeki engellerin kaldırılması.

3- Vergilendirmenin uyumlaştırılması.

Bu alanda ilerleyebilmek için AT iki yoldan yürüyor. Birincisi, 1984'den beri uygulanmakta olan, ulusal uygulamaların karşılıklı olarak tanınmasıdır. İkincisi ise, Bütünsel Avrupa Akitleri tarafından getirilen bir karara dayanmaktadır: Artık Bakanlar Kurulu'nda, şimdiye kadar olduğu gibi, mutabakata dayanarak oylama değil, çoğunluk sistemine dayanarak oylama yapılacaktır.

Bu sürecin önündeki en önemli engel, bakanlıklardaki bürokrasinin direnci, hukuk sisteminin uyumlaştırılmasıyla üye devletlerin şimdiye kadar sahip oldukları hareket alanının daralması olarak gösteriliyor.

Kararlaştırılan ve adım adım yaşama geçirilmeye başlanan tek pazarlaşma süreci, açık ki, emekçiler için bir dizi sorunla doludur. Emekçilerin sosyal hak ve çıkarları, söz konusu belgelerde sendikaları memnun edecek bir düzeyde değildir. Tek pazar olgusundan en büyük yararı sağlayacağı söylenen Federal Almanya'nın sendikal örgütü DGB'nin Başkanı Ernst Breit, bu konuda şunları söylüyor:" Eğer Avrupa tek pazarının inşası yalnızca işverenlerin ve işveren örgütlerinin projelerine göre gerçekleşirse, o zaman böyle bir Avrupa ile Avrupa'da çalışan insanlar arasında ışık yılları olacak".

1988 Haziran'ında Hannover'de yapılan devlet ve hükümet başkanları toplantısı, sözümona tek pazar olgusunun sosyal boyutunu ele almişti. Ne ki, bu toplantıda işsizlik gibi, AT için büyük bir sorunun yer almaması, emekçilerin hak ve çıkarları için aktif bir mücadele verilmesi gerektiğini kanıtlıyor. Sendikalar ve sol güçler, haklı olarak, tek pazarın olduğu bir Avrupa'da emekçilerin katılım hakkının ne olacağını, uyumlaştırma adı altında tek tek ülkelerdeki emekçilerin sosyal hak ve çıkarlarının aşındırılacağını, izin, iş güvenliği ve gençlerin korunması gibi konuların törpüleneceğini sorguluyorlar.

Beyaz kitap, tek pazarın yalnızca önlemlerle sağlanamayacağı görüşlerine de yer veriyor. İç sınırların kaldırılmasının, mutlaka araştırma ve teknoloji temelinde ortak

sanayinin geliştirilmesi ile tamamlanması gerektiği belirtiliyor. Batı Avrupa Teknolojik Araştırma İşbirliği Ajansı (EUREKA), Enformasyon Teknolojisi Alanında Stratejik Araştırma ve Geliştirme Programı (ESPRİT), bu temel üzerinde oluşturulmuştur.

Tek pazar ile ilgili bir başka sorun da, AT'nun ekonomik bakımdan daha az gelişmiş ülkelerinin bu sürece hazırlanmasıdır. Bu ülkeleri, tek pazara çekebilmek için AT'daki politik araçlarda iyileştirmeler yapılıyor. Bu amaçla yapısal fonlar oluşturuluyor, liberalleşme hareketine ağırlık veriliyor. Öz itibariyle, az gelişmişlerin süreçlere ayak uydurmalarına olanak tanınıyor, ama AT'nun bir kalkınma yardımı örgütüne dönüştürmeden.

Tek Pazar ve Öteki Ülkeler

Batı Avrupa'daki bütünleşme sürecinin yeni bir aşamaya girmesiyle birlikte, özellikle de tek pazar yolundaki gelişmelerle birlikte, uluslararası alandaki rekabet koşulları da değişmeye başladı. Şu sıralarda ABD üniversitelerinde düzenlenen seminerlerin önemli bir bölümü, Batı Avrupa'da tek pazarın oluştuğu bir durumda ABD'nin dünya pazarındaki konumunun ne olacağı üzerinde yoğunlaşmış durumda. ABD'ye giden tüm Batı Avrupalı politikacılara da aynı soru soruluyor. 1985 yılında Reagan, "güçlü bir Avrupa, bizim için rakip değil, ortak" demişti. Ama Reagan'ın başkanlığının son döneminde ve Bush'un başkanlığının ilk döneminde, ABD yönetimi farklı düşünmeye başladı.

ABD eski dışişleri bakanı Baker'in son Batı Avrupa turunda AT sözcüsü Delors ile görüşmesinden hemen önce, AT bir açıklama yaparak, ABD'nin Brüksel Komisyonu'ndan talep ettiği masada kendisine de bir sandalye verilmesi isteğinin reddedildiğini belirtti. Bush yönetiminin Ticaret Bakanı Robert Mosbacher tarafından AT'na yöneltilen bu istek, Brüksel Komisyonu tarafından şu gerekçeyle reddedildi: "Egemen bir güç, bir başka devlete, kendi politikası üzerinde denetim yapmak izni veremez." (*Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 18 Şubat 1989)

Bütün bunlar gösteriyor ki, önümüzdeki dönemde, Batı Avrupa ile ABD arasındaki çelişkiler varlıklarını sürdürecek. Yeni olarak hizmet sektöründe kıyasıya bir mücadele bekleniyor. Özellikle finans gücü, uluslararasılaşma düzeyi, en modern teknolojilere sahip olma ve devletin gücüyle bütünleşme alanlarında. Birçok Amerikan kökenli firma, daha şimdiden Batı Avrupa'daki faaliyetlerine yenilikler getiriyor.

Tek pazar, yalnızca ABD açısından değil, Batı Avrupa'da bulunup da AT üyesi olmayan ülkeler açısından da bir sorun durumunda. Avrupa Serbest Ticaret Birliği EFTA üyesi Avusturya gibi, Norveç gibi ülkeler, AT ülkeleriyle ilişkilerde ekonomik ve politik bakımlardan girift bir durumla karşı karşıya gelecekler. EFTA üyeleri arasında da şu anda tartışmalar oluyor. Kimi ülkeler AT ile ilişkilerinde biraz mesafe koymaya çalışırlarken, kimilerinde ise AT'na yaklaşmak eğilimleri güç kazanıyor. Bu tür ülkelerin başında Avusturya geliyor. Avusturya Başbakanı Franz

Vranitzky, ülkesinin tek pazar ile mümkün olduğu kadar bütünleşme yanlısı olduğunu söylüyor.

Ne ki, AT'nun bu süreçlere bakışı da ilginç. Türkiye gibi gelişme düzeyi daha geri ülkeler bir yana, AT üyeleri, Avusturya gibi bir ortaklık adayının bile üyeliğini şu anda güncel görmüyorlar. Brüksel Komiserlerinden K.H.Narjes, tek pazar süreci tamamlanıncaya kadar, AT'nun genişletilmesinin mümkün olamayacağını belirtiyor. (*Hannoversche Allgemeine Zeitung*, 25/26.6.1988)

25 Haziran 1988'de ise, Lüksemburg'da imzalanan bir anlaşma ile AT, Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (KEYK) ile resmen ilişki kurdu. Böylelikle, Avrupa'daki iki ayrı, farklı toplumsal sisteme sahip ülkelerin bütünleşme örgütleri arasında ilişkiler gelişmeye başladı. 1984'den bu yana yürümekte olan bu görüşmelerden bu şekilde bir sonuç çıkması, özellikle Avrupa'da barış, işbirliği ve güvenlik süreçlerinin ilerlemesi açısından önemli bir kazanım olarak kabul ediliyor. İlişkilerin gelişme perspektifi konusunda farklı yorumlar yapılıyor olsa da, bir dizi konuda işbirliği yapılması için çok elverişli olanaklar bulunuyor. Bunlar arasında, otoyol ve demiryolu yapımı gibi altyapı programları, enerji alanında işbirliği, yeni teknolojiyle santral yapımları, ortak uzay programları, vb. yer almakta.

Kamuoyu Gelişmeler Hakkında Ne Düşünüyor?

1973 yılından beri Batı Avrupa'da her yıl biri ilkbaharda, ikincisi sonbaharda olmak üzere, kamuoyu yoklamaları yapılıyor. Her defasında anket sorularının yöneltildiği insanlar değişiyor, ancak her defasında sosyal, meslek, cinsiyet ve yerel yapılar gözetilerek belli bir temsil özelliği sağlanıyor.

1973 yılının Eylül ayında yapılan kamuoyu yoklamasında 9 AT üyesinde kendilerine soru yöneltilenlerin yüzde 63'ü bütünleşmeden yana olduklarını belirtmişlerdi. 1975-1983 arası, bu oran yüzde 72'ye çıkmıştır. 1984 Ekim/Kasım'ında 10 AT ülkesinde yapılan araştırmada, bu oran yüzde 77, 1986 Ekim/Kasım'ında yüzde 80 idi. (Cadmos, Cenevre, Vinter 1986, s. III) 1986 Mart/Nisan yoklamasında Portekiz'de AT'dan yana olanların oranı yüzde 77, İspanya'da ise yüzde 75 idi. 1973-1985 arasında AT üyelerine mensup ülkelerde yapılan kamuoyu araştırmalarında, soruları yanıtlayanlar, kendi ülkelerinin AT üyeliği konusunda şu sonuçları yansıttılar: Yüzde 56 AT üyeliğine evet, yüzde 23 AT üyeliğine hayır, yüzde 21 bilmiyor. (*European Documentation*, 1986, sayı 4, s. 31)

İlginç bir gelişme de, Batı Avrupa ülkelerinde ekonomik bunalımın başgösterdiği ve sosyal sorunların keskinleştiği dönemlerde, emekçiler arasında AT'na bakış açısından bir değişikliğin olmamasıdır. 1974/75 ve 1980/82 yıllarında yapılan kamuoyu araştırmaları şunu göstermiştir: 1974/75 döneminde bütünleşmeden yana olanların oranı, 1970'den yüksektir. 1980/82 döneminde ise, bütünleşmeden yana olanların oranı, 1977 ve 1979'dakilerin çok az altındadır.

Bu durum gösteriyor ki, Batı Avrupalılar genel olarak, bütünleşmenin Batı Avrupa için olsun, kendi ülkeleri için olsun, daha iyi rekabet şansı, daha elverişli ekonomik koşullar getirdiğinde mutabıklar.

Ne ki, aynı şeyi, değişik politik akımların temsilcileri açısından söylemek mümkün değil. Sosyalist Enternasyonal'e üye partiler arasında, kendi ülkeleri AT'na girmesine kadar İngiliz İşçi Partisi ile PASOK, AT üyeliğine karşı tutum almışlardı. Daha sonra, bu tutumlarında değişiklikler oldu. Danimarka'da da sosyal demokrat ve sosyalist partiler, yakın döneme kadar AT üyeliğine pek iyi gözle bakmıyorlardı.

İtalyan Komünist Partisi ile İspanya Komünist Partisi hariç olmak üzere, komünist partiler bütünleşme sürecine, özellikle de tek pazar olgusuna, bütünleşmenin daha yüksek bir düzeye ulaşmasına karşı çıkıyorlar. Batı Avrupa'daki bütünleşme sürecinin nesnelliğini, kaçınılmazlığını kabul etmelerine karşın, yakın zamana kadar İngiltere, İrlanda, Yunanistan, Danimarka, Portekiz komünist partileri, ülkelerinin AT'dan ayrılmasını savunuyorlardı. Tek pazar olgusuna Alman Komünist Patisi ile Fransız Komünist Partisi de kuşkuyla yanaşıyor.

İtalyan Komünist Partisi ise, demokratik bir Batı Avrupa tezini savunuyor. İtalyan komünistleri, Avrupa'daki bütünleşme süreçlerine ilerici bir içerik kazandırabilmek için Federal Almanya Sosyal Demokrat Partisi ile birlikte Batı Avrupa'da demokratik bir solun oluşturulmasına çalışıyor. Ancak komünistlerin, sosyalistlerin, sosyal demokratların, yeşillerin ve değişik ilerici politik güç ve akımların yer alacağı bu demokratik solun ortak faaliyetiyle "tekellerin Avrupası"nın emekçilerin çıkarlarının gözetildiği bir alana dönüştürülebileceğini belirtiyor. İtalyan Komünist Partisi'ne göre, "bütünsel, demokratik ve uluslarötesi bir Batı Avrupa", barışçı, işbirliğinden yana ve çıkarların dengelendiği bir politika izlemeli. Bu Avrupa'da ABD ile olan ilişkiler sürmeli, ama perspektif olarak NATO ile Varşova Antlaşması Örgütü'nün karşılıklı olarak dağıtılması amaçlanmalı. İtalyan komünistleri, Fransa-FAC askersel-politik eksenine karşı çıkıyorlar, güvenlik alanında atılan adımların ise yumuşama süreçlerine zarar vermemesi gerektiğini savunuyorlar. AT ile KEYK arasındaki ilişkilerin sıkılaştırılmasını, geliştirilmesini talep ediyorlar.

Batı Avrupa'daki bütünleşme sürecinin bu aşamasında, başka bir belgi ve bunun etrafındaki gelişmeler de ilgi çekiyor. Bu, "Avrupa Ortak Evimiz" yaklaşımıdır. Bu konuyu da gelecek yazımızda ele alacağız.

KOMÜNİST PARTİLER VE SİYASAL DEMOKRASİ

Tarık DEMİRKAN

Siyasal demokrasi insanlığın tarihsel gelişiminin en büyük kazanımlarından biridir. Toplumda aralarında ekonomik, ulusal, moral, vb. gibi çok değişik nedenler temelinde çıkar birliği doğan katman ve grupların, toplumun geleceği üzerine, ekonomik ve siyasal yapının perspektifleri üzerine görüş ve alternatif üretebilmesinin birincil ve yaşamsal koşuludur demokrasi.

Bu anlamda siyasal demokrasi salt farklı görüşlere sahip olabilmeyi, bu görüşleri özgürce dile getirebilmeyi değil, bunun da ötesinde, bu görüşlerin maddeleşebileceği, yaşama geçebileceği mekanizmalara sahip olabilmeyi, yani belli bir amaç doğrultusunda bir araya gelip örgütlenebilmeyi de şart koşar.

Öz olarak denilebilir ki, toplumsal gelişmişliğin, siyasal demokrasinin kriteri, toplumun çoğunluğunun sahip olduğu hak ve olanaklar değil, toplumda azınlığı oluşturan birlikteliklere karşı takınılan toplumsal tolerans, yani azınlıklara tanınan haklardır. Bu, azınlık çoğunluk olabilme hakkına sahip olmalıdır biçiminde de ifade edilebilir. Böylece tarihin belli bir anında toplum içinde azınlığı oluşturan, ama tarihsel gelişimle toplumsal yapı arasındaki güncel çelişkiyi yakalayıp, bunu aşmaya yönelik alternatif program üretebilen gruplaşmalar, öne sürdükleri perspektifi halkın iradesiyle yaşama geçirebilme olanağına her zaman için sahip olabileceklerdir. Doğal olarak bu tüm toplumun yararınadır.

Siyasal demokrasinin evrenselliğini tehdit eden en büyük tehlike, demokrasi üzerine ikili kriter uygulamaktır. Bu, bir zamanların azınlığının, toplumsal gelişim ve dönüşüm programını yaşama geçirme fırsatını yakaladığı andan itibaren, yani iktidara sahip olmasıyla, bir zamanlar kendi için talep ettiği hakları başkalarına, yani yeni azınlıklara tanımaması demektir. Tarihsel gelişimin çok-yönlülüğünün kavranamamasından ve toplumsal kalkınmanın en uygun çözüm yollarının her zaman için kendi tekelinde olduğu sanısından doğan bu tavır, despotik rejimleri ortaya çıkarmanın ötesinde, yaşam biçimlerinin kemikleşmesi, gelişimin sekteye uğraması gibi ağır sonuçlara da yol açabilir.

Sosyalist toplumların 70 yıllık tarihi buna iyi bir örnek teşkil eder. Toplumda azınlığı oluşturan işçi sınıfının temsilcisi öncü gücü olma iddiasıyla politika sahnesine çıkan, ama pratikte işçi sınıfı içinde de azınlığın desteğine sahip olan komünist partiler tarihsel koşulların ve toplumsal bunalımların, kendileri için en uygun düşen çakışma noktalarında iktidarı ele geçirmeyi başarmışlar ve siyasi yaşam biçimi olarak da proletarya diktatörlüğünü seçmişlerdir.

Proletarya diktatörlüğü, en ideal biçimde uygulanması halinde bile azınlığın çoğunluk üzerindeki diktatörlüğüdür. Daha da kötüsü, özgürlüklerin, demokratik hakların tarihsel olarak oluşmadığı, işçi sınıfının, partisini köklü demokratik gelenekler temelinde denetleme alışkanlığını ve hakkını kazanmadığı koşullarda, proletarya diktatörlüğü partinin diktatörlüğüne dönüşme tehlikesini bağrında taşımaktadır.

Unutulmamalı ki, bugünün sosyalist ülkeleri siyasi demokrasi geleneklerinin olmadığı ülkelerdir. Bu ülkelerde komünist partiler iktidara gelinceye dek illegal çalışma sürdürmek zorunda kalmışlar, bu koşullarda tabanla çok-yönlü ilişkileri olmayan, dar kadro örgütleri olarak faaliyet göstermişlerdir. Bu durum iktidara geldikten sonra da değişmemiştir. Her ne kadar serbest ve iktidar partisi olmanın yarattığı olanaklar nedeniyle ığınsallaşmışlarsa da, partiyle taban arasındaki ilişki tekyönlü kalmış, gerekli den ;im mekanizmaları kurulamamıştır.

Proletarya diktatörlüğü 'ek partinin diktatörlüğüdür. Bu anlamda bugün sosyalist ülkelerde var olan tek partili rejimler tarihsel koşulların zorlamasıyla, ya da bir tesadüf eseri olarak değil, proletarya diktatörlüğünün mantıksal-kaçınılmaz bir sonucu olarak oluşmuşlardır.

Burada kimi sosyalist ülkelerde birden fazla parti olduğu öne sürülebilir. Ama bu sözü geçen partiler ayrı programı olmayan, iktidar olma iddiası taşımayan, farklı görüşler getirmeyen, sembolik partilerdir. Sosyalist ülkelerde parti dışındaki kesimlerin politikaya ağırlık koyabilecekleri platformlar yaratılması deneyimleri de yaşanmıştır. Örneğin Sovyetler Birliği'nde önceleri sovyetler, yani halk konseyleri oluşturulmuş, ama daha sonraları bu organlar gerçek politikanın yapılmadığı, merkezi kararların onaylandığı, işlevsiz kurumlar haline getirilmiştir.

Partinin her şeye hakim tek merkezi örgütlü güç olarak varolduğu bu toplumlarda, parti devletle, yasama ve yürütme organlarıyla içiçe geçmiştir. Başka biçimde ifade edecek olursak, halkın ülke yönetimine ortak olabileceği, politik etki yapabileceği tüm organ ve platformlar, seçimlerden parlamentoya, sendikalardan derneklere kadar her şey parti karşısında ikincildir.

Bugün sosyalist ülkelerin belini büken, var olan yapının korunmasında yaşamsal çıkarı olan *bürokrasi* olgusu bu siyasal koşulların doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bürokrasi bu rejimlerde bir sapma ya da sosyalist toplumun teorisine aykırı bir olgu, bir hastalık olarak değerlendirilemez. *Bürokrasiyi yaratan, astığı astık kestiği kestik parti kadrolarına, bu sınırsız egemenliği tanıyan siyasi ortamdır.* Tabanın hür iradesini kullanabileceği denetim mekanizmalarının olmadığı bir toplumda yalnızca "yukarıya" karşı sorumluluk taşıyan "kadroların" her kademedeki başına buyrukluğu yeni çıkar ilişkileri yaratmış ve bu çıkarlar çoğu kez toplumun genel çıkarlarının önüne geçebilmiştir.

Bu koşullarda, yani parti dışında hiçbir organın ciddi söz ve karar yetkisinin olmadığı ortamda doğal olarak denetimin gerçekleşebileceği son mekanizma olarak *parti içi denetim* kalmaktadır. Parti içinde tabanın yönetimi denetleyebilmesinin olmazsa olmaz koşulu *parti içi demokrasidir.*

Bilindiği gibi işçi sınıfı partilerinin iç yaşamında *"demokratik merkeziyetçilik"* ilkesi uygulanagelmiştir. Teorik anlamda bu, parti içinde demokratik işleyiş mekanizmalarının vasıtasıyla çoğunluğun temsilcilerinin yönetime gelmesi, alınan kararların çoğunluğun istek ve taleplerini dile getirmesi, bu bağlamda çoğunluğun iradesiyle alınan kararların tüm parti üyelerince uygulanması biçiminde ifade edilebilir. Yani özünde, demokratik merkeziyetçilik parti yaşamında düşünce özgürlüğünü şart koşmakta, canlı bir tartışma ve fikir mücadelesi koşullarını varsaymaktadır. Çünkü çoğunluğun belli bir konuda bir görüşü *özgürce* desteklemesi farklı görüşlerin ve alternatiflerin de kısıtlanmadan dile getirilip savunulduğu, farklı görüşlere yaptırım uygulanmadığı bir ortamda mümkündür.

Komünist partilerin tarihi bu ilkenin pratikte bir türlü uygulanamadığını açıkca ortaya koyuyor. Tarihe baktığımızda, önceleri komünist partilerin illegal çalışmanın getirdiği zor koşullar ve dar kadro örgütleri olma niteliklerinden dolayı alabildiğine merkezi çalışan örgütler olduğunu görüyoruz. Parti içi demokrasinin neredeyse hiç uygulanmadığı bu ortam, komünist partilerin tarihlerindeki ortak özellik olan sürekli bölünmelerin de ilk nedenlerinden biridir.

Komünist partilerin iktidar partileri haline gelmeleriyle ilk bakışta bu durumun değişmesinin kaçınılmaz olduğu sanılabilir. Çünkü eski gerekçelerin geçerliliklerini yitirmeleriyle, partinin legalleşmesiyle, yığınsallaşmasıyla ve iktidara sahip bir parti olmasıyla, parti içi demokrasinin önündeki engellerin kalktığı düşünülebilir. Mantıksal olarak da -ilk bakışta- böyle bir beklenti doğrudur.

Peki o halde, sosyalist ülkelerde hemen devrim sonrası parti içinde başgösteren, eskiyle bile kıyaslanamayacak yoğunluktaki merkezileşme, farklı görüşlere tavizsizlik, tasfiye hareketleri ve sonuçta oluşan tek-renklilik ve tek-seslilik nasıl açıklanabilir? Hemen her sosyalist ülkede yaşanan bu süreç tek tek ülkelerdeki tek tek parti liderlerinin, örneğin bir Stalin'in, bir Mao'nun despotikliğiyle, siyasi ve teorik hamlığıyla açıklanabilir mi? Yani olayı kişilere, karakterlere bağlamak doğru mudur?

Materyalist tarih öğretisi bizleri, tarihsel süreç içinde kişilerin rollerini abartmama konusunda uyarıyor. Bir Alman faşizmi nasıl Hitler'in kişiliğiyle açıklanamazsa, örneğin bir SBKP içinde devrim sonrası demokrasinin "d"sinin kalmaması, farklı görüşleri savunduğu için birçok düşünürün tasfiye edilmesi, acımasızca ölüme mahkûm edilmesi olgusu Stalin'in kişiliğiyle açıklanamaz. *Olay komünist partilerin bütünsel politikasıyla, dar anlamda da partilerin siyasal demokrasi anlayışıyla bağıntılıdır. Onun mantıksal bir uzantısıdır.*

Toplumda komünist partilerin *tek örgütlü güç* haline gelmeleriyle, hiyerarşide devletin de üzerinde yer alan merkezi kurum olarak önem kazanmalarıyla, partinin toplumsal düzen ve işleyiş açısından yüklendiği sorumluluk olağanüstü boyutlara ulaşmaktadır. Bu koşullarda devletin, toplumun, ülkenin bölünmezliğinin, toplumsal istikrarın ve uyumun garantisi ve simgesi güçlü, hiçbir çatlak sesin çıkmadığı, safla-

rını askeri bir birlik gibi düzenli tutan bir partidir. Devletin bir hukuk devleti olmadığı, toplumun anayasal temelde yükselen modern sivil bir toplum haline gelemediği, partinin her şeyin ve her gelişimin sorumluluğunu üstlendiği bir ortamda, toplumsal kaosun ve anarşinin engellenmesinin tek yolunun partinin çelik disiplinli, tekrenkli ve tek-sesli bir parti haline gelmesinden geçtiği açıktır. *İşte, kc münist partiler genel siyasal demokrasi anlayışlarının bir uzantısı olarak tarihin bu tuzağına düşmüşlerdir.* Olayın getirdiği yıkıntı ve ağır sonuçlar bugün artık açıkca biliniyor.

Peki çözüm nedir? Çözüm sosyalist ülkelerde komünist partilerin siyasal demokrasi anlayışlarını yeniden gözden geçirmeleriyle elde edilebilir. *Toplum içinde çoğulcu bir siyasal demokrasiyi savunmayan bir hareket, kendi örgütsel bütünlüğü içinde de demokrasiyi uygulayamaz.* Toplum içinde çoğulcu bir siyasal demokrasiyi savunmayan hareketin ulaşacağı nokta despotizmdir. Bu ise hem hareketin kendisi, hem de toplum için çöküntü demektir.

İşte çağdaş komünist hareketin, kapitalist ülkelerde modernleşen, kendini yenileyen komünist partilerin ülkelerinde çoğulcu siyasal demokrasiyi savunmaları bu gerçeklerden çıkarılan derslerin bir sonucudur.

Bugün çağdaş komüni: partiler hukuk devletini, anayasa temelinde kurumsallaşan modern sivil toplumu e en geniş anlamda siyasal demokrasiyi savunmakta, bugün kendilerine tanınmas ı istedikleri varoluş koşullarını yarın kendilerinin de başkalarına tanıyacaklarını samimi bir şekilde deklare etmekte, savunmaktadırlar.

Komünist partisi bugün toplumun siyasal yaşamı içinde var olan kurumlardan sadece bir tanesidir; bu, partinin çok daha güçlü olacağı, ülkenin geleceği için insiyatif kullanacağı yarın da böyle olacaktır. Bu kısa vadeli, günlük çıkarlara hizmet eden bir politika değil, yaşamsal bir ilkedir. Çünkü, çoğulcu siyasal demokrasi olmadan toplumun sağlıklı kalkınması mümkün değildir. Tarihsel deneyim bunu gösteriyor.

KÖYLÜYE 24 OCAK MAKASI

Ercan KIZILAY

Ülkemizde dokuz yıldan beri uygulanagelen 24 Ocak İstikrar Tedbirleri çokuluslu tekeller aracılığı ile gerçekleştirilen sömürü mekanizmalarından birisidir. 24 Ocağın uluslararası boyutunda dışa bağımlılığın katmerleştirilmesi sırıtıyor.

Emeği ile geçinen halkımıza dayatılan İMF'nin reçeteleri yenilir-yutulur cinsten değildir. Bu yüzden, emeğine yabancılaşmak istemeyen işçi sınıfı ve diğer emekçi katmanlar, sermaye birikimi adına yapılan uygulamaların ağır faturasını zaman zaman yırtmaya kalkışıyorlar. Bir avuç dışa bağımlı tekelcinin, vurguncunun, mafya babasının, toprak beyinin ve hayali ihracatcının çıkarları için inatla sürdürülen ekonomik politikalar halkın direncini biliyor. Bu direnci kırmadan, soygun düzeninin yaşatılması olası değildir. Nitekim, 12 Mart'ın ünlü paşasının dediği gibi, "sosyal uyanış ekonomik büyümenin önüne geçtiği" zaman, sermaye kör-topal yol almaya çalışan demokrasiyi süngü ucu ile askıya almakta duraksamıyor. 12 Eylül'ün yaldızlı apoleti altında bu gerçek yatıyor. Emeğin yarattığı değerlere zora dayalı yöntemlerle elkoyma girişimidir.

Çalışan her katmana olduğu gibi, köylümüze de 24 Ocak uygulamalarından çok ağır faturalar çıkarılıyor. Köylümüzü daha da yoksullaştıran bu yıkım politikalarının kimi uğursuz sonuçlarına değinmeye çalışacağız.

Sancılı Yapının Üzerine Tuz-Biber

Türkiye tarımı sancılı bir değişimi yaşıyor. Yer yer feodal yapılar varlıklarını sürdürmekte direniyorlar. Ortakçılık, yarıcılık kimi bölgelerde etkinliğini canlı tutuyor. Özellikle Doğu Anadolu ile Güneydoğu Anadolu'da 700 dolayındaki köy bir kişiye ya da bir aileye ait bulunuyor.

Kırsal alanda etkinlik gösteren işletmelerin sayısı 4 milyonu buluyor. Bu işletmelerin yüzde 83'ü cüce ve küçük boyutta olan aile işletmelerinden oluşuyor. Geriye kalan işletmeler ise tarım topraklarının yarısından fazlasını (yüzde 60) denetimleri altında ya da mülkiyetlerinde tutuyor. Bu yapısı ile tarımımız, daha çok küçük meta

üreten bir özellikte görünüyor. Tarımdaki mülkiyet dağılımı ile tarım topraklarının fiziksel özellikleri (su ve rüzgar erozyonuna açık bulunmaları, işletmeleri oluşturan parsellerin çoğu kez birbirinden uzakta ve sayılarının 5'in üzerinde olmaları, tarımsal mekanizasyona pek elverişli bulunmayan yüzey şekillerinde görülmeleri vb.) tarımımızda değişimin ayakbağını oluşturan başlıca etmenlerdir.

İşte 24 Ocak uygulamaları bu sancılı yapının üzerine tuz-biber ekiyor. Köylümüzü yoksullaştırma sürecini hızlandırıyor.

Ucuza Sat - Pahalıya Al

Tarımsal yapının doğaya bağımlılığı nedeniyle birçok ülke (ABD, Kanada, Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya ve Japonya) korumacı politikalarla, köylüsünü destekliyor. Oysa ülkemizde, gübre ve akaryakıt gibi önemli girdilerdeki sübvansiyonlar kaldırılıyor. Kimi tarımsal ürünlerde destekleme alımlarından vazgeçiliyor. Son 15 yıldır düşük taban fiyat uygulamalarıyla "iç ticaret hadleri"nin sürekli olarak köylümüzün aleyhine gelişmesi sağlanıyor. Nitekim, 24 Ocak Kararları'nın uygulamaya konmasından bu yana, taban fiyatlarının yıllık artış oranları (1980'de yüzde 103, 1981'de yüzde 40, 1982'de yüzde 29, 1983'de yüzde 25, 1984'de yüzde 42, 1985'de yüzde 36, 1986'da yüzde 26 ve 1987'de yüzde 43) enflasyonun oldukça altında tutulmuştur.

Daha açık bir anlatımla, 24 Ocak ile birlikte köylümüz ürününü ucuza satıp, üretim girdilerini pahalıya almak zorunda bırakılmıştır. Çarpıcı bir örnek: Köylü 1980 yılında 45 ton buğday satarak satın aldığı bir traktörü, 1988 yılında 90 ton buğday karşılığı satın alabilmektedir. Bunun gibi, 1980 yılında 13.7 kg pamuk satarak satın aldığı tarımsal savaşım ilacını 8 yıl aradan sonra 27.7 kg pamuk satarak alabilmektedir. Bu konuda son bir örnek; pancar üreticisi, 2.7 kg şeker pancarı karşılığında aldığı 1 kg sunî gübreyi 1988 yılında 3.7 kg pancar satarak alabilmek zorunda bırakılmıştır.

Köylümüzü istismar eden pazarlama kanallarının yanısıra, tarımsal kredilerdeki darboğazlar, üreticiyi tefecilerin eline tutsak ediyor. Bu yetmiyormuş gibi daha önce yüzde 1 düzeyinde katma değer alınan kimi tarımsal ürünlerden 1989 yılında yüzde 10 KDV alınmasına karar veriliyor.

Sermayenin ilkel birikimini sağlamak adına, köylülerin yarattığı değerlere yapılan vahşi saldırılar, 24 Ocak ile daha da boyutlanarak sürüyor.

Çıkar Yol Kooperatifleşmeden Geçiyor

İster tarımda, isterse diğer alanlarda, küçük meta üreticilerinin tekelciler karşısında korunması demokratik halk kooperatiflerinde örgütlenmelerinden geçiyor. Yukarıda sıralanan özelliklerinden dolayı tarımsal işletmelerde verimlilik oldukça düşük bir düzeyde gerçekleşiyor. Tekellerin pazarlama kanallarını bir ahtapot gibi sardığı koşullarda, küçük köylünün kurtuluşu çok amaçlı tek tip kooperatifleri aracılığı ile olasıdır. Alınterinin sömürülmesine kalkan olarak, kooperatifleri cepheye sürmek gerekiyor.

Kırsal alandaki soygunun yalımlarından köylünün korunmasında kooperatiflerin yanısıra, meslek odası ve dernekler de yer almalıdır. Her ne kadar, orta ve zengin köylünün çıkarlarına hizmet eder konumda bulunuyorsa da, ziraat odalarının içinde çalışmanın birçok olanaklar sağlayacağı unutulmamalıdır. Sömürüye, gerici şöven politikalara karşı köylünün bilinçlenmesinde derneklerin işlevi yadsınamaz. Eğitim, turizm, gençlik, elsanatları ve spor gibi alanlarda dernekleşme için küçümsenmeyecek potansiyeller bulunmaktadır. Demokrasinin kırsal alanda gelişip serpilmesinde her türlü olanaktan yararlanma, birlik politikasının önündeki engellerin aşılmasına yaşamsal katkılarda bulunacaktır.

12 Eylül balyozuna karşı varlığını ve işlevini sürdürebilen kimi KÖY-KOOP birlikleri, Ocak ayının ortasında bir araya gelerek, "KÖY-KOOP MERKEZ BİRLİĞİ"ni oluşturmuşlardır. Bu olgu, son günlerin en umutlu çıkışlarından birisidir.

ŞİDDET, ŞİDDETİ YOK ETMEK İÇİN GEÇERLİ BİR SAVAŞIM BİÇİMİ OLABİLİR Mİ?

Selçuk TÜRK

Şiddeti dışlayan, akla, bilime, insancıl değerlere dayalı, barışçıl yöntemlerin ilişkilerin özünü oluşturduğu bir yaşam istiyoruz. İnsanlararası ilişkilerin hiçbir aşamasında şiddete başvurulmasın, bütün ilişkilere sevgi, hoşgörü egemen olsun. Sorunlar akılcı, bilimsel bir çerçevede, zora dayanmadan çözülsün. Tartışma, yapıcı bir diyalog ve inandırma herkesin birbirinin görüşüne saygılı olduğu bir ortamın yöntemleri olsun. Ancak böyle bir yaşamı gerçekleştirmek isteyenler zor kullanılarak sindirilmeye çalışılıyor. Sayısız örnekte görüldüğü gibi insanlıkdışı uygulamalarla karşılaşıyorlar. Gördükleri, uğradıkları şiddetin ölçüsü insanın düşgücünü aşacak boyutlardadır. Şiddetsiz bir dünya için yola çıkanlar acımasız bir şiddetle yok edilmek isteniyorlar. Soru şu: Bu durumda onların da karşı koymak için benzer yöntemlere başvurmak hakları var mıdır? Şiddet uygulamasına uğrayanlar karşılarındakileri sorumlu göstererek kendilerini şiddete başvurmakta haklı görebilirler mi?

Bugün şiddet uygulamasına uğrayıp da, bir gün gelip şimdiki şiddetin sorumlularını zor yoluyla yenebileceğini ummak, bu nedenle şiddete ilkesel düzeyde karşı çıkmayıp onu yedekte tuttuğunu sanmak bir yanılgıdır. Ancak, şiddet uygulayıcıları eylemlerini salt zora dayandırmıyorlar. Şiddet bir kesime uygulanırken başka bir kesimin de onayı alınıyor. Her şiddet uygulaması bir yanıyla şiddeti onaylayan bir kesime de gereksinim duyar. Şiddet yöneldiği kesimin dışındakilere kendini mantıklı bir eylem olarak göstermek durumundadır. Şiddeti egemenliklerini sürdürmenin araçlarından biri olarak görenler şu andaki konumlarını sürekli kılabilmek için çoğunluğun onayını, gerek sindirme gerekse her türlü yalan ve insanlık dışı yolla alıyorlar. Şiddete karşı olanlar ise en başta bu desteğin ortadan kaldırılarak, etkili çoğunluğun kazanılması sorunu ile karşı karşıyadırlar. Bu tür bir çoğunluğun elde edilmesi sürekli bir direnişin yanında, görüşlerde tutarlılığı gerektirir. Belirsiz bir gelecekte şiddete başvurarak kazanma olanağının doğacağı sanısıyla, şiddetin gerektiğinde kullanılabilir bir savaşım biçimi sayılması bugünkü şiddet uygulayıcılarına, kazanılması düşünülen ortadaki kesimlerin gözünde bir haklılık payı verir.

"Şiddeti durduracak olan şey, şiddete karşı olanların şiddeti kullanabilecek durumda olmalarıdır" demek bir kısır döngü yaratıyor. İlkesel düzeyde yadsınmayınca, o bir zaman kullanılma olasılığı bugünkü acımasız şiddetin gerekçesi oluyor.

Şiddeti, doğası gereği onu kullanan sınıfla bağlayıp, ortadan kalkışını sınıfın ortadan kalkışına ertelemek, şiddetin geçerli bir savaşım biçimi olduğunun ortadaki kesimlere kabul ettirilmesine yardımcı oluyor. Oysa bugün şiddetin yok edilmesinin hem olanak-

ları gelişiyor, hem de şiddetsiz bir ortam şiddeti doğuran sınıfın geriletilmesinin önkoşulunu oluşturuyor.

Kuşkusuz onu doğuran sınıf ortadan kalkmadıkça şiddet bir olasılık, bir tehlike olarak var olacaktır; ama bugün, aynı ölçüde şiddetin yalıtlanması olanakları da vardır. Şiddetin asıl kaynağı kurumadan şiddetin önemli ölçüde dışlandığı bir ilişkiler düzlemi, bir barışçıl ortam oluşturulabilir. Ancak, burada, "şiddeti geriletecek olan şey bir karşı şiddet tehditidir; şiddet, sonuçta bir karşı şiddetle dengelenebilir" görüşleri, yeniden şiddetin boy vereceği ortamın oluşturulmasına katkı yapar. Şiddete uğrayanların, bir şiddet potansiyeli oluşturarak ve bunu karşı tarafa hissettirerek şiddeti frenlemeye kalkmaları da şiddetsiz bir ortama yol açmaz. Tersine, şu anda şiddeti uygulama şansı fazla olanların çok daha yoğun bir saldırısına basamak olabilir.

Siyasal savaşımda çelişkinin tarafları kadar, onların içinde eylemlerini sürdürdükleri ortam da önemlidir. Bu ortam ise kuşkusuz sınıflararası savaşımın bir ürünüdür ama, bugünle sınırlı değildir. Bütün bir tarihsel dönem boyunca ortaya çıkan sonuçların bir bileşimi ,bugünde somutlanmış bir ifadesidir. Gelenekler, toplumsal psikoloji, kültürel yapı, davranış normları gibi birçok etken hem birer sonuçtur, hem de bugünkü savaşımın birer etkenidirler. Bazıları doğrudan uğrunda savaşım verilmiş kazanımlar olduğu gibi, bazıları da birer yan üründürler. Bu öğeler olanaklar, araçlar, yöntemler biçiminde olumlu bir nitelik taşıyabilecekleri gibi engeller, sınırlılıklar biçiminde olumsuzluklar olarak da ortada bulunabilirler. Sonuçlar ve yan ürünler, maddi temelleri ortadan kalkınca, kendiliğinden alandan çekilmezler. Çünkü bir kez ortaya çıktıklarında maddi temellerinden bağımsızlaşır, yaşamın oluşturucu bir öğesi olur ve yeni yapıya eklenir, onun dokusuna sinerler. Bu nedenle maddi nedenler kadar sonuçların da doğrudan hedeflenerek yalıtlanması bir zorunluluktur.

Şiddetin yalıtlanması, daha kaynağı kurutulmadan hedeflenebilmelidir. Şiddet onu doğuran maddi temel kadar, uygulanabileceği bir ortama da gereksinir. Bu ortamın engellenmesi ise onun mantıksallaştırılmasının önlenmesidir. Şiddeti uygulayanlar ona bir yöntem olarak başvuramaz hale gelmelidirler. Şiddet kendisini, hep bir başka katta kabul edilebilir soylu bir düşünce için zorunluluk olarak sunar. İşte şiddetin yenileceği yer de bu bağlantıdır. Şiddet uygulayıcısı bir taraftan aklı yadsır, öte yandan ise kendine akılcı bir çerçeve kurmak ister. Şiddete uğrayanlar ise sürekli olarak bu çabayı başarısızlığa uğratmalıdırlar. Bunun önkoşulu da şiddeti bir bütün olarak ve her türü ile yadsımaktır. Şiddetin kendine akılcı bir temel bulma girişimine açık kapı bırakılmamalıdır.

Şiddetin sorumlusunun, egemen güç olduğunu savunmak yetmez. Hele şiddeti bir savaşım biçimi sayarken, hâlâ sorumluyu egemen güç olarak göstermek şiddetin uygulandığı ortama istemeden de olsa yardım anlamına gelir. Oysa böyle bir ortam sürekli egemenlerin işine yaramakta, onların egemenlik konumlarını hep yeniden üretmektedir. Şu andaki karşılıklı güçler oranı şiddet uygulamasıyla kalıcılaştırılmaya çalışılıyor. Bir karşı şiddet uygulamasının bu oranı değiştirebileceği beklentisi bir yanılgıdır. Gerçekte çoğu kez böyle bir girişime fırsat bile kalmıyor. Şiddetin ona uğrayanlarca da bir gün gelip kullanılabileceği görüşü, yazık ki çok uzun dönemler onu uygulayabilenlerin gereksindiği onayın oluşmasında küçük de olsa bir rol oynuyor. Oysa çok açıktır ki, şiddetin engellenmesinde egemenlere verilen bu onayın yok edilmesi belirleyici bir etken olacaktır. Şiddeti ortadan kaldıracak olan sonuçta büyük çoğunluğun şiddete etkin biçimde karşı çıkmasıdır.

Şiddetin kaynağının kurutulmasına, maddi temelinin ortadan kaldırılmasına giden yol, şiddetin artık bir savaşım biçimi olarak kullanılamadığı ortamın oluşturulmasından geçmektedir. Bizim tarihsel gelişmemiz şiddeti dışlayan bir siyasal davranış kültürü oluşturamadı deyip, şiddeti bir yazgı olarak kabul edemeyiz. Günümüzün araçları artık kültürel süreçleri de programlayabilme olanağı veriyor.

DOĞRU

Mehmet ÇAKIROĞLU

Bizden farklı düşünen biri gördüğümüzde daha ne söylediğini tam olarak anlamadan üzerine çullandık. Başkasını dinlemeyi, onun da görüşlerinin doğru olabileceği, dolayısiyle kendi görüşlerimizin yanlışlığı olasılığına geçit vermek saydık. Bu ise kendi görüşlerimizden kuşku duyduğumuz anlamına geliyordu. Böyle bir durumda farklı görüşü çürütmek, yerine getirmemiz gereken bir görevdi. Doğru tekti, biz doğruysak o yanlıştı!

Oysa gerçekliği yalnız başımızı dönüştüremediğimiz de açıktı. Başkaları da gerekliydi, ama bizim görüşlerimizi kabul etmeliydiler. Onları önce dinleyip, bizden farklı ve bizim düşünemediğimiz neyi düşünüyorlar, gerçekliğin hangi yönünü yansıtıyorlar, anlamaya çalışmadık. Farklı düşünenleri bize katılma potansiyeli taşıyan insanların yolunu şaşırtmak için çalışanlar olarak niteledik. Onları gerçekliği kavramanın önünde bir engel olarak gördük.

Gerçeklik değişkendir, çelişkilidir, çok-boyutludur. Bu durumda, gerçeklik karşısında farklı tutumlar alanlar, değişik hedefleri, savları olanlar yanlış sayılmaktan çok gerçekliğin bu yapısına uygun bir çeşitliliğin öğeleri olarak düşünülmelidirler. Çeşitliliği, bir doğru ve çok sayıda yanlış olarak düşünemeyiz. Tersine, gerçekliği daha tam kavramanın bir olanağı olarak değerlendirmeliyiz. Karşımıza bizim gibi politik savlarla çıkanlara önerimiz birlikte nesnel gerçekliğe yönelmek ve herkesin birbirinin becerisinden yararlanmak olmalıdır. Geçmişte tersi yapıldı. Bütün enerjimizle karşımızdakinin kendini tanımlarken kullandığı nitelemeleri hak etmediğini kanıtlamaya yöneldik. Kendi savlarımızın kanıtını başkalarının çürütülmesine bağladık. Bu durumda birlikte bir şeyler yapmanın koşulları da ortadan kalktı. Farklı görüşü bizim doğru görüşümüzün dışında olduğu için önce yanlış, sonra doğru-yanlış ikileminde karşıt görüş olarak kavramaya başladık. Oysa çeşitliliği bir güçsüzlük değil; daha geniş bir alanı taramanın, gerçekliği daha genişlemesine kavramanın bir yolu olarak da düşünebilirdik.

Otuz dergi çıkıyorsa, bunlardan biri doğru 29'u yanlıştı! Doğru tekse diğerlerinin yanlış olduğunun kanıtlanması da gerekir. Çünkü yanlış görüşleri savunanlar, derginin başında yanlış görüş diye bir uyarıda bulunmuyorlar, tersine en doğru olduğunu ileri sürüyorlar. Her dergi kendi doğruluğu ve diğerlerinin mutlak yanlışlığı üzerine bir söylem geliştiriyor. (Bu durumda, okuyucular için ''hangisi doğru'' bilmecesi başlıyor. Bu kadar çok dergiden herkes şikayet ediyor. Doğruyu bulmak için bu kadar çok dergi okumak zorunda kalmak herkesi sıkıyor. Okuyucu doğruları yaymakla kendilerini bu kadar sorumlu sayan dergicilerin hangisinin doğru olduğu konusunda, bu işin uzmanları oldukları için, kendi aralarında anlaşmalarını ve okuyucunun boş yere para ve zaman açısından hırpalanmamasını istiyor. Doğru bir çizgide anlaşma sağlansın ve doğru, kimsenin kafasını karıştırmadan seri biçimde üretilip yaygınlaştırılsın). Oysa öznenin eyleminden bağımsız bir doğru söz konusu değildir. Doğru, birikimi ve gereksinimleri doğrultusunda nesnel gerçekliğe yönelmiş özne ile gerçeklik arasındaki ilişkinin bir anıdır. Doğru, gerçeklik ile onun bilgisi arasındaki uygunluktur. Ölçütü toplumsal pratiktir. Doğru, öznenin nesnel gerçeklikle ilişkisi sırasında gereksinilir, üretilir ve sınanır. Doğrunun bu yönelişte tekliğinden söz edilebilir. Ama bu durum anlıktır, geçicidir, görelidir, kısmidir. İnsanın etkinliğinden bağımsız, kendi başına örgütlenmiş, nesnenin içinde bir köşede insanın bilincine yansımak için hazır bekleyen formüle edilmiş bir doğrudan söz edilemez. Nesnel gerçekliğin her zaman birçok yönü, durumu ve olasılığı vardır. Öznel etkenin nesnel gerçeklikle karşılaşmasının, gereksinimlerinin, açınımlarının belirli bir anı-

na denk düşen bir doğru söz konusu olabilir. Doğru, nesnenin özneye kendini dayatması değildir. Doğru bir soyutlamadır ve öznesi insandır. Nesnenin, onun hareketinin belli bir amaçlılığı yoktur. Öyleyse doğrunun dondurulmuş biçimde nesnenin içinde saklandığını ve ancak hakedenlere kendini gösterdiğini düşünmek anlamsızdır. Doğru üretmek gerçekliği kavrama dönüştürmenin basamağıdır. Gerçeklik ise onunla yoğun ilişkide, dönüştürme etkinliğinde, bu doğrultudaki çeşitli çizgiler arasında verimli bir tartışma ile kavranabilir. O zaman şu 30 dergiden her biri geri kalan 29'unun yanlışlığını kanıtlamaktan vazgeçmelidir. Enerjisini gerçekliği kavramaya yöneltmelidir, bu yolda diğerlerinden de yararlanmaya çalışmalıdır. Bu uğurda yola çıkanlar birbirlerinin önünü niye kesmeye çalışsınlar?

Bizimle aynı değerleri savunan, aynı hedefe varmaya çalışan bir kişi niye bizim rakibimiz olsun, böyle bir kişinin savlarından ancak sevinç duyulmalıdır. Bu kişi geçmişe de sahip çıkıyorsa ne iyi. Biz de zaten insanları böyle bir çizgiye getirmeye çalışmıyor muyuz? Onun da tarihe sahip çıkması ancak birlikte olmamızın maddi temellerini hazırlar. Bu türden sevinilmesi gereken durumlar çoğu kez keskin çekişmelere neden oldu. Bir yığın engeli aşarak gelen hem çevresinde, hem de kişiliğinde önemli değişiklikler yapabilme becerisini gösterenle bir rekabete girmeden önce onu saygı ile karşılamak gerekir. Somutu yakalayabilme yolunda böyle bir kişinin getirdiklerinin yararlı olacağı açıktır.

Doğru üretmenin, gerçekliği kavramanın temel yolu özgür bir tartışma ortamı geliştirebilmektir. Gerçeğe yaklaşmak tartışma olmadan olanaklı değildir. Tartışma sırasında kısmi, göreli olan bilgiler, deneyimler karşılıklı aktarılır, ortaklaştırılır. Böylelikle gerçekliğin daha bütünsel bir imgesinin üretilmesinin yolu açılır. Gerçek tartışma sırasında önünde biriken enerjiyle çözülür, gizini bu sırada açığa vurur. Ancak böyle verimli bir tartışmanın önkoşulu, haklı çıkma ve saygınlık kazanma uğraşını bir yana bırakıp, doğrudan gerçeğe yönelmektir. Bu ise serinkanlı bir tartışma üslubunu gerektirir.

Rekabetçi, didişmeci yaklaşım bir bütün olarak etkili olabilmenin önündeki en büyük güçlüktür. Çünkü, bu sırada güçler gerçekliğe birbirine eklenerek yöneleceğine, birbirini frenlemek için alana çıkmaktadırlar. Bu durumda bir bütün olarak yığınların önünde ortaya çıkan görüntü hiç de iç açıcı değildir. Diğer görüşlere karşı tek doğru olduğunu kanıtlamak uğraşı topluca yığınlardan yalıtlanmayı getirmiştir. Oysa yüzümüzü yığınlara döndüğümüzde, kendilerini bunca ortak değerlerle, ölçütlerle tanımlayanların birbirine böyle çullanmasının açıklanabilir bir yanının olmadığı kolaylıkla görülecektir.

Doğrunun egemenliği adına tartışma engellenmemelidir. Tersine nitelikli, özgür bir tartışmanın ortamı yaratılmalıdır. Tartışmanın derinleştirilmesi ve yaygınlaştırılması önerisi yanlış görüşlerin önünün açılması anlamına gelmez. Tartışma, gerçeği onun üzerine somut bir gereksinimin giderilmesi için bir eylemler dizisi geliştirmek için gerçeği arama eylemidir. Kuşkusuz ki gerçeğin yeterli yaklaşıklıkta saptanabildiği bir noktada davranmak gerekir. Ancak tartışma kesilmemeli, doğrular dondurulmamalıdır. Gerçekliğin bir anı olarak saptanan doğru, gerçekliğin dönüştürme etkinliğinin programına temel oluşturur. Bu durumda doğrunun yukardan aşağıya yaygınlaştırılması gerekir. Fakat öznenin nesneyle karşılaşmasının somut bir tarihsel toplumsal çerçevesinin dışında bir doğru ve bunun zamana yayılışı düşüncesinden sakınılmalıdır. Hele, gerçeklikle karşılaşmada doğruyu nesnel olanda değil de, kuramda aramaya kalkmak büsbütün yanlıştır.

Etkinliğimize temel oluşturacak doğruların üretilebilmesi, nesnel gerçekliğin yapısına uygun gittikçe derinleşen, sürekli, çok-yönlü, çok-sesli, sağlıklı iletişimi güvencelenmiş bir tartışma ortamının oluşturulmasına bağlıdır. Bu ortam aynı zamanda etkinliğin öznesinin, dönüştürme becerisiyle donanmasını da sağlayacaktır. Böyle bir tartışma ile birikimin yeni koşullarda değerlendirilmesinin yanında, tüm yaratıcı potansiyelin açığa çıkması olanaklı olabilecektir.

Sağlıklı bir tartışma, tartışmacıların kendileriyle hesaplaşmasına, kendilerini yenilemelerine olanak vermelidir. Kör bir didişme tarafların yanlışlarının üzerine kapanıp, onları kişiliklerinin vazgeçilmez bir parçası olarak görmeleri beklenilen verimi düşürür. Bu nedenle taraflar birilerinin üzerine değil, birbirleri aracılığıyla gerçekliğin üzerine yönelmelidirler.

Tartışma sürmelidir. Tartışmanın doğrunun bulunduğu gerekçesi ile kesilmesini istemek, o sıradaki baskın eğilime ve olasılıkla yetersizliğe alanı bırakmak anlamına gelir.

FARKLI DÜŞÜNCELERİN PRATİĞİ: TARTIŞMA

O. Kemal SU

Tartışmayı, politik tartışma özgüllüğünde ele almak istiyoruz. Buradan, politik tartışma kültürüne yeni açılımlar kazandırma sürecine geçmemiz olanaklı olabilir.

Dün Politik Tartışma Hangi Temellerde Yükseliyordu?

Gelişen sınıf mücadelesine karşın, sol güçler arasındaki bölünmeler, 80 öncesinin tartışma anlayışını da belirliyordu. Sol, uzlaşmaz çelişkileri kendi içinde yarattı, tartışma süreci kirlendi. Politik stratejilerdeki çarpık ve sekter yanların da buna etkisi oldu.

Sol içindeki bu yanlış, hastalıklı yanlara şöyle bir bakalım: Birincisi, mücadele içinde yalnız kendi örgütünün gerçeği yansıttığı gibi sekter anlayışlar; ikincisi, tartışmalarda karşı tarafı düşman gibi görme, onu yıpratmaya yönelme; üçüncüsü, politikalar oluştururken kendi örgütünü merkeze alma, öncülüğü somut koşullar temelinde ele almamak ve kendi örgütünü, sözgelimi Ekim Devrimi'nin önderi Bolşevik Partisi'nin yerine koyma gibi ütopik yanılsamalar...

Ama bugün durum oldukça farklıdır. Tüm demokratik güçlerin birliğinin stratejik önemde olması, bizim politik tartışma anlayışımızı yenilememizi koşulluyor.

Bugün Politik Tartışma Hangi Temellerde Yükselmeli?

Güncel politik gelişmelere sessiz kalmama noktasında, bu gelişmelere müdahale etme istencinde birleşmemiz gerektiği ortadadır. Sol güçler bu müdahale istencii i göstermeyip, geri mevzilere çekildikleri oranda tecrit olacaklardır. Bu nedenle kendi aramızda işbirliği kollektifleri oluşturup, somut eylem programlarında buluşmamız gereklidir. Kürt sorununun çözümünde, komünist partisinin yasal olarak kurulmasında, demokratik bir politik rejim oluşturulmasında belirleyeceğimiz doğru politikalarla dünden çok daha etkili olabiliriz.

Öyleyse tartışma anlayışlarımızı da bu somut duruma uygun olarak yapılandırmamız gerekir. Birincisi, sol içi tartışmalarda düşmanca tavırlardan kaçınmamız; ikincisi, kendi örgütümüzü merkeze yerleştirmekten vazgeçmemiz; üçüncüsü, politikalarımızı oluştururken 'en geniş marksist çevreler'den yararlanmamız gereklidir. Ayrıca, kendi örgütümüzü ülke somutunda yerli yerine koymayı da öğrenmemiz şarttır. Gücümüz nedir? Hatalarımız ve eksiklerimiz nelerdir? Yüksek bir özeleştiri ruhuna da ihtiyacımız olduğunu unutmayalım.

Tartışma Kültürü, Diyalektiğin Yol Göstericiliğinde Kazanılır

Marksist hareketin tarihinde iki dönem, tartışmanın boğulduğu, tartışanların da tasfiye edildiği görüldü. Birincisi, Stalin dönemidir. Özeleştiriden haberi yok muydu Stalin'in? Belki de sosyalizmin 'ruhunu' anlamamıştı. Ama nasıl oldu da, otuz yıla yakın yönetti koca ülkeyi? Zorbalıkla mı? Yalnız bildiğimiz bir şey varsa o da; Stalin dönemi tartışmanın, farklı düşüncelerin ezildiği, öldürüldüğü, boğazlandığı bir dönemdir. İkincisi, Mao ve Brejnev dönemidir. Kültür Devrimi diyerek en bağnaz ve baskıcı bir kültür ortamını yaratan Mao'ydu. **Kızıl Kitap** göklere çıkarıldı. Tartışan kitaplar yakıldı. Hatta Nazım'ın bile kitaplarının yakıldığı söylenir. Aynı döneme rastlayan Brejnev dogmatizmidir. Adeta kaplumbağa hızıyla gidiyordu SSCB. Yönetim ise tartışma süreçlerini canlandırmıyor, buyurganlık yapıyordu. Ne oldu peki? Sorunlar biriktirildi, hataların üzeri örtülmek istendi. O dönem, dünya komünist hareketi bölünmüş bir durumdaydı. Tartışma sürecini açan Avrupa komünistleri ve Latin Amerika devrimcileri idi. SBKP bile tartışmalı konuma geldi.

Ve tarih buraya geldi. Artık yeni bir dönemdeyiz. Kış uykusundan uyanmanın zamanı geldi. İnsanlık kendini koruma sorunuyla karşı karşıya.

Böylesi yeni bir dönemde tartışmaya ve onun kültürüne ne çok ihtiyacımız var. Diyalektik düşünce yeniden güç kazanıyor, zenginleşiyor. Biz de bu sürece katılalım.

Yeni Açılım, yeni bir çağrı yapmalı; Tüm sol örgütler kendi tarihlerine eleştirel bir bakışla yaklaşmalı. TBKP, buna öncülük etmeli, ilk girişimlerde bulunmalı. Geçmişin ortak değerlerini çekip bugüne çıkarmalı. THKP-C, TİP, YÖN, TKP, TSİP vb. deneyler, hareketler incelenmeli. 12 Eylül sonrası durum daha iyi değerlendirilebilir böylece. 70. Yılımıza tüm zenginliğimizi taşıyarak girmeliyiz: Hep birlikte.

PERESTROYKA İLE İLGİLİ KİMİ DEĞİNMELER VEYA "GORBAÇOV NEREYE GİDİYOR?"

H.ATA

Türkiye'de yayınlanan **Saçak** dergisinin 60. sayısında, "Gorbaçov Nereye Gidiyor" başlıklı bir yazı yayınlandı. Yazıyı okuyan bir okuyucunun Sovyetler Birliği'de yürürlükte olan "Yeniden Yapılanma Programı" hakkında yanlış bilgilenebileceği düşüncesindeyim. Ben, bana göre önemli olan, iki konu ile ilgili görüşümü yazmak istiyorum. Bunlar, yazarın "Sovyetler Birliği'nde işgücü metadır" savı ile, "Sovyetler Birliği'nde tarımda kapitalizme dönüş" Savıdır.

Yazar'a göre, Gorbaçov'un amacı; "Ekonomik alanda (...) işletme yöneticilerine mümkün olduğu kadar geniş karar yetkisi vermek, merkezi karar mekanizmalarının yerine merkezkaç karar mekanizmalarını geçirmek, elbette onları kâr dürtüsü ile donatmak ve kaçınılmaz olarak işgücünün meta haline gelmesi. Her türlü maddenin fiyatı piyasada oluşacak, fakat işgücünün fiyatı piyasada oluşmayacak, bu olmaz, mümkün değil"(1)

(1) **Saçak** Sayı 60, Şubat 1989, s.23

Önce bir düzeltme yapmak istiyorum: Ekonomik alandaki reformların işletme yöneticilerine mümkün olduğu kadar geniş karar yetkisi vermeyi amaçladığı iddiası gerçeği tam ifade etmiyor. Ekonominin işletmeler düzeyinde yönetimi ile ilgili, "mümkün olduğu kadar geniş karar yetkisi" işçi kollektiflerine veriliyor. 1 Ocak 1988 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Devlet İşyerleri Yasası'na göre, direktör dahil, tüm işletme yöneticileri, birden çok aday içinden ve işçiler tarafından, gizli oy açık sayım yoluyla seçiliyor ve istendiği zaman, gene işçiler tarafından görevden alınabiliyorlar. Plan hedeflerinin saptanması, üretimin genişletilmesi veya daraltılması, sosyal fonların miktarı ve dağıtım biçimleri, ücret artışları ve primlerin saptanması, vb. yönetsel işlevler işçi kollektiflerinin onayı alındıktan sonra yürürlüğe giriyor. Eski uygulama ile yeni arasında niteliksel bir farklılık var. Yetki işçiler tarafından yöneticilere devrediliyor ve istendiği zaman geri alınabiliyor. Eskiden atanan ve bundan dolayı da kendilerini işçilere karşı sorumlu hissetmeyen yöneticiler bugün işçi kollektiflerinin denetim ve kontrolü altında çalışıyorlar. Bu uygulama, bürokratik bir komuta işleyişinin demokratik ve özyönetsel bir işleyişle yer değiştirmesidir.

Gene aynı Devlet İşyerleri Yasası'na göre, merkezi karar mekanizmaları (Gosplan, Bakanlık vb.) birçok konuda devreden çıkarılıyor ve bu alanlarda işçi kollektifleri yetkili kılınıyor. Bu değişikliğin amacı, bürokrasinin işyeri yönetimindeki etkisini zayıflatmak ve işçilerin üretim araçlarının ve üretilen ürünlerin gerçek sahipleri olarak düşünme ve davranmalarını sağlamaktır. İşyerlerinde sosyalist demokrasi ve özyönetimi geliştirmektir. Yazar, "merkezi karar mekanizmaları yerine merkezkaç karar mekanizmalarını geçirmek" derken neyi kanıtlamaya çalışıyor?

Yazar devam ediyor; "... elbette onları (merkezkaç karar mekanizmalarını H.A.) kâr dürtüsü ile donatmak ve kaçınılmaz olarak da işgücünün meta haline gelmesi." Burada, "kâr dürtüsü" nedeniyle "işgücünün meta haline gelmesi" arasında bir bağ kurmak oldukça zor. "Kâr dürtüsü" işgücünü neden "meta haline" getirsin?

Şimdi, şu sihirli "kâr dürtüsü" ile "işgücünün meta haline gelmesi"nin kapitalizm ve sosyalizm koşullarında ne olup, ne olmadığına bakalım;

Kapitalizmde kapitalist kârın kaynağı, ücret karşılığı kapitalist tarafından satın alınan işgücünün üretilen mala kattığı ve işçiye ödenmeyen artı değerdir. Burada işgücü, üretim araçları ve hammaddeler gibi, işgücü pazarından kapitalist tarafından satın alındığı için, mülkiyeti kapitaliste ait olan bir metadır. Kapitalizmde işgücünün meta oluşunu belirleyen özellik (koşul), "kâr dürtüsü" değil, işgücünün kapitalist özel mülkiyeti ve pazarda serbestçe alınıp satılmasıdır.

Sosyalizmde ise, üretim araçlarının, yerüstü ve yeraltı doğal kaynakların mülkiyeti devlete (topluma) aittir. İşgücünün mülkiyeti ise sahibine, yani işçiye aittir. Sosyalizmde ne üretim araçlarının, ne de işgücünün serbestçe alınıp satıldığı bir pazar vardır. İşçiler belirli bir işyerinde kendi mesleklerini ve işlerini serbestçe seçme özgürlüğüne sahiptir. Kapitalizmden farklı olarak sosyalizmde, ekonomik planda birey ve toplumunun karşılıklı çıkar ilişkisi, bir yandan harcanan toplam emek ve gerekli emek (ki ücretler, bunun büyük bir kısmının parasal ifadesidir), öte yandan artı emek ve ürün fazlası arasındaki ilişki tarafından belirlenir. İşçiler üretim sürecinde, kendi ücretlerinin karşılığı olan ürünü ve devlete (topluma) aktarılan fazla ürünü üreterek, işyerine "kâr" sağlarlar. Sosyalist bir ülkenin devlet bütçesi, işte bu artı emek harcanarak üretilen ürün fazlaları toplamı ile, işyerlerine ödenen "kâr" arasındaki farktan oluşur.

Öte yandan, bilindiği gibi, Sovyetler'de ücretler 1930'lardan beri merkezi olarak saptanmaktadır. Bu ilkesel olarak -ve pratik uygulamada da- kâr etsin veya etmesin, tüm işyerlerindeki işçilerin aynı ücreti almaları sonucunu doğurmaktadır. Zarar eden, kali-

tesiz mal üreten, emek üretkenliği düşük işyerlerinin gerekli üretim masrafları kâr eden, kaliteli mal üreten işyerlerinin "sırtından", devlet sübvansiyonları aracılığı ile karşılanmaktadır. Bu uygulama "herkese emeği kadar" ilkesiyle çelişmektedir. Bireysel düzeyde, çok çalışan işçi, çalışmayan veya kaytaran işçiyi de beslemektedir. İşte "Gorbaçov reformları", ekonomik alanda, yazarın dediği gibi "merkezkaç karar mekanizmalarını kâr dürtüsü ile donatarak işgücünü meta haline getirme"yi değil, bu apaçık haksızlığı ve çelişkiyi ortadan kaldırmayı amaçlıyor. Ücretleri ve diğer sosyal harcamaları, işyerinin kârlılığına bağımlı kılıyor.

Buna bağlı olarak, işyerleri tek tek bağımsız bir mali yönetimi olan birimlere ayrılıyor. Tüm mali sorumluluk işyerine ait oluyor. Üretilen ürün fazlası hem işyerinin, hem de devletin bütçesini belirliyor. Mali özerklik, işçilerin işyeri ile ilgili üretim, dağıtım, tüketim ve değişimdeki rollerinin olağanüstü artmasına yol açıyor.

Perestroyka'nın (Yeniden Yapılanma) ekonomik mimarlarından olan Abel Aganbegyan'ın açıklamaları da yazarı doğrulamıyor: "Kapitalizmden farklı olarak, bizde meta ve para evrensel kategoriler değildir. Biz toprağı, yeraltı ve yerüstü doğal kaynakları alıp satmıyoruz. Sosyalist mülkiyet ekonominin toplumsal temeli olduğu için bizde işsizlik ve iş pazarı yoktur."[2] "Sovyetler Birliği'nde (ekonominin) yönetimi ile ilgili köklü reformların 'pazar ekonomisi'ne doğru bir adım olup olmadığına ilişkin bir soru sorulabilir. Bu sorunun yanıtı sosyalist pazardan ve kapitalist pazardan ne anladığınıza bağlıdır. Eğer sosyalist pazardan her şeyin alınıp satıldığı ve pazarın genel olarak yaygınlaştığı bir ekonomik sistemi anlıyorsak, bu bizim uygulamak istediğimiz sistem değildir ve böyle bir sisteme asla geçmeyeceğiz, çünkü bu (sistem) sosyalizm olmayacaktır"[3]

Sovyetler'de tarımda adım adım özel mülkiyetin getirilmeye çalışıldığına ilişkin iddia da temelsizdir. Ancak, tarımsal reformlarda "kapitalizm" arama eğilimi oldukça yaygın görülüyor. Bu eğilim, "sözleşmeler" yoluyla bazı bölgelerdeki ve bazı özelliklere sahip toprağın kollektiflere veya ailelere kiralanmasına ilişkin yasa ve uygulamalardan ileri geliyor. Öte yandan, leninci kooperatifçiliğin tarımda yeniden canlandırılması da kimi değerlendirmelerde "dönüş"e bir kanıt olarak ileri sürülüyor.

Bilindiği gibi, 1982 Mayıs ayında onaylanan SSCB Beslenme Programı'ndan sonra, özellikle bitkisel ekim alanlarında kollektif sözleşme sistemi oldukça yaygınlaştı. Bu sisteme göre, sovhoz işçilerinden veya kolhoz üyelerinden oluşan bir ekip (10-20 veya 30 kişi kadar) Sovhoz veya kolhoz yönetimi ile bir sözleşme imzalayarak, üretim araçlarının kendi hesabına kullanım hakkını elde ediyor. Ancak bu sözleşmenin imzalanması, mülkiyet ilişkilerinde bir değişikliğe yol açmıyor. Toprak gene devlet mülkiyetinde kalıyor ve hayvanlar veya traktör, biçer-döver gibi üretim araçları da kolhoz veya sovhoz'un malı olmaya devam ediyor. Kolhoz veya sovhoz yönetimi ile sözleşme imzalayan ekip, belirli miktarda ürün yetiştirmeyi garanti ediyor. Ekip çalışanlarının kazançları üretilen ürünün kalitesine ve miktarına göre değişiyor.

Aile sözleşmeleri, çok özel koşullarda, ekip sözleşmelerinin bir çeşit türevi oluyorlar. Dağlık bölgelerde ve ormanlık arazilerde bulunan, küçük ölçekli ekilebilir topraklar ne kolhoz ve sovhoz'lar için, ne de ekipler için yararlı ve verimli oluyor. Bu gibi durumlarda aileler devreye giriyorlar. Gene ekipler gibi, kolhoz ve sovhoz yönetimi ile aileler arasında bir kira sözleşmesi imzalanıyor. Yasal planda kolhoz veya sovhoz'a ait toprak bu aileler tarafından dengeli bir kazanç karşılığı ekiliyor. Ne aileler, ne de kollektif ekipler kiraladıkları toprakları ve üretim araçlarını ne başkasına satabiliyor, ne de devredebili-

(2) A. Aganbegyan, **Le double défi Soviétique - PERESTROIKA**, Ed. Economica, 1987, s. 144- Fr. baskı.
(3) a.g.y. s.147

yorlar. Öte yandan, aile sözleşmelerinin uygulama alanları sınırsız da değildir; ancak, uzmanlar bunun daha fazla yaygınlaşabileceğini belirtiyor.

Tarımsal alanda, sözleşme sisteminin daha da yaygınlaşmasını amaçlayan reformlarla, emek üretkenliği ve ücretlerin artması sağlanıyor ve böylece, hem kalitenin yükseleceği, hem de üretimin artacağı hesaplanıyor. İstatistikler sözleşme sistemine geçildikten beri, dağlık alanlardan ve verimsiz bölgelerden büyük şehir merkezlerine doğru, özellikle son 15-20 yıldan bu yana görülen yaygın göç de hissedilir bir düşüş kaydediyorlar.

Bu reformlarla ilgili olarak, Novosti Press Ajansı ekonomik sorunlar uzmanı L.Korenev şöyle yazıyor: "...Okuyucu Sovyetler Birliği'nde neler oluyor diye sorabilir. 55 yıl önce tamamlanan tarımın kollektivizasyonundan sonra, kollektivizasyon öncesi küçük aile çiftliklerine geri mi dönülüyor? Kolhoz ve sovhoz'lara dayalı üretim biçimi tüm potansiyellerini tüketip zamanını doldurdu mu? Çoğu kez açıkça şu soru soruluyor: Bu, geriye doğru bir dönüş değil mi?"

"Batı burjuva basınında bu tip varsayımlarla ilgili birçok yazı çıktı. Tarımsal durumla ilgili fazla bilgisi olmayan Sovyet kamuoyunu bir kısmının da benzer düşünceler taşıdığını itiraf etmeliyiz. Açıkça ve doğrudan doğruya, bu tür varsayımların ve endişelerin tamamen dayanıksız oldukları söylenebilir. Geri dönülebilir nokta çoktan geçildi ve öte yandan, Sovyetler Birliği'nde hiç kimse de geri dönmek istemiyor. Hiç söylemeye gerek yok ki, geçtiğimiz 50 yılda sosyalist ekonomik sistem kendini kanıtladı. Ne olursa olsun, sovhoz ve kolhoz'ların yapısı değişmeyecek. Bugün için söz konusu olan, sadece özgün ve esnek üretim biçimlerini somut olarak uygulamaktır. Yani, sistemi bulunduğu yerde mükemmelleştirmek, üretimi genişletmek ve ürünlerin kalitesini yükseltmek için tüm kaynak ve rezervleri tam kapasiteyle kullanmaktır."[4]

Sovyetler Birliği'nde 1981'den bu yana uygalanan yeniden yapılanma (perestroyka) programında, kafa göz yarma pahasına, "kapitalizm" arayanların ileri sürdükleri argümanlar gerçek olgu ve olaylar tarafından yalanlanıyor. Bu savlarla ortaya çıkanlar daha inandırıcı olmak zorundalar, çünkü güneş balçıkla sıvanmıyor.

---

(4) I. Korenev, **Union Sovietique; Faits, Problemes, Estimations**, 1987/2 s.43.

SOSYALİST DÜŞÜNCE, KENDİNİ MARKSİZMLE ÖZDEŞLEŞTİRMEKTEN VAZGEÇMELİDİR.

Ali TÜRER

Felsefenin amacı; insana, yarını kazanmak için bugün nasıl davranması gerektiğini söyleyebilmektir. Çağdaş felsefe bu işlevini ancak, belli bir zaman diliminde ortaya çıkmış dünya görüşlerinden herhangi biriyle kendini sınırlamadan, fakat bu dünya görüşlerinin tarihsel gelişim süreci içinde sınanmış bilimsel çıkarımları temelinde oluşup gelişerek yerine getirebilir.

Bugün ortaya çıkan gerçek şu: Ne kapitalist, ne sosyalist düzen geçmişte oluşmuş tek bir düşünsel paketle açıklanabilecek, yönlendirilebilecek oluşumlar değil. Tersini savunmak kişiyi, geçmişteki bir kültür birikimine takılı kalmaya, yaşayan kültüre sahip olamamaya götürür. Onlar, birbirlerinden öğrenerek, birbirleriyle yarışarak, ortak noktalarının ayrılık noktalarından çok daha fazla olduğu birarada yaşamaya doğru her geçen gün biraz daha yaklaşarak yollarına devam edecekler. Bu uzun yolculuğun değişik dönemlerinde ortaya çıkan düşünce paketleri ise, kendinden önceki dünya görüşlerinin insanlığa kazandırdığı bilgi birikiminden yola çıkan, o anki sosyoekonomik koşullara bağlı olarak oluşmuş ışıldaklardır ve ancak baz aldıkları koşullar içinde misyon yüklenebilirler. Bütün bu düşünce akımları felsefe bilimini oluşturur. Bu akımların özümsenmesiyle gelişmenin güncel koşullarına uygun biçimde oluşan çağdaş felsefe ise bu bilimin taşıyıcısıdır. Yoksa bir düşünsel paketi bilimin yerine koymak, ya da bir felsefi akımı yaşanacak bütün zamanlar için, mutlak geçerli, tek dünya görüşü olarak peşin peşin kabul etmek, olsa olsa onu "dinleştirmek", ona dinsel duygularla bağlanmak anlamına gelir.

18. yüzyılın ortaları, Avrupa'daki halkların yeni toplumsal düzenden umduklarını bulamadıkları; düş kırıklığı içinde yaşadıkları; işçi ve emekçilerin, çıkarlarını korumak ve savunmak için gelişen ve güçlenen burjuvazinin karşısında bir sınıf olarak ekonomik politik örgütlerini kurma zorunluluğunu kavramaya başladıkları; öte yandan, kapitalist sistemin ilk yapısal bunalımlarının yaşandığı; bilim ve teknolojide önemli atılımların yapıldığı yıllardı. Marksizm bu koşullarda yeni bir sosyoekonomik düzenin müjdecisi olarak doğdu. İnsanın toplumsallaşması sürecine, insan-insan ve insan-doğa ilişkilerine getirdiği bilimsel bakış açısıyla, diyalektik yaklaşımla felsefenin bilimin bir kolu haline gelmesinde önemli bir rol oynadı. Bu yadsınamıyacak bir gerçek. Ancak kabul etmek gerekir ki, insanlığın serüveni, Marks'tan yüz yıl sonra bugün, sadece Marks'ın yaşadığı sosyoekonomik koşullardan değil, marksizmin temel önerimlerinden de çok farklı biçimde sürüyor. Marks gelecek kuramını; o günün gelişmiş kapitalist ülkelerinde güçlenecek işçi sınıfının, partisinin öncülüğünde iktidarı ele geçireceği; bu ülkelerin öncülüğünde dünyada yeni bir sosyoekonomik düzenin, sistemin çatısının çatılacağı savı üzerine kuruyordu.

Ancak, yaşam tam da umduğu gibi gelişmedi. Kuşkusuz marksistler (ya da marksologlar) marksizmi derinlemesine her ele alışlarında, onda yaşanan olayları, durumu açıklayacak bazı yeni ipuçları bulabilirler; ama bu temel gerçeği değiştirmez. İşçi sınıfının çok cılız olduğu, henüz aristokrasinin egemenliği altındaki Çarlık Rusya'da gelişen, marksizmin teorik ve pratik taşıyıcılığını üstlenen

devrim; gelişmiş kapitalist ülkelerin özgül koşullarında, Marks'ın önermeleri doğrultusunda gelişmedi, gelişmiyor. Ülkesinde geri üretim ilişkileri, üretim düzeyi devralan genç sosyalizm yepyeni bir ekonomik siyasal örgütlenme yaratmanın sorunlarını çözmeye çalışırken; bir yandan Rus ulusuyla, Sovyet insanıyla özdeşleşiyor, Üçüncü Dünya ülkelerine antiemperyalist, antikapitalist yapılanmada moral kaynağı, esin kaynağı oluyordu. Öte yandan, ekonomik ve siyasal örgütlenmede çok daha deneyimli, ekonomik gelişmişlik düzeyi daha iyi olan, gelişmiş kapitalist ülkeler teknolojik devrimin kazanımlarına sahip çıkıyor, rejimi daha da güçlendirmek, reorganize etmek için bu kazanımlardan ustalıkla yararlanıyorlardı. Bu ülkelerin siyasal üst yapılarında oluşan engeller, bu toplumlarda demokrası içinde gelişme (aynı zamandan demokrasiyi de geliştirme) geleneğinin yerleşmesi sonucunu getirdi. Böylece dünya çapında ekonomik, kültürel, siyasal çekim merkezleri, etki merkezleri haline geldiler.

Yakın geçmişte yaşanan toplumsal gelişmenin mantığını, gelişmenin doğasındaki gerçekliği kavramadan, geleceğe yönelik bakış açımızı netleştiremeyiz; doğru politikalar oluşturamayız.

★ ★ ★

Bugün sosyalizmin önünde duran yaşamsal önemdeki en acil sorun, ekonomik-siyasal yapılanmanın tamamlanmasıdır. Sosyalizm marksizm-leninizmin sınırlarını aşmadan önündeki sorunları çözemez. Marksist kaynaktan geriye ve günümüze akarak, başka kaynaklardan da beslenerek tekrar oluşmak zorundadır. Marksizm-leninizmi, zenginliğinden sosyalist dünya görüşünün zenginliği için yararlanılan kültürel bir kalıt olarak görmek, onu eleştirel bir gözle tekrar ele almak; yapılması gereken budur. Sosyalist dünya görüşünün bugün içinde yaşadığı bunalım; marksizm-leninizmin demokrasi, devlet ve devrim tahlillerinin, artı değer kuramının, proletarya diktatörlüğü, tek parti iktidarı, üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti önermelerinin günümüzde yaşanan gerçekliğe uygun düşmemesinden; yaşamın sosyalist dünya görüşünü ve marksizm-leninizm'in bu kavramlarını (özgül biçimleriyle) bir kenara bırakmak üzere son bir kez daha ele almaya zorlamasından ve nihayet, sosyalist düşüncenin marksizm-leninizm'in bu sınırlarını aşmaya henüz hazır olmamasından kaynaklanıyor.

★ ★ ★

Bu tartışmada, öncelikle, eski ideolojik yapıya ilişkin şu temel çıkarımlar üzerinde durmalı, düşünmeliyiz.

1- Marks'a göre felsefe -oluşturucu bir tahlil olan artı değer kavramı, marksizm için taşıdığı özel önemi; bilimsel teknolojik devrimin bir sonucu olarak hizmet sektörünün temel sektörlere göre ağırlığının ve öneminin hızla arttığı günümüz kapitalist üretim ilişkileri içinde de aynı biçimde koruyabilir mi?

2- Marksizm-leninizme göre, burjuva demokrasisi burjuva diktatörlüğünün bir biçimidir. İşçi sınıfının sendikalarıyla, politik örgütleriyle içinde bir güç, bir denge unsuru olarak yer aldığı, toplumdaki bütün güçleri, eğilimlerin örgütlenebildiği bir politik sistem "burjuva diktatörlüğü" olarak tanımlanabilir mi?

3- Demokrasiyle diktatörlük kavramları aynı siyasi sistemi tanımlarken bir arada kullanılabilir mi? Demokrasinin her devlet, her ekonomik-siyasal düzen için geçerli olan, olması gereken ortak paydaları yok mu? Kapitalist sistem için ayrı, sosyalist sistem için ayrı standartlar söz konusu olabilir mi?

4- "Proleterya diktatörlüğü", "tek parti" sistemi demokrasi anlayışıyla nasıl bağdaşır? Toplumdaki farklı siyasi eğilimlerin örgütlenerek yer alamadığı bir üstyapı, demokratik bir siyasal yapı mıdır? Başka siyasal eğilimlerin var olabilme koşulunu komünist partinin otoritesinin, ya da daha "yumuşak" deyişiyle, komünist parti öncülüğünün peşin kabulü koşuluna bağlayan düşünce, demokrasi anlayışıyla nasıl bağdaştırılabilir?

5- Çelişki, yaşamın kendisiyse; çelişkiyi subjektif olarak kaldırmaya çalışarak geleceği kazanmak mümkün mü? Sosyalist devletin temel işlevi ne olmalı: Çelişkiyi (ya da çelişkileri) ortadan kaldırmaya çalışmak mı? Çelişki gelişmenin motoruysa, içinde rekabetin yaşandığı iç pazar, sistemin vazgeçemeyeceği bir unsur değil mi?

6- Sosyalizm, kapitalist üretim ilişkilerinden bütünüyle arınmış bir düzen mi; yoksa üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet biçimleriyle, toplumsal mülkiyet biçimlerinin bir arada yer aldığı bir düzen mi? Sosyalist üretim ilişkileri (bir kısım üretim araçlarının özel mülkiyetini elinde tutanların değil) toplumun çıkarları doğrultusunda, bu iki çelişik mülkiyet biçimini bağrında toplayan, yaşatan ilişkiler toplamı değil mi?

7- Nihayet, sosyalizmin tüm bu can alıcı sorunlara bulacağı çözümler, marksist-leninist devrim kuramıyla ne ölçüde bağdaşır. Nüfusun çoğunluğunun devrim sürecine aktif katılımını hedefleyen bağlaşıklık/diyalog politikalarıyla, bu süreç için öngörülen hegemonya/diktatörlük oluşumları birbirleriyle çelişmiyor mu? Bu öngörüler, kendi dışındaki güçlerle eylem birliği arayışı içindeki sosyalistlere ne ölçüde yardımcı olabilir?

Öte yandan, sosyalizm, üretim araçlarının "tümünün" değil de (Haydar Kutlu'nun Sorgu'da belirttiği gibi) "başlıcasının" toplumsal mülkiyetiyse; eski üretim ilişkilerini tümüyle reddedip, yerine eskisinden "karakter olarak bambaşka olan"(*) yeni üretim ilişkilerini yerleştirmeyecek bir devrimi Marks ve Lenin'in devrim teorisiyle açıklamaya çalışma tuhaflığından vazgeçmek, yerinde bir davranış olmaz mı?

8- Toplumun (ülkemizde) bugün ihtiyacı olan nasıl bir sosyalist örgütlenme modelidir? Toplumu yönetmeye aday bir kitle partisi mi; yoksa, sadece temel sorunlara doğru alternatif çözümler bulmaya çalışan düşünce klübü mü?

Kitle partisi, temel hedeflerde bir araya gelmiş insanların farklı farklı düşüncelerinin yansıma olanağı bulduğu bir mozayiktir aynı zamanda. Politikası bu mozayikçe, bu mozayiğe bağlı olarak belirlenir. İdeolojik parti ise, birçok ayrıntısıyla önceden belirlenmiş bir bakış açısını topluma taşımaya çalışır. Bir ideolojik parti ya da düşünce klübü özde kadro hareketidir. Oysa kitle partisi, toplumun içinde siyasal ve sayısal ağırlığı olan bir kitlenin hareketidir; yaşam biçimi ise demokrasidir. Bünyesinde demokrasiyi geliştirdiği ölçüde güçlenir. Parti yaşamında bir düşünceyi ya da bir kadronun otoritesini hakim kılma girişimi, kitle partilerinin yaşamını tehdit eden en tehlikeli virüstür.

Öyleyse, kendimize şu soruyu sormamız gerek: Temel önermeleriyle donmuş, statik tek bir ideolojiyi yığınlara taşımayı hedefleyen ideolojik örgütlenmelerle, yaşamın sürekli gelişen dinamizmini yakalamak, ona etkide bulunmak mümkün mü?

9- Bugün, Türkiye'de halkın büyük çoğunluğu için komünizm, hiç de çekici olmayan bir fantazidir. Öte yandan, ülkemizde sosyalist hareket henüz işin başında, bir yandan yasal siyasal örgütlenme olanağını elde etmek için uğraşırken, bir yandan da kendi politik birliğini sağlamaya çalışıyor. Sosyalist hareket, ömrünü siyasal gündemin çevresinde bir yerde sürdürmek istemiyorsa, şu soruya da yanıt vermek zorundadır: Halk için hiç de çekiciliği olmayan, ham bir hayal uğruna dar örgütlenmelere gitmek gerçekçi bir tavır olur mu? Bu, olgunlaşmamış hayal uğruna, ulaşılabilecek yakın hedefleri feda etmek anlamına gelmez mi?

10- Ve son bir soru: Gerçekten de sosyalizm'in hedefi, Marks'ın öngördüğü gibi, komünizm olabilir mi?

İtalyan Komünist Partisi Genel Sekreteri Achille Occhetto, Fransız Sosyalist Parti heyetiyle "Avrupa Solu" oluşturmak için yaptığı görüşmeler sırasında, basına, "Biz 10-15 yıl öncesine kadar demokrasiyi sosyalizme geçiş için bir aşama olarak gördük. Şimdi demokrasi hedef, sosyalizm ise bu hedefe ulaşmak için bir aşamadır" diyor.

Belki de doğrusu bu...

(*) Burada sözkonusu edilen, Marks'ın öngördüğü karakterdeki sosyalist üretim ilişkileridir

TARTIŞMAYA, SORGULAMAYA BAŞLANDIĞI GÜNLERDE DİKKATLİ OLMAK

Serhat BAYSAN

Marksist hareket tüm dünyada ve sevindiren bir gelişme, belki de ilk kez momenti zamanında yakalayarak Türkiye'de tartışıyor, enine boyuna.

Tartışıyor, ama belki daha doğru bir saptamayla, tartışmaya ısınıyor, ısınmaya çalışıyor. Bugününü ve dününü, giderek tarih ele alışıyla sorguluyor. Tıkanmanın nedenlerini olgularda ve giderek teoride arıyor. Ama bunların hemen tümü için de "ısınma" hareketleri demek abartma olmasa gerek. Isınıyor.

"Tezler" sunuluyor. Tezler tartışılıyor. Ancak yine ayırdedici bir yanı var, "tezler" deniliyor, tartışılmalı. Yani bir kısmı rahatlıkla böyle bir tartışma sonunda geçersiz kalabilir, bir kısmı daha da derinleşebilir.

İşte böylesi bir dönemde dikkat edilmesi gereken bir yan var kanımca. Belki de tek yan. Tartışmaların önüne,kimi tartışılabilecek tarihsel olgularla set olmak. Dikkat edilmek ve kaçınmak gerekiyor.

Celal A. Kanat'ın **Yeni Açılım**'ın 13. sayısında yayınlanan "SBKP Bazında Yeniden Yapılanmanın Tarihsel Geriplanı" başlıklı yazısının sonlarına doğru yeralan kimi değerlendirmeler de böylesi bir olumsuzluğu ya da en azından buna yönelen riski barındırıyor.

Celal A. Kanat yazısında Sovyetlerde "bürokratik merkeziyetçi" bir yapının ortaya çıktığına ve bunun tarihten, toplumdan gelen kimi temel nedenleri olduğuna değindikten sonra, Stalin dönemini ele alıyor ve "Öyleyse, şu tezi ileri sürmek zamanı gelmiştir: Devrimci erk koşullarında, sosyalist kuruculuk yıllarında herhangi bir devrimci partinin bu fenomeni yaşaması *kaçınılmaz bir zorunluluk* değilse de, Rusya koşullarında ve o dönemde böylesi bir fenomenden *kaçınmak kuraldışı bir durum* olacaktı" diyor. (**Yeni Açılım**, S. 13. S. 52, abç.)

Bu yaklaşımdan çıkarak iki nokta üzerinde durmak yararlı olacaktır.

Birincisi, bu da bir "tez"dir, ortaya çıkabilir, tartışılır. Ancak kanımca, "tez" olma niteliği, yukarda dikkat çektiğim nedenlerle, tartışmanın bir boyutunun önünü kesme riskini taşıyor. Öncelikle, halen ülkemizde önemli bir kesimce eski algılanışıyla görülen Stalin döneminin kaçınılmazlığını öne sürüyor. Burada önemli haklılık payları olmakla birlikte, ele alışın şöyle olması gerektiğine inanıyorum: Stalin'i çıkaran ve stalinizmi oluşturan koşullar yalnızca ülkenin ve dünyanın politik, jeopolitik, ekonomik yanlarıyla açıklanamaz. Sosyalist teorinin, o güne kadar yeterince gündemine almadığı kimi yanlar (örneğin bugünlerde daha net tartışılır oldu, demokrasi konusunu, sosyalizme giden yolda bir araç olarak görme, demokrasiyi, burjuva demokrasisi ve sosyalist demokrasi olarak en kaba biçimlerde ayırma ama bunu yaparken "demokrasi" kavramının insanlık tarihinden süzülerek gelen insan hakları yanını atlama; buradan, kötü bir ekonomiyi devralmanın getirdiği zorunluluklarla, sosyalizmin insan için olduğu özünü kiminde geriye atma vb.) Stalin ve stalinizm olgusunu üstelik yalnızca Sovyetler'de değil, dünya komünist hareketinde gündeme getirmiştir.

Aktardığım paragrafta altını çizerek belirlediğim iki cümlecik, bence olguyu salt dönemin olaylarıyla açıklama yanlışını içermektedir. "Kaçınılmaz bir zorunluluk değilse" de anlatımı, içinde "kaçınılmaz" yanın fazla bulunduğu bir saptamadır. Buradan, yazar tam da bunu söylemese bile, kolayca, devrim sonrasının belirleyici (ve yine yazıdan çıkarsıyorum, herhalde genel) özelliği demokratik yanın geri çekilmesidir sonucuna ulaşabiliriz. Ayrıca zaten Celal A. Kanat bu saptamadan yola çıkarak, Rusya'nın o günlerdeki yaşanan koşullarına bakarak, bu "kaçınılmaz bir zorunluluk değilse" de durumunu, olmasaydı, "kuraldışı bir durum olacaktı"ya ulaştırmaktadır.

Oysa, teorinin amacı, olgulara teslim olmak değil, onları aşmayı amaçlamak olmalıdır. Bu özellikle de sosyalist teori için böyledir. Ve elbetteki amaç, toplumun ve düzenin köklü değişimini en geniş demokrasiyle gerçeklemektir.

İşte, bence bunlar atlanarak, yalnızca tarihsel temellerle sonuca ulaşmak eksik kalmaktadır. Dahası ve kanımca daha da önemlisi, Celal A. Kanat'ın böylesi bir eğilimi olmasa bile, tartışmaların boyutlanmasına engel olma riskini içermektedir. İşte üzerinde durulması gereken *ikinci* yan da budur.

Bunun üzerinde biraz derinleşelim.

Celal A. Kanat'ın da belirttiği gibi, bu tartışmalarda önemli bir bilgisizlikle karşı karşıyayız. Yeterli veriler ve bilgiler elimizde yok. Partilerin ve Komintern'in arşivi henüz yeni açılıyor. Ve dahası, büyük bir açlıkla saldırılacak bilgilerin ilk sonuçlarının, yanlışlar içermesi tehlikesi de oldukça yüksektir.

Ancak, sanıyorum, ülkemizde bundan daha önemli sorun gündemimizdedir. **Yine Yeni Açılım**'ın aynı sayısında B. Şen'in değindiği gibi, toplum olarak yukardan geleni beklemeye ve pek kolaylıkla karşı çıkmamaya yatkınlığımız söz konusudur. Zaten, şu anda bile, yazılan çizilenlere, "ne oluyor" türü kaygılar belirmeye başlamıştır. Tartışmaların "bu kadar ileri" gitmemesi gerektiği yolunda düşünceler belirmiştir. İşte böylesi bir ortamda, tartışabilen kesimlere ve tartışanlara, özellikle de yazılı materyallerde daha dikkatli yaklaşmak gerekmektedir.

Çünkü, marksist çevrelerde en kabaca iki eğilimin olduğunu görmek gerekiyor. Bunlardan biri, sorunlarımızı, tıkanıklığı en geniş boyutuyla ve teorik yanlarıyla tartışmaktan yana. Diğeriyse, çok açıktan karşı çıkanlar bir yana, tartışmadan yana bir görüntü vermekle birlikte, geçmişi ana hatlarıyla "doğru" ve giderek de tartışılmaz olarak görmek eğilimindedir.

Burada dikkat çeken bir özellik, (ki tüm bu sapıamalarım, yalnızca ülkemiz için değil okuyup anladığımız kadarıyla tüm dünya marksistleri için geçerlidir), bu "doğru" belirlemesinin kullandığı yöntemin; yanlışlar olduğu, ancak bunların "kaçınılmazlığı"nı tarihten örneklerle açıklama yöntemiyle önemli bir benzerlik göstermesidir.

Celal A. Kanat'ın yazısının çağrıştırdığı bu yanlar, hem okur hem de yazar için abartılı bulunabilir. Özel konuşmalarımızdan bildiğimce, bu yazılanlar Celal A. Kanat'a haksızlık da etmektedir. Ancak, dikkat çekmek isteyişim, tartışmaların özgürce ve enine boyuna gelişmesinin önümüzdeki kısa dönemde, geleceği kazanabilecek bir marksist hareketi oluşturup oluşturamayacağımız sonucu üzerinde belirleyici önemde olmasındandır. (Ya da en azından kanımca bu böyledir.)

Elbirliğiyle sonucun olumlu olmasına çalışmalıyız.

GEMİLER YAKILDI

Aybey TAKAN

Toplumsal olayları birden çok faktör etkiler. Bu faktörlerin niceliklerini ve hangisinin diğerlerine göre öne çıkma özelliği gösterdiğini (baş etmen) saptamak oldukça güçtür. Bu güçlük, ancak bilimsel temele sahip kollektif çalışmayla aşılabilir.

Çok faktörlülüğün bir başka sonucu da, insanların kendi yaptıkları eylemin anlamını, boyutlarını, gelecekteki ürünlerini tam anlamıyla kavrayamamış oluşudur. Bu düşünceyi açmak için yaklaşık bir örnekleme yapmak gerekirse, "balığın derya içinde olup, deryayı bilmemesi" akla getirilebilir.

Söz konusu olan bu "kavrama eksikliği" bizi bilinemezciliğe (agnostisizm) götürmemelidir. Çünkü marksistler, bu eksikliğin bilimsel metodoloji ile (tarihsel ve diyalektik materyalizmle) çözümlenebileceğini savunagelmiş ve bunu da sayısız kez kanıtlamışlardır. Ayrıca, geniş kitlelerin kavrama yetenekleri, onların siyasal kültürlerinin geliştirilmesiyle (eğitim ve öz deneyim) ve demokratik örgütsel yapıların dikey ve yatay olarak güçlendirilmesiyle artırılabileceği de bilinen bir şeydir.

Yukarıda vurgulanan görüşler açısından önümüzde özgün bir olgu var: *Politik birleşme.* Politik birleşmeye geçmişte, *TKP*'nin atılım yılları olan 1976'larda, bazı politik hareketler ya da bu hareketlerden gelenlerin bu partiye katılımları şeklinde tanık olduk. (O yıllardaki bu atılımda Genel Sekreter *İ. Bilen*'in kişisel cesaretinin de azımsanmayacak payı olduğunu ve zamanın onu haksız çıkarmadığını da ekleyelim.) Bu olgunun ardından, yakın geçmişte, TKP ve TİP'in büyük bir tarihsel öngörüde bulunarak birleşmelerini, TBKP'nin oluşumunu izledik.

Parçalanmış politik güçlerin ortak bir platformda, ya da bir çatı altında birleşmeleri başlıbaşına ve coşkuyla selamlanacak bir olaydır. Parçalanma ve küçük dükkancıklarla dolu olan Marksist Örgütlenme Tarihi'mize —deyim yerindeyse— çap kazandıracak boyuttadır. Gerçekten de, koşulları zayıflamış olmasına karşın, giderek gelenekselleşmiş olan "ideolojik önyargı"ların, alışkanlıkların üzerine cesaretle giderek başarılan bir ilerlemedir söz konusu olgu.

Elbette, girişilen ve TBKP'nin oluşmasıyla somutlanan eylemin boyutuna uygun sorunları da vardır. Bu sorunlar kaçınılmazdır da.

Burada dikkat çekmek istediğimiz nokta sadece bu sorunlar değil, kotarılan *birleşme eyleminin* içeriğini, boyutlarını kavrama yeteneği gösterip gösteremeyeceğimizdir.

Her birleşme, ortak ideolojik bir platforma (programa) dayanmış olsa da, değişik politik çalışma, yorumlama, eylemlilik (aktivite) anlayışlarının

oluşturduğu çerçeveye dayalı politik kültürlerin de bir araya gelmesi demektir.

Şimdilik de olsa, TBKP de bu olgudan etkilenmektedir. Belirttiğimiz anlamda, ideolojik benzerliklerin olmasına karşın, genelde değişik nicelik ve niteliklere sahip örgüt ve insanların birleşmesidir sözü edilen.

Sıkça rastlanılmasa da içeriğini çizmeye çalıştığımız farklılıklardan kaynaklanan ve politik savaşım taktiklerine de yansıyan görüşler, duygusal temelden ve değişik politik kültürlerden gelmiş olmanın doğurduğu yabancılıktan dikkatle arındırılmalıdır. Bu titizlik, bizi gereksiz tartışmalardan, yanlışlardan kurtaracaktır. Ayrıca, farklı görüşler ve kişilikler, özümsenmek koşuluyla; aynı zamanda hareketimizin kuramsal ve deneysel zenginliklerini de oluşturacaktır.

Özetlersek, birleşmenin tarihsel sürecine ve nesnel gelişmelere bakarak, birleşmenin ürünü olan TBKP ve onu oluşturanlar arkalarındaki "*gemileri yakarak*", (Tarık İbn Ziyad gibi) kararlılıklarını göstermişlerdir.

Şimdi ise, TBKP Barış ve Emekçiler Dünyası'nın güçlü savunucusu, örgütleyicisi, destekleyicisi olduğunu göstermek için gözlerini ileriye dikmiştir. Her türlü özveriyi ve kararlılığı göstermiş olan TBKP kadroları için de bu böyledir. Artık, aynı kadrolar ve insanlar, savaşım gündemlerinin önünde duran "spekülatif amaçlı" sorunlardan korkmuyorlar. Bu ikincil derecedeki sorunların üstesinden gelmeyi de başaracaklarına inanıyorlar.

Sorunlar

Bir yanda demokrasi sorunu ve ekonomik bunalım ve bunu aşma yeteneğine sahip olmayan zayıf *burjuva muhalefet*, öte yandan emekçilerin savaşımına kılavuzluk etme görevini yerine getiremeyen zayıf *öznel etmen* (işçi sendikaları, meslek örgütleri, politik örgütler vb.) (Burada, öznel etmenin zayıflığını nesnel koşulların tek başına belirlemediğini, öznel etmenin potansiyel gücünün gerçekte çok yüksek olduğunu da belirtmeliyiz). Doğrudan bizi, dolayısıyla yukarıdaki durumu etkileyen bir etmeni de eklemeden geçmemeliyiz. O da leninizmin günümüzdeki yeni kuramsal ve felsefi perspektifleri henüz yeterince kavranamamış olması ve bunun düşünsel yapımızda yarattığı belirsizliktir.

Konuyu örneklemek açısından, partinin *eylemliliğe ve kuramsal yaratıcılığa dayanan "öncülüğü" konusunun* dikkatlerimizin merkezinden uzaklaşmış olmasını ileri sürebiliriz.

Toplumsal sorunların çözümünde partinin ve militanların, *sorumluluğunu* ve *yaratıcılığını* artırma çabaları, bu sorunun varlığını ve aynı zamanda da çözümünü göstermektedir. Söz konusu kuramsal yapıyı eksik kavramanın bir sonucu da; partinin içine kapanma riskini artırması oluyor. Ama gelişmeler, bu kısırdöngünün belli ölçüde kırıldığını gösteriyor.

Yeni oluşan örgütlerin bileşiminde nitelik temel ölçüt olarak ele alınmalıdır. Eğer nicelik ön plana geçerse, politik düzey düşüklüğü kural haline gelme tehlikesini taşıyabilir. Açık söylemek gerekirse, politik yükseliş bu

ve buna benzer eşitlikçi, niceliğe dayanan ölçütleri tanımıyor. Tersine, bunlar dayatılırsa, politik aktivitenin yavaşlamasının bir etkeni haline dönüşebiliyor. Bunun en belirgin biçimini, her düzeyde girişimciliğin zayıflaması, gelişememesi olarak saptayabiliriz.

Politik birleşme daha güçlü politik bir hareketin yaratılmasının aracıdır. Bu aracın rasyonel kallanılmasının biçim ve yollarının tartışılması gerçekçi bir tutumdur. Bu bakış açısının terkedilmesi, aracın amaç haline dönüşmesine, giderek tabulaşmasına yol açabilir. "Açabilir" sözcüğünü yalnızca olasılık olarak ele almamak gerekiyor. Çünkü, tabulaşmanın zayıf da olsa kimi kadrolarda, örgüt çalışmalarında görüldüğü söylenebilir.

Çözüm Yolları

TBKP ve birleşme süreci geriye döndürülemez. Bu durum şimdiden sosyal ve politik bir olgu haline gelmiştir. Bu gerçekliğin kavranması temelinde kadroların eylemliliği (aktivitesi) artırılmalıdır. Açıktır ki, bu süreci, bu sürecin anlamını kavrayan insanlar ve kadrolar onun uğrunda her türlü özveriye katlanır, eylemliliğini yükseltir. İnsanlarımızın, kadrolarımızın pratik ve teorik olarak yolları açılmalı, onlara destek verilmelidir. Bunun bir yolu da bütün alanlarda net politik tavır alınarak gerçekleşebilir. Kimileri dar görüşlülük, kişisel çıkar, birlik sürecinin yanlışlığını dolaylı yoldan kanıtlama gibi nedenlerle açık ya da dolaylı tavır alabilir. Bu durum, politik gelişmeler karşısında *seyirci pozisyonunda kalmakla* veya ikinci üçüncü derecedeki sorunları ön plana çıkarma çabalarıyla kendini gösterebilir.

Bunun anlamı, insanların, kadroların enerjilerini bu verimsiz alanlarda gereksiz yere tüketmeleri demektir. Bu olumsuzluktan çıkış ve örgütlerde verimli çalışma demokratik kurallara uyularak sağlanabilir.

Bu kuralları kısaca özetleyelim:

Sorunların somuta dayalı bir biçimde tartışılması, herkesin karşısındakini ikna etme hakkını kullanabilmesi, oylama, azınlığın çoğunluğa uyması ve uygulama.

Pratik sonuçlar üzerine eleştiri ve özeleştiri. Örgüt sorumlusu, yetkisini bu demokratik yolun işlemesi için kullanması ve bunun kadar önemlisi kollektif yönetime dayanması yani; *yönetimi paylaşması, aşağıdan denetime açılması, kadrolar önünde hesap vermesi* gibi günümüzün gerçeklerine ve yazılı kurallara uygun tutum içinde olmalıdır. Demokratik yapının ve kuralların geliştirilmesi bir başka açıdan önemlidir. Bu da *partinin halkın bir parçası oluşundan* kaynaklanmaktadır.

Bütün ile parça arasındaki etkileşimin en uygun ortamı, bu demokratik işleyiş içinde sağlanmış olur. Buna, özüne uygun yapılan politik çalışmayı da eklemek gerekecek. Politik çalışma, kitlelerin pratik eyleminin örgütlenmesi, getirdiği ve getirebileceği olası sorunların üzerine oturtulması, etkinliklere gerçekçilik ve canlılık getirebilir. Politika kitlelerin maddi koşullardan kaynaklanan taleplerinin gerçekleştirilme yollarının, yöntemlerinin bulunması için verilen savaşımla başlar. Devlet yönetimin yapısının değiştirilmesi, yeniden örgütlendirilmesi vb. sürer. Yani politik savaşım, ister istemez kitlelerin eylemini ve taleplerini dikkate almak,

yönetsel hedeflerle uyumlu hale getirmek zorundadır.

Soyut ve öznel verilere dayanan savaşım ister istemez politikanın özüne ters düşer. Bir başka deyişle, alınan kararlar gerçeklere (yani maddi koşullara) uygunsa ancak o ölçüde geçerli olabilir. Unutmayalım ki, alınan kararların belirleyici yanı, onların toplumsal, pratik gerçekleri anlama, etkileme ve değiştirme çabasının bir ürünü olmasıdır. Bu bağlamda, kararlar durağan, değişmez şeyler değildir. Bu nedenle, temel örgütlerin (kitlelerin partiyle temas noktası olmasından ötürü) ve bu örgütlerde çalışan insanların insiyatifleri, konumlarından ötürü son derece önemlidir. Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere, insiyatif ile kararları karşı karşıya getirmek ya da kararları statik yorumlamak diyalektik özü zedeleyebilir, yer yer de zedelemektedir.

Sonuç

Toplumdaki nesnel ve öznel zorlukları aşabilmek için politik birleşme önemli bir adımdır. Bu olgunun önemini, anlamını kavramalıyız. Gelişen olaylar bu süreci kavramamıza da yardım ediyor.

Bunun göstergesi olarak, TBKP'lilik bilincinin oluşmasını ve giderek kalıcılaşmasını örnekleyebiliriz. Şimdi, partinin tarihsel görevini (politik sava-şım ve öncülük) üstlenebilmesinin başlangıcı, pratik aktivitenin artırılması ve *bizzat aktivitenin ortak ölçüt* haline gelmesiyle olanaklıdır.

Bu yolda atılacak adımlar hem emekçilerin istemlerine olumlu bir yanıt olacaktır, hem de politik birleşmenin eylemsizliğe, edilgenliğe dayanak yapılması olasılığı ortadan kalkacaktır.

Evet, Gemiler Yakılmıştır!...

TEZLERİN ELEŞTİRİSİ ÜSTÜNE

Mirza TURGUT

Emek dergisinin ilk sayısının çıkmış olması, kuşkusuz sevindiricidir. Ülkemizde sosyalist hareketin gelişimine katkıda bulunacak her yeni yayın organı, demokrasi savaşımında yeni bir taşın konulması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda **Emek**'i kutlarken kuramsal-ideolojik düzlemde olumlu bir tartışma zemini yaratacağına inanıyorum.

Emek, ilk sayısında SBKP MK Bilimler Akademisi'nce hazırlanmış Tezlerin eleştirisine uzunca bir yer ayırmış. Uluslararası platformda süren tartışmalara **Emek**'in de katılması hem olumlu, hem de gereklidir. Ama tartışmayı yaparken, önce neyi tartışıp, eleştireceğimizi iyice kavramak durumundayız. Hele de tartışma konusu "sadece Sovyetleri ilgilendiren, onların sorunlarına bir yaklaşım biçimi getiren nitelikte değil; 'günümüz dünyasında toplumsal ilerleme'ye yeni 'teorik temelleri' oluşturmayı hedeflemiş, bu anlamda iddialı nitelikte tezler" olunca, çok daha dikkatli olmalıyız.

Ne yazık ki ülkemiz marksist hareketi böylesine ciddi tartışma konularında olumlu bir mirasa sahip değildir. Özellikle 12 Eylül öncesi daha çok ağırlığını hissettiren tartışma zemini, genellikle diğerini mat etme temelinde algılanmıştır. Genelde tüm sol hareketin tartışma için yaptığı, kendi işine gelen bölümleri eklektik (seçmeci) bir biçimde, diğer bölümlerden bağımsız olarak alıp, kendi düşüncelerini doğrulamak olmuştur.

Halbuki esas yapılması gereken bu mudur? Eğer bizim savunduklarımız doğruysa, başkasının yanlışlarını göstermek için seçmeci olmamıza gerek yok. Önemli olan, yanlış kavram ve olguları nesnel-öznel yanlarıyla gündeme getirip, ikna edici olabilmektir. Ama bunun için de, her şeyden önce, var olanı anlamaya çalışmak gerekiyor. Özellikle bunlar "yeni düşünceler" olarak gündeme geliyorsa, daha titiz olmak durumundayız.

Marksist solun birliğini kendine hedef olarak koyan her parti ve örgüt, böylesi bir anlayışı kendine ilke edinmek durumundadır. **Emek**'te, İnanç Doğan'ın Tezler eleştirisini okuyunca, aklıma ilk elde bunlar geldi.

★ ★ ★

Akademi tezlerinin temelini, insanlığın yeni bir çağa girmiş olması gerçeği oluşturmaktadır. Öyle ise, ilk önce bunu anlamaya çalışmak gerekiyor. Çünkü, yıllardır komünist hareketin ideolojik-kuramsal-pratik faaliyetlerini belirleyen, nükleer çağ öncesi konsept ve düşüncelerdi. Bırakalım Marks ve Engels'i, Lenin bile kapitalizmden sosyalizme geçiş aşamasında, iki sistemin yanyana bulunduğu bir konjonktürde, şu ya da bu sınıfın değil, toptan insanlığın yok olma tehlikesiyle karşılaşacağını bilemezdi. Marks ve Engels'in düşüncelerindeki en ileri soyutlama, kapitalizmden sosyalizme geçiş, Lenin'de ise emperyalizm dönemine özgü kuramsal-ideolojik saptamalar vardır. Yalnızca SBKP değil, uluslararası komünist harekette egemenliğini kurmuş Leninci konsept ve düşüncelerde bu temele dayanmaktadır.

Tezlerin yazarları ise, günümüz dünyasının yeni bir çağa girdiğinden hareket etmektedirler. İnanç Doğan bu konuda net bir şey söylemiyor. Yani nükleer bir çağda mıyız? Eğer nükleer çağda isek, çağın sorunlarına ilişkin yeni konseptler gerekmiyor mu? Ayrıca kapitalizmden sosyalizme geçerken, genel insanlığın yaşamı tehlikede mi? Hem iki sistemin bir arada bulunması, hem de nükleer çağda olmamız ne anlama gelmektedir?

Ne Marks, ne de Lenin döneminde böylesi gelişmeler vardı ve dolayısıyla, tüm insanlığın var olup olmama diye bir sorunu da yoktu.

Nükleer çağın karakteristiklerine uygun yeni konsept ve düşünceler üretmeden, somut sürece hiçbir şekilde müdahale edilemeyeceği açıktır. Komünistler geçmişte savaşımları-

nı haklı olarak kapitalizmden sosyalizme geçiş temeline oturtmuşlardır. Kuşkusuz bu temel bugün de devam ediyor. Ama buna bağlı olarak "uygarlık krizi" gibi önemli bir sorunla da karşı karşıyayız. Bu bağlamda geçmişteki konseptlerin sorgulanıp, yetkinleştirilmesi gerekiyor.

İnanç Doğan, dolaylı bir şekilde de olsa "nükleer çağ" konseptini kabul ediyor. Ancak, bu çağın özelliklerini kavramış değildir. Ve bu konsepti soyut olarak ele almaktadır. "Kuşkusuz 'nükleer çağ' kapitalizmden sosyalizme geçişin koşullarında, yol ve yöntemlerinde, araç ve biçimlerinde değişiklikler yarattı. Bu değişiklikleri dikkate almadan, gerekli yeni yol ve yöntemleri yaratmadan genel geçer doğmaların tekrarıyla yetinmek kalıpçılığa düşmek olur"(1) derken olumlu şeyler söylemektedir. İnsan bir an yeni şeyler söyleyeceğini düşünüyor. Fakat, tezlerin eleştirisinde "hiçbir yeni yol ve yöntemi" benimsemiyor. Durum böyle olunca, yukarda söyledikleri olumlu şeyler soyut kalıyor. Gerçekte ise, eski düşüncelerini nükleer çağın... yol ve yöntem, araç ve biçimlerindeki değişiklikleri dikkate almadan dogmaların tekrarıyla yetinerek, kalıpçılığa düşüyor.

Şunun altını çizelim: Bilimsel sosyalistler günümüz koşullarına uygun yeni konseptler üretirken, geçmişin olumlu mirasını yadsımazlar. Marksizm zaten doğma olarak ele alındığı zaman, devrimci içeriğini kaybeder. Önemli olan, marksizmin ruhunu günümüz koşullarını karşılayıcı, çözümcül olabilecek şekilde geliştirebilmektir. Tezlerin temel sorunsalı da burada yatıyor: "Dünyanın nesnel yasalarını kavrama temelinde dünyanın bilinçli değiştirilmesini temel alan marksist-leninist devrimci teori bugün önemli bir aşamanın önünde bulunuyor. Önde duran görev, şu ya da bu yeni olgu ve sürecin basit bir biçimde 'hesaba katılması' ve eski anlayışlar sisteminde yerli yerine oturtulması değil, çok daha karmaşık bir sorunun çözülmesidir. Evrensel tüm bağların güçlendiği ve henüz hala ulusal, sınıfsal grupsal düzeydeki çelişkiler içinde çırpınmakta olsa da, genel insanlık amaç ve çıkarlarının ortaya çıkmış olduğu, bu çelişkilerin askeri yollarla çözülmesinin insan soyunun yok olmasını getireceği, ama 'çözülmemesi'nin de olanaksız olduğu yeni koşullarda dünya toplumunun gelişmesinin bütünsel olarak ele alıp iyice anlaşılması sorunu önümüzde duruyor."(2) İnanç Doğan, Tezlerde ifadesini bulan bu düşüncelere katılıyor mu? Bu konuda düşüncelerini açıkça söylemiyor. Sadece yeni olgu ve gelişmeleri basit bir şekilde "hesaba katmakta"dır. Durum böyle olunca, tezlerin somut içeriğine ilişkin görüş bildirme yerine, eklektik yaklaşıp, eski politik düşüncesi açısından eleştirmekte ve doğal olarak yeni bir şey söylememektedir. Ama somut gelişim öyle bir aşamaya varmıştır ki, eski düşüncelerimizi koruyarak yeni olgu ve düşüncelerimizi açıklayamayız.

Teşhis Yanlış mı Konulmuş?

Doğan, tezlerin "günümüz toplumsal ilerlemenin sorunlarına isabetli teşhislerde bulunduğunu kabul etmek olanaklı değildir... Ancak tezler uygarlık krizinin ana kaynağını doğru tespit etmediği için çözüm önerileri de isabetli olmuyor" (s. 40) diyor. İsabetten öte, çözüm olmadığını ifade ediyor. Daha sonra da, "uygarlık krizi"nin kaynağına ilişkin tezlerden alıntı yaparak tüm eleştirisini burada yoğunlaştırıyor. Doğal olarak şu sonuca varıyor: Tezlerin toplumsal ilerlemeye ilişkin teşhisleri de, uygarlık krizinin ana kaynağı ve çözüm önerileri de yanlıştır.

Tezlerde uygarlık krizine ilişkin geniş saptamalar yapıldıktan sonra, "bununla birlikte, uygarlık krizi kapitalizmin krizi ile özdeş-

(1) **Emek**, sayı 1, sayfa 39
(2) **Açılım**, sayı 4, sayfa 25

leştirilemez ve hatta yalnızca onun doğrudan bir sonucu olarak düşünülemez" denilmektedir. Bence, Doğan'ın başlıca yanlışı burada yatıyor. Eğer alıntının başını ve devamını iyice okumuş olsaydı, hiç de "krizin kaynağına ilişkin yanlış teşhis konulmuştur" demek durumunda kalmazdı. Sorunu iyice kavrayamadığı için, uygarlık krizinin kapitalizmden kaynaklandığına ilişkin uzun açıklamalarda bulunuyor ve bunu göremediği için de tezleri eleştiriyor: "Krizin aşılmasında kapitalist formasyonun aşılmasını değil, tarihte benzerine rastlanmamış bir yeni yolun yaratılmasını istiyor... Önerilen bu yol; dünyayı bilinçli değiştirme yolu değil, bu değiştirme eyleminden vazgeçme yoludur. Dolayısıyla çıkış yolu değildir" (s. 42).

Bence Tezler ne uygarlık krizine ilişkin yanlış teşhisler koyuyor, ne de bir çıkışsızlık öneriyor. Tersine, günümüz dünyasının somut yasallığından hareketle, olanaklı devrimci çözümler getirmeye çalışıyor.

Yeri gelmişken şunu belirteyim: Kuşkusuz Tezler her yönüyle tartışılacaktır. Sonuçta, tartışma için tezlerdir. Buradan hareketle, **Emek** ve başkalarının eleştirel yaklaşımına illa yanıt vermek durumunda değilim. En azından, Tezlerin yazarı biz değiliz. Ancak var olan tartışma tezidir ve bu tartışmada herkes görüş bildirecektir. Bu bağlamda,kendimi Tezlerin sahibi olarak görmüyorum. Fakat katıldığım konulara ilişkin yanlış anlama ve haksız eleştirilere karşı doğruları savunarak tartışma tezlerine katkıda bulunacağıma inanıyorum.

Doğan, seçmeci davranmasaydı, Tezlerde uygarlık krizine ilişkin şu doğru saptamaları görecektik: "Uygarlık krizi kalıtımsal açıdan, toplumsal gelişmenin belirli bir biçimiyle antagonist toplumun temel özellikleri ve çelişkileriyle bağlıdır. Bunlar emek ile sermaye arasındaki çelişkide, insanın yabancılaşması ve özyabancılaşması, yaşanılan çevreye faydacı yaklaşım, uluslararası ilişkilerde güç ilişkisinin egemenliği ve benzerleridir..." Görüleceği gibi, uygarlık krizine ilişkin temel saptama, bunun kapitalizmden kaynaklandığı yolundadır. Bu durumda Doğan'ın eleştirileri karşılığını bulmuyor. Anlatılmak istenen; krizin esas olarak kapitalizmden kaynaklanmasına rağmen, tümüyle onun kriziyle özdeşleştirilemeyeceğidir. Yoksa Doğan'ın belirttiği gibi, teşhisi yanlış koymak söz konusu değildir. Ayrıca Tezler bunun neden kapitalizmin kriziyle özdeş olmadığını da şöyle açıklıyor: "Birincisi, uygarlık krizi kapitalizmin devamını değil, tüm insanlığın varlığını tehlikeye sokuyor. İkincisi, uygarlık krizi kapitalizmin kaynaklarının tükenmesi sonucunda ortaya çıkmış değildir." Doğan bu görüşlere ilişkin düşünce bildirmiyor. Gerçekten, bugün kapitalizmin yok olmasıyla karşı karşıya mıyız? Kuşkusuz kapitalizm aşılacaktır. Ama bu hemen aşılacak anlamına gelmiyor. Burada kastedilen tarihsel olarak aşılacağıdır. Henüz kapitalizm aşılmadığı ve günün koşullarına ayak uydurmasını bildiği, ama, aynı zamanda sadece kapitalizmin değil, tüm insanlığın yok olma tehditiyle karşı karşıya kaldığı günümüzde, krizin tek başına kapitalizmin kriziyle özdeş olduğunu söylemek gerçekliği karşılamıyor.

Tezlerin yazarları günümüz dünyasında insanlığın güvenilir araçlara sahip olmadığını söylerken, nükleer çağ ve uygarlık krizi konseptlerinden hareket etmektedirler. Doğan ise, tam tersi bir noktadan hareketle, "insanlığın güvenilir araçlara sahip olduğunu" söylemektedir. Ama bu kuramsal-bilimsel doğru, nükleer çağ öncesinde yerine oturmaktaydı. Fakat bugünkü duruma ilişkin çözüm olmaktan uzaktır. Hiç kimse esas güvenilir aracın sosyalizm olduğundan vazgeçmiş değildir. Sorun, sosyalizme giderken insan soyunun yok olmasının nasıl önleneceğidir. İnanç Doğan, esas olarak buna yanıt vermek durumunda. Tezlerin çözüme ilişkin önerileri de tam da burada odaklaşıyor. Bugün için kapitalizmden sosyalizme geçiş, insanlığa güvenilir bir araç olmamaktadır. Bu somut gerçeği hep birlikte görmek durumundayız. Yoksa "insanlık sosyalizmi tüm dünyada egemen sistem haline getirdiğinde 'uygarlık krizi' denilen şeyden eser kalmayacak" demek, pratiği karşı-

lamaya yetmiyor.

Sosyalizm tüm dünyada nasıl egemen olacak? Kendi egemenliği için savaşırken, genel insanlığın yaşamını korumak zorunda değil mi? Kapitalist formasyondan sosyalist formasyona geçerken uygarlığın ayakta kalmasını nasıl sağlayacağız? İşte bu anlamda, Tezlerin, "insanlık güvenilir araçları henüz daha bulamamıştır" demesinde haklılık vardır.

Öte yandan, Tezler "... bu krizi zaman zaman tek boyut a, atom savaşı boyutuna indirgediği için, insanlığa bu krizden kurtuluşun yolunu göstermek yerine bir çıkışsızlık içine düşüyor" (age, s. 44) gibi yaklaşım da haksız.

Haksız, çünkü Tezlerde böylesi bir tek boyutluluk yok. Tam tersine, "uygarlık krizi çok boyutlu bir görünüme sahiptir. Bunların en sancılı olanlarından biri de uluslararası ilişkiler sisteminin tüm boyutlarındaki (Batı-Doğu, Kuzey-Güney çelişkileri, kapitalizmin temel merkezleri arasındaki çelişki, gelişmekte olan dünyadaki keskin uzlaşmazlıklar, Üçüncü Dünya ülkelerinin muazzam dış borçları, vb.) krizdir. Böylesi bir durumun en tehlikeli sonuçlarından biri, insan soyunun nükleer yok oluşuna ilişkin tehdit, bölgesel askeri çatışmalar ve insanlığın, günümüzde ilerlemenin global formülünden fiilen dışlanmış olan üçte ikisinin kronik yoksullaşmasıdır... Uygarlık krizi doğaya 'itici' yaklaşımın da bir krizidir... Son olarak uygarlık krizi, insanın yeniden üretiminin krizidir..."(3) Hiç de, dostumuz Doğan'ın bahsettiği gibi bir tekboyutluluk yok. Sadece vurgulanan, "böylesi bir durumun en tehlikeli sonucu insan soyunun nükleer yok oluşu"dur. Bütün bunları göremeyip, uygarlık krizinin tek başına nükleer savaşa bağlıyor diye eleştirmek gerçekten haksızlıktır.

Tezler, uygarlık krizinin böylesine çokboyutlu olduğunu ortaya koyduktan sonra, krizin aşılmasına ilişkin görüşleri de şöyle özetlemektedir: "Bize göre, en genel planda dört yönü ayırmak gerekiyor. Birincisi, nükleer silahtan, şiddetten arınmış bir dünyanın kurulması yönelimi; ikincisi global gerçekleşme biçimi, yani insanlığın formasyon açısından çeşitliliği ve toplumsal sistemlerden herbirinin gerekli daha yüksek bir aşamaya geçme olanağı da dahil, toplumsal sistemlerin gelişiminin karşılıklı bağımlılığı; üçüncüsü, insanın her türlü mükemmelleşmesinin ve çokyönlülüğünün artmasının günümüz dünyasında toplumsal ilerlemenin belirleyici bir ölçütü olarak öne çıkması; dördüncüsü, toplumsal ilerlemenin bütünsel öznesinin öz ve yapısının değişikliği."(4) Doğan, burada ifadesini bulan "uygarlık krizi"nden çıkışa ilişkin önerilerin hiçbirine görüş bildirmemiştir. Örneğin nükleer silahtan ve şiddetten arınmış bir dünyanın kurulması konusunda ne diyor? Bugün, barış savaşımının ana hedefleri nelerdir? Ayrıca, günümüz toplumsal ilerlemesinin bütünsel öznesinin öz ve yapısının değişikliğinden bahsediliyor. Bilimsel - teknik devrimin kapitalist toplumun sosyal yapısını değiştirdiği ve buna koşut olarak, işçi sınıfının yapısının da değiştiği vurgulanıyor. Bu ve benzeri gelişmelerden hareket edilerek günümüzde toplumsal ilerlemenin sorunları tartışılıyor.

Günümüzde silahtan, şiddetten arınmış bir dünya hem gerekli, hem de olanaklıdır. Doğal ki, böyle bir savaşımın temel hedefi tekelci burjuvazinin militarist kesimidir. Ama bu konum, komünistlerin sınıfsal savaşımdan vazgeçtikleri anlamına gelmiyor. Tersine, toplumsal kurtuluş için genel insanlığın kurtuluşunu savunmak ve ona uygun politik konseptler üretmek nükleer çağın gereğidir. Başka bir deyişle barış savaşımıyla sınıf savaşımının diyalektiğini yakalayabilmektir. Silahtan, şiddetten arınmış bir dünya için savaşım "ken-

---

(3) "Tezler", s. 37
(4) "Tezler", s. 38

di içinde antikapitalist bir potansiyeli barındırıyor ve kapitalizmin kimi temel özelliklerinin kendi karşıtlarına dönüşümünün yeni bir aşamasına götürüyor.'' Diğer yandan, böylesi bir savaşım nihai hedefe, yani sosyalizme bizi daha çok yaklaştıracaktır.

Dogmatizm Tarihe Karışıyor

İşçi hareketine büyük zararlar veren anlayışlardan biri de dogmatizmdir. Dogmatizmin genel karakteristiği yeni olana karşı eskiyi bağnazca savunmak ve nesnel gelişmenin karşısında yer alarak, somut olgu ve olayları kabalaştırmaktadır. Uluslararası komünist harekette egemenliğini uzun süre hissettiren bürokratik ve dogmatik anlayışlar yeni yeni aşılmaya başlanmıştır.

Kuramı ile pratik arasındaki çelişki uzun yıllardır kendisini ortaya koymuş ama, Gorbaçov'a kadar hiç kimse yeni yaklaşımlar üretme becerisini gösterememiştir. Örneğin, sosyalizmin kapitalizmden üstünlüğü, kapitalizmin kriz içinde olduğu gibi, genel kuramsal-ideolojik görüşlerimiz pratikle uyuşmamıştır. 70 yıllık sosyalizmin pratiği ve kazanımları kuşkusuz hayretler vericidir. Ama bir o kadar da, olumsuzlukları beraberinde taşımıştır. Eğer devrimci, dogmatik olmayan kuramsal-pratik yaklaşımlar olsaydı, sosyalizm bugün çok daha gelişmiş olacaktı. Buna koşut olarak kapitalizmdeki gelişme de kuramımızdakini doğrulamamıştır. Kapitalizm, günümüz koşullarına ayak uydurmaktadır. Bilimsel-teknik devrim ona büyük bir faaliyet alanı açmıştır. Ayrıca sosyalizmle girdiği rekabet sonunda, bazı iyileştirmeleri kendi çıkarına uygun görmektedir. Bu ve benzeri gelişmeler, kapitalist toplumun yapısında büyük değişiklikler oluşturmuştur.

Örneğin, işçi sınıfının yapısı değişmektedir. Bilimsel-teknik devrim sonunda, giderek zihinsel işçinin rolü artmakta ve işçi sınıfına yeni bir kesim, ''zihinsel işçi'' katılmaktadır. Başka bir durum da kapitalizmin yarattığı tüm antiinsani ilişkilere karşı, insani değerleri savunan yepyeni demokratik muhalefet odakları oluşmuştur. Öte yandan, insan soyunun yok olmasıyla ilk defa karşılaşılmaktadır. Bütün bu gelişmelere eski politik konseptlerimizle yanıt veremeyeceğimiz ortadadır. Örneğin Komintern'in 7. Kongresi'nde ulaşılan yetkin leninci ruh, günün koşullarına uygun olarak geliştirilmek durumundadır.

Marks, ''insanlık, çözebileceği sorunları önüne koyar'' derken haklıydı. Bugün de çözülebilecek ve çözülmesi gereken temel sorun, uygarlık krizinin aşılması olarak önümüzde durmaktadır. Son yıllarda Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerdeki perestroyka hareketi; kapitalist ülkeler komünist partilerindeki programatik değişiklikler genel olarak dogmatizmden uzaklaşmayı, ona karşı tavır almayı gündeme getirmiştir. Artık şu söylenebilir: Dogmatizm tarihe karışıyor.

Dostumuz İnanç Doğan ise, bu soruna ters bir açıdan yaklaşmaktadır. Ona göre Tezler, ''toplumsal devrimleri tarihe karıştırıyor.'' Ben hiç böyle bir izlenim edinmedim. Çünkü toplumsal devrimlerin ertelenmesi diye bir sorunu yok Tezlerin. Ama çok daha farklı sorunları var. Örneğin, toplumsal ilerlemeyi hangi ölçülerde ele almalıyız? Toplumsal ilerlemenin öznesi değişiyor mu? Tezler esas olarak vurguyu bu konular üzerine yaparken, Doğan yine bu konulardaki görüşlerini saklı tutmuştur.

Günümüzde toplumsal ilerleme neye denk düşmektedir? Eskiden, toplumsal ilerleme genellikle kapitalizmden sosyalizme geçiş olarak anlaşılır ve çoğu zaman da, ancak sosyalizme varılınca ilerleme olabilir diye, uç bir noktada mutlaklaştırılırdı. Ama bu durumda bile, şunu sormak gerekiyor: Sosyalizme geçinceye kadar verilen savaşıma ne ad vereceğiz? Bu da toplumsal ilerleme savaşımı değil mi? Dahası, sosyalizme gidişin bir hazırlığı olmayacak mıdır? Başka bir deyişle ekonomik, kültürel, ideolojik, demokratik yönden halkın, ulusun, ülkenin gelişmesi ve sosyalizme yaklaşması toplumsal ilerleme olarak görülmeyecek mi? Doğan, toplumsal ilerlemeyi kapitalizmden sosyalizme geçiş olarak

ele alıp bunu mutlaklaştırdığına göre, yukardaki sorularımıza yanıt bulmak durumundadır.

Şimdi, gelelim günümüzde toplumsal ilerlemenin neye denk düştüğüne. Çağımızın nükleer çağ olması, global sorunlar, ekolojik felaket, doğaya itici yaklaşım ve insanlığın yeniden üretim krizi, kısaca insanın var olup olmama ve yeniden üretememe sorunuyla karşı karşıya kalması tam da bu noktada toplumsal ilerlemenin anlamının tartışılmasını zorunlu kılıyor. Eğer sorun tek başına kapitalizmin yok olması şeklinde bir kriz olsaydı, toplumsal ilerlemenin genel hedefinin sosyalizme geçiş olarak kabulünün devam etmesi gerekiyordu. Ama sorun insanlığın çöküşünün önlenmesi olunca, toplumsal ilerlemenin anlamının da genişlemesi gerekiyor. Bu arada şunu da söyleyelim: Bugünkü kriz sadece toplumsal ilerlemeyi değil, onunla özdeş olmayan insanlığın ilerlemesini de tehdit altında bırakmıştır.

Bugün için toplumsal ilerlemenin engelleri nelerdir? Tek başına kapitalizm demek, ne kadar gerçekçi olur? Çünkü, kapitalizm de tüm insanlıkla birlikte yok olma tehditi altındadır. Yani, sosyalizm ne kadar tehditteyse, kapitalizm de o kadar tehdit altındadır. Bu durumda toplumsal ilerlemenin engelleri nelerdir? Nükleer felaket, ekolojik dengenin bozulması, doğanın itici kullanımı, borç krizi, kronik yoksulluk vb. demek durumundayız. Kuşkusuz bütün bunların temel kaynağı kapitalizmdir.. Peki bu engeller nasıl aşılacak? Doğan'ın söylediği "bunun yolu sosyalizm" gibi çözümler bugün açısından gerçekci olmadığına göre, toplumsal ilerlemenin önü nasıl açılacak?... "Toplumsal ilerlemenin bütünsel öznesi, şimdi artık karşıta karşı koyma temelinden çok, insanlığın varlığını sürdürmesiyle bağlı olan olumlu amaçlar ortaklığı temelinde, uygarlık krizinden çıkılması ve şiddetten arınmış bir dünyaya doğru ilerlenmesi adına oluşmaktadır. Kuşkusuz, karşıt yok olmuyor, daha özgün bir biçimde, örneğin, genel olarak tekelci burjuvazi değil, onun militarist endüstriyel fraksiyonu olarak beliriyor."(5)

Kapitalist ülkelerdeki bilimsel-teknik devrime bağlı olarak toplumsal sınıfsal yapıların değişimi, politik yapılarda da değişmeleri gündeme getirmiştir. 70'li yılların sonu ve 80'li yıllarda yenilutucu eğilimlerin güç kazanmasına karşılık, işçi partileri gerilemiştir. Bu gelişmeye koşut olarak antikapitalist yeni demokratik muhlefet odakları gelişmiştir. Buna karşın sosyalist ülkelerde ekonomik politik yapılarda bir durgunluk baş göstermiştir. Ayrıca, özellikle '50-60 yıllarında Üçüncü Dünya'yı sarsan devrimci dalga yavaşlamış ve giderek etkisizleşmektedir. Bu arada silahlanma hızlanmış ve kapitalist ülkelerin militarist kesimleri dünya çapında gerginlik politikasını hızlandırmışlardır.

Günümüz somut gerçekliği karşısında tayin edici sonuçları alabilecek politikalar üretilmedikçe, gelişmelere müdahale edilemeyecek ve emperyalist-militarist güçler kendi çıkarları için, insanlığın yaşamını her geçen gün daha da tehlikeye sokacaklardır.

Genelde hızı kesilmiş olan devrimci dalga, gelişmiş kapitalist ülkelerde çok daha belirgindir. Şu anda devrimci durumların olmadığı bu ülkelerde komünist partiler hangi hedefleri önlerine koyacaktır? Oturup devrimci durumların gelişmesini beklemeyeceklerine göre, var olana müdahale etmek zorundadırlar.

Dünya barışının korunup, güçlenmesini ana hedef alan komünistler kendi ülkeleri bağlamında silahsız bir barış ekonomisini, militarist tekelci kesime alternatif olarak savunmaktadırlar. Bu yol, toplumsal ilerlemenin engellerine karşı, toplumun barışçı, demokratik gelişmesini sağlayacak ve onu, tabii ki sosyalizme daha çok yaklaştıracaktır. Buradaki savaşım, sadece militarist tekellerin silahlanmasına karşı değil, aynı zamanda toplumsal gelişmeyi engelleyen tüm antidemokratik kurum, kural, ideoloji ve kültürün değişmesi, gerici militarist öğelerden arınması içindir. Doğal ki, bu savaşımın özneleri genişlemiştir. Bunlar, artık sadece işçi sınıfı de-

(5) "Tezler" (s. 47)

ğil, militarizme, silahlanmaya karşı ve demokratik gelişmeden yana olan değişik sınıf ve katmanlardan oluşmaktadır.

Doğan, toplumsal ilerlemeyi sadece sosyalizme geçiş olarak ele aldığı için, anlamını da daraltmaktadır. Ve şuna yanıt vermek durumundadır: Sosyalizme hemen geçilemeyeceğine göre, sosyalizme geçene kadar toplumun barış ve demokratik gelişmesi doğrultusunda savaşım verilmeyecek midir? Dünyada barış, Türkiye'de demokrasinin kurulması mümkün değil mi? Mümkünse, bütün bunlar toplumsal ilerlemenin bileşenleri olmuyor mu? Barış ve demokrasiden yana olan ama, sosyalizmi de istemeyen politik güçlere ne ad vereceğiz? Bunlar, toplumsal ilerlemenin özneleri olarak mı, yoksa toplumsal ilerlemenin engeli olarak mı görülecekler?

Bu arada, Doğan'ın hiç üstünde durmadığı, ama bence çok önemli olan şey de şudur: "Bugün biz, toplumsal ilerlemenin şu noktalarda ifadesini bulduğunu, herhalde söyleyebiliriz: İnsanın düşünsel, manevi yaratıcılık gibi, kendine özgü niteliklerini daha tam olarak açığa çıkararak, üretici güçler içerisinde belirginleşip kendisini göstermesi noktasında; üretimin bir aracından çok, bir amacı olarak ortaya çıkan insanın, üretim süreçine, onun efendisi olarak sahip olması, onun üzerinde yer alması noktasında, insanın kendisinin yeniden üretilmesi, kişinin çok-yönlü gelişimi için bilgiyle donatılması, yaratıcı yeteneklerinin artması, manevi açıdan yükselmesi bakımından, bir genişletilmiş yeniden üretim sorunu olarak gündeme geliyor."(6)

Bu ve benzeri görüşleri geçiştiren Doğan, sorunu yanlış algılamakta ve Tezlerin bilimsel-teknik devrimi ele alışını tek yanlı olarak mutlaklaştırmaktadır. Tezlerdeki açık ve net ifadelere karşın Doğan, "kapitalizm, teknik gelişme ve zenginlikler bakımından kendini üst düzeyde ne kadar geliştirirse geliştirsin, hatta tezlerin ana eğiliminde gözlenebileceği gibi, 'ultra emperyalizme özgü' gelişmeler göstersin, bütün bunlar 'toplumsal ilerleme' anlamına değil, toplumsal ilerlemeyi kesintiye uğratmaya tekabül eder" diyebilecek kadar, Tezlerin ruhundan uzaklaşmıştır.

Doğan'ın kavrayamadığı başka bir şey de şudur; "Karşılıklı bağımlı, bütünsel ve patlamaya hazır bir dünyada 'sizin için ne kadar kötüyse, bizim için o kadar iyidir' ilkesi artık geçerli değildir. Dünyanın ilerlemesinin yeni formülünün en önemli özelliklerinden birisi taraflardan birinin ilerlemesinin onun karşıtının yıkımını, bu karşıtın tarihsel yok oluşa sürüklenmesini gerektirdiği değil, kendi ideolojik ve sosyal anlayışlarını uluslararası ilişkiler alanına taşıyarak, barış içerisinde birlikte yaşama becerisini gerektirdiği gerçeğidir." Eskimiş klişeler ve dogmatik kavramlardan hareket eden Doğan, iki buçuk sayfalık eleştirisini buraya ayırmıştır. Doğal ki, bu eleştiriler yine hedefini bulmuyor. En azından, şunları düşünerek eleştirmesi gerekirdi: Karşılıklı bağımlı, bütünsel ve patlamaya hazır bir dünyada değil miyiz? Kapitalist ülkelerdeki herhangi bir gelişme (örneğin ekonomik kriz) sosyalizmi etkilemiyor mu? Ya da Polonya'yı ele alalım; Batı finans kuruluşlarına milyarlarca borcu var. Dolayısıyla, attığı adımı bu gerçekleri göze alarak atmak durumunda. Başka bir örnek olarak Çernobil felaketi gösterilebilir. Çernobil sadece Sovyetler'le sınırlı kalmayıp, tüm insanlığın yaşamını etkilemedi mi? Bu durumda Sovyetler için kötü olan, kapitalist dünya için de kötü olmuyor mu? Aynı tür gelişmeler kapitalist ülkelerde gündeme geldiğinde, sosyalizm için de kötü olmuyor mu? Örnekler çoğaltılabilir... Böylesi genel insani sorunlarda, sizin için kötü olan bizim için iyidir denilebilir mi? Dostumuz eleştirisini dar sınıf çıkarları açısından yaptığı için, çağımızın nesnel yasallığını kavramakta zorluk çekmektedir. Halbuki, yapılması gereken genel-insani olanla sınıfsal olanın uyumunu yakalayabilmektir.

---

(6) agy, s. 45

TBKP Taklitçi mi?

Doğan'ın eleştirisi Tezlerle sınırlı değil; hem girişte, hem de ileriki bölümlerde TBKP'ye yönelik suçlamalar da var: "**Yeni Açılım** ve onun gibi düşünenler, bu tezlerdeki yaklaşımları, olduğu gibi ülkemiz özgülünde tekrarlayıp usta bir papağan gibi, taklitçilik hamlesiyle karşılayıp tartışılmaz kabul ederken... Bu konuda TBKP'nin sorumluları O. Sakalsız ve M. Karaca'nın 'yeni görüş üretmek' adına ortaya koydukları 'hazırbaba'lık, ülkemiz özgülünde taklitçiliğin başlıca örneğini oluşturmaya devam ediyor."[7] Durum gerçekten böyle mi? TBKP çizgisine yönelik "taklitçi", "şabloncu" suçlamaları yeni değildir. Yeni olan, **Emek**'deki arkadaşların da böyle bir suçlamayı gündeme getirmesidir. Doğan'ın "taklitçi", "hazırbaba"lık gibi suçlamaları, TBKP Programının tezlerin kötü bir kopyası olduğu ve ülkemizin koşullarından hareketle hazırlanmadığı anlamına gelmektedir. Ama herhalde dalgınlıktan olsa gerek, şu gerçek unutuluyor: Bu Tezler, SBKP MK'sine bağlı Toplumsal Bilimler Akademisi'nin Dünya Politikası ve SBKP'nin Uluslararası Faaliyetleri Kürsüsü'nce hazırlanmış ve SBKP Merkez Organı **Kommunist** dergisinin 1988/7 No.lu sayısında yayınlanmıştır. Buna karşın, TBKP Programı 1985-86 yıllarının birikimiyle, 1987 ortalarında hazırlanmış ve tartışmaya açılmıştır. Bu durumda, "taklitçi" suçlaması gerçekçi değil. Fakat şunu söyleyelim: Gelişen yeni durumlara ilişkin benzeşik düşünmek neden taklit olsun? Bu durum bilimsel sosyalizmin evrensel, enternasyonal konumlarına da uygundur.

Doğan hem Tezlerin yazarlarını, hem de TBKP'yi reformist olarak nitelemektedir. Tezlerde bahsedilen sosyalist ülkelerdeki perestroyka'ya, kapitalist ülkelerdeki derin yapısal dönüşümlere ve bir dizi Üçüncü Dünya ülkesindeki "ulusal uzlaşma" politikalarına atıfta bulunarak, şunları söylemektedir: "Perestroyka... leninist bir çizgide ve Lenin'in öğütleri doğrultusunda uygulanır gelişirse, gerçekten umut verici bir başlangıç ve gelişim perspektifi yaratır."[8] Buradan, hem perestroyka'yı desteklediğini, hem de aynı zamanda, onun leninist çizgide gidemeyeceğine ilişkin kuşkularını belirtmektedir. Kuşkuları olup olmaması beni fazla ilgilendirmiyor. Ama perestroyka'ya kuşkucu yaklaşım, doğal olarak, diğer konularda kuşku ötesinde "reformizm" aramaya kadar götürmektedir. Örneğin, kapitalist ülkelerdeki "derin yapısal reformlar" konusu eleştirilirken, günümüz kapitalizminin varmış olduğu boyut gözönüne alınmamakta ve Tezlerin yazarları "ultra emperyalizme övgü" ile suçlanmaktadır.

Uzaklara gitmeye gerek yok. İkinci Dünya Savaşı öncesi kapitalizmle, bilimsel-teknik devrimin hızla geliştiği ve buna bağlı olarak ekonomik, toplumsal, sınıfsal yapıların da değiştiği bugünkü kapitalizm aynı özelliklere sahip midir? Kuşkusuz, temel özü olan artı değer sömürüsü değişmemiştir. Fakat bir işsizlik sigortası ve benzeri değişimler "derin yapısal reformlar" anlamına gelmiyor mu? Artı değer sömürüsüyle işsizlik sigortası nasıl uyuşuyor?

Dostumuz, Tezlerdeki, Üçüncü Dünya ülkelerinde ulusal uzlaşma önerisinden hareketle, bunun en iyi örneğini TBKP'nin hayata geçirdiğini söylüyor. Bildiğim kadarıyla Türkiye hem siyasal-ekonomik, hem de coğrafya bakımından Üçüncü Dünya ülkeleri arasına girmiyor. Bu bağlamda, Tezlerde bahsedilen Üçüncü Dünya ülkelerindeki ulusal uzlaşmalarla TBKP pratiği arasında bağ kurmaya çalışmak biraz zorlama olmaktadır. Ya da, kendi deyimiyle, illa da bir "taklit" pratiği yakalamaya çalışmaktadır.

Doğan, TBKP'ye yönelik eleştirilerini bazı kavramların arkasına gizlenerek yapıyor. Ama esasta, programın özüne ilişkin hiçbir şey söylemiyor. Örneğin, devrimci güçlerin gündemi nedir? TBKP gündeme ilişkin ne öneriyor? Eleştiriler bu temele dayanmış ol-

(7) **Emek**, s. 34.
(8) agy, s. 55.

saydı, biz de Doğan'ın TBKP Programı'nın özüne ilişkin değerlendirmelerini öğrenirken, bu sayede düşüncelerini de öğrenmiş olacaktık. Yoksa, "uzlaşma", "reform" gibi genel kavramları öne alarak eleştiri yapmak somut görevlerimize ilişkin çözümler bulmaya pek yardımcı olmuyor.

Doğan'ın, Tezlerin eleştirisinde düştüğü hatalardan biri de nesnel olaylara yaklaşımıdır. Eğer yeni bir düşünce ortaya çıkmış ya da birileri bunu yeni diye savunuyorsa savunusunu nesnel-öznel değişikliklerin üzerine oturtmak durumundadır. Aynı şekilde, bu alanda yapılacak eleştirilerde de kabalaştırmalardan kaçındığımız ölçüde yapıcı olabiliriz. O. Sakalsız ve M. Karaca'nın, TBKP Programına ilişkin olarak, "Barış ve demokrasi bir devrim stratejisi değil, reform stratejisidir. Ama o, bugünün Türkiyesi için reformcu bir strateji değil, devrimci bir stratejidir" sözünden hareketle, "bir ülkede reformcu karakter taşıyan bu mevcut statükoyu koruyan ama o sınırlar içinde kimi 'iyileştirme'lerle ifade olunan bir stratejinin başka bir ülkede uygulandığında değişime uğrayarak, devrimci bir strateji olabileceğini düşünmek hem bilim, hem mantık dışıdır" diyor. Fakat sorunu, ülkelerin somut nesnel-öznel koşullarını, sınıflar arası güç dengelerini hesaba katmadan, diyalektik bir yaklaşımla değil, mutlak bir özdeşlik olarak ele almaktadır ki, "bilim ve mantık dışı" olan budur.

Bir ülke için devrimci olan program ve hedefler, diğer bir ülke için pekala reformcu olabilir. Ya da bunun tersi... Örneğin, devrimci durumun oluştuğu, emekçilerin iktidarı alabilecek örgütlülüğe sahip olduğu ülkelerde, devrimci duruma uygun program ve hedefler belirleyici olacaktır.

Fakat, sadece devrimci durumun yokluğu değil, aynı zamanda 12 Eylül rejiminin henüz çözülememiş yapılanmasının bulunduğu ülkemizde, böylesi hedefleri öne çıkarmak ne kadar doğru ve somut pratiğin istemlerine yanıt verebilir? Doğan'ın mantığından hareket edecek olursak, her ülke için, her dönemde aynı programı ve hedefleri savunmakla devrimci sorumluluğumuzu yerine getirebiliriz.

Doğan sorunları böylesine mutlaklaştırmış olmasaydı, "Avrupalı için basit bir iyileştirmeyi, bizim ülkemiz için devrim düzeyine önemli bir değişiklik gibi görme yanılgısına götürüyor" demek durumunda olmazdı. Bir kere, hiç kimse sorunu devrim derekesine koymamış, devrimci bir program olarak koymuştu. İkincisi, Avrupa'yla ülkemizin bugünkü ekonomik, demokratik, politik yapısındaki önemli ayrımları da hesaba katmamıştır. Doğrudur, TBKP Programında yer alan, gündeme ilişkin hedefler Avrupalı için basit bir iyileştirme anlamına gelebilir.

Değil toplumsal bir devrimin koşulları, demokrasinin bile elde edilemediği ülkemiz ile, bütün bu saydıklarımızın hiçbirinin bulunmadığı, tersine klasik burjuva demokrasisinin sınırlarının genişletildiği ülkelerin koşullarını aynılaştırmak doğru olmuyor.

Barış ve demokratik yenilenme stratejisi radikal bir çıkışa denk düştüğü için devrimci bir stratejidir. Bu anlamda acil görev, demokrasiyi kazanmak ve uluslararası platformda barışın bir kalesi haline gelebilmektir. Ama ülkede devrimci bir durum olduğu halde TBKP bu programda diretseydi, işte o zaman reformizme saplanmış olurdu.

Barış ve demokrasi için savaşım, emekçilerin demokrasi savaşımında iyice pişip, sosyalizmi öğrenme ve kavramalarını da hızlandıracaktır. Başka bir deyişle, sosyalizme daha da yaklaşılacaktır.

Öte yandan, TBKP liderlerinin ülkeye gelişini "ulusal uzlaşma"nın bir örneği olarak görmek ne kadar gerçeğe uyar? "Somut olarak herkesin gözleriyle görüp yaşadığı bir 'ulusal uzlaşma' politikasının pratiğinin, ülkemiz devrimci mücadelesini bırakalım bir yana (Tezlerin yazarları ve Sargın-Kutlu'yu devrim mücadelesi pek ilgilendirmiyor) TBKP ile Türk burjuvazisinin uzlaşmasına yetmediğini" söyleyebilmek için, birçok olguyu hesaba katmadan, ezbere konuşmak gerekiyor.

Hatırlayalım; '83 ve sonraki seçimlerde "demokrasiye geçtik" vb. demagojilerle, ülkemiz ve demokratik kamuoyu aldatılmaya çalışılıyordu; ama, bu arada rejim, otoriter yapısında önemli bir çözülme olmadan devam etmekteydi. Tam bugünlerde Kutlu ve Sargın'ın dönüşü, burjuvazinin tüm demagojik silahlarını elinden almıştır. Rejim artık, eskisi gibi rahat hareket edememektedir. Başka bir deyişle, Kutlu ve Sargın TBKP'yi yasal kurmak için ülkeye gelirken, aynı zamanda yeni ve etkili bir demokratik cephe açmışlardır. Öyle ki bu cephe, ülkenin demokratikleştirilmesi savaşında 12 Eylül öncesinin güdük demokratik hedeflerinden daha köklü, "radikal demokratik" hedefleri gündeme sokmuştur.

16 Kasım 1987'den bu yana ülkedeki değişim bu yolun haklılığını ve doğruluğunu kanıtlamıştır. Egemen burjuvazi, komünistleri öcü gibi göstermiş ve marjinal kampanyaları için baskıyı eksik etmemiştir. Bugünkü durumda ise komünistler halkın gözünde aynı şeyi ifade etmemektedir... Birbirinden çok farklı ideolojik-politik çizgilere sahip parti, sendika ve toplumsal örgütler 141-142'nin kalkması gerektiğini savunmaktadırlar. Başka bir deyişle, tekelci burjuvazinin en gerici kesimlerinin tüm çabalarına rağmen, komünistler toplumsal yasallığı kazanma yolunda önemli mesafeler almışlardır. Burjuvazinin statükoyu koruyucu, otoriter uygulamalarına rağmen böylesi bir mesafenin alınmış olmasının altını çizmek gerekir. Rejim artık adımını atarken ülkede komünistlerin de bulunduğunu hesaba katmak zorunda kalmıştır.

Başka bir durum da şudur: İnanç Doğan TBKP'nin Programının reformist olduğunu, çünkü kapitalizmden çıkışı değil, onun içinde çözümler önerdiğini söylüyor. Bence, Programı iyice değerlendirebilmiş değil. Sorun, ilerideki dönemde ne yapılması gerektiğinden çok, bugün neler yapılacağıdır.

Doğan, TBKP'ye "reformist" demekle haksızlık ettiği gibi, bence kendi siyasal-kuramsal çizgisiyle de ters düşmüştür. 1984 Aralık ayında kurulan Sol Birlik programı neydi? Doğan'ın dediği gibi, kapitalizmden devrimci bir çıkışı mı, yoksa kapitalizm çerçevesinde olası demokratik bir seçeneği mi oluşturuyordu? Örneğin, Birlik programında en ileri antikapitalist hedef olarak, tekelci sermayenin faaliyet alanının daraltılması vardır. Bunun dışında, mevcut politik yapının demokratikleştirilmesi, Kürt ulusunun varlığının kabulü ve demokratik gelişiminin sağlanması gibi hedefler yer almaktadır. Bence, Sol Birlik programı günün koşullarına uygun, devrimci bir seçenekti. Ve bu anlamda, devrimci bir programdı. Bu durumda Sol Birlik programının ya da TBKP Programının reformist olduğu söylenebilir mi?

YENİ AÇILIM ÜZERİNE SESLİ DÜŞÜNCELER

M. GÜNEŞ

Marksizm-Leninizm'in Geliştirilmesi, Metodolojisi ve Yeni Düşünce Üzerine

Herkesin bildiği bir noktadan başlamak istiyorum. Marks ve Lenin'in teorisi tamamlanmış, dokunulmaz bir teori midir? Onun, hayatın canlı pratiğine uygun olarak geliştirilmesi gerekmiyor mu? Birinci sorunun yanıtı "hayır", ikincisinin "evet"tir. Niçin?

En başta, marksizm-leninizm bir bilimse, onun da diyalektiğin yasalarına uygun olarak, toplumdaki her değişime cevap verebilmesi için kendi özüne uygun zenginleştirilmesi zorunludur. Hiçbir bilim tamamlanmamıştır, Gelişmek zorundadır.

Sonra, marksist-leninist teori tarih ve toplum bilimi açısından yalnızca yol gösterici genel ilkeler koymuştur. Her ülkenin somutuna inildiğinde, bu ilkeleri pratikte sınanmış öze bağlı olarak yeniden üretmek gerekiyor.

En sonuncu olarak şu söylenebilir: Teori, pratiği gözleyerek, bilimsel öngörüye dayanarak sonuçlar formüle etmeye çalışır. İlk öne sürüldüğünde "doğruluk yanı" üzerinde kesin konuşulamaz. Teori, pratiğin sınavından geçtikten sonra "doğruluk" kazanır. Bu bir yerde teorinin kendi tutarlılığı açısından iç gelişimidir. Bu nedenle Marks'ın, Engels'in, Lenin'in teorik yazılarına, makalelerine bu gözle de bakmak gerekiyor. Marks'ın da, Lenin'in de bir tarihsel gelişim içinde kendi görüşlerinde yanıldıklarını ifade ettikleri birçok nokta vardır. Peki o zaman teorinin doğruluğunda ölçüt olarak neyi alacağız? Bunu yukarıda ifade ettim. Tekrar bu ölçütü Lenin'in formülüyle yazarsam: "Teorinin gerçek hakemi pratiktir." O zaman, pratiğin sınavından geçmemiş görüşleri, marksizm-leninizmin hazinesine katmamalıyız.

Bizim "marksist-leninist bilim" derken kastettiğimiz şey, pratiğin sınavından geçmemiş görüşleri de kapsıyor mu? Kesinlikle hayır. Eğer öyle olsaydı, bu bilim, bilim olmaktan öte, neyin doğru, neyin yanlış olduğu belli olmayan bilmeceler toplamı olurdu.

Burada bir parantez açıp, Türkiye solu açısından önemli gördüğüm bir yanılgıya işaret etmek istiyorum. Çoğu kez, *marksist-leninist bilim ile, Marks-Engels-Lenin'in değişik dönemlerde yazdıkları makaleler, ileri sürdükleri görüşler eşitlendi.* Marks'ın Lenin'in sözleri; "hangi ortamda, ne zaman, hangi görüş savunulurken, niçin söylenmiş, bu görüşler doğrulanmış mı?" perspektifinden ele alınmadı. Ortaya, Lenin'in "alıntılarını" dövüştüren kötü bir gelenek çıktı. Şüphesiz ki bu kötü geleneğin yaratılmasında dünya komünist hareketinin de bir payı vardır. (Oportünistlerin ise bu kütü geleneği "dogmatik olmamak doğru gerekçesiyle" marksist-leninist bilimi revize etmek için, kendilerine nasıl kalkan olarak kullandıklarına ilerde değineceğim.)

Şimdiye kadar söylediklerimi şöyle özetleyebilirim: Marksizm-leninizmi; Marks, Engels ve Lenin'in değişik dönemlerde yazdıkları teorik yazılardan, savundukları görüşlerden, pratiğin sınavından geçmiş olanlarının toplamı olarak düşünmek gerekiyor. Bu bilim geliştirilecekse -ki zorunludur- "hayatın yeşil ağacı içinden geçmiş gri teoriye" dayanarak yapılmalıdır. Bu noktada, oportünistlerin Lenin'in görüşleri üzerinde bir sis perdesi yaratmak için ileri sürdükleri "Lenin'in görüşlerini aktarmak yanlıştır" düşüncesinden kendimi ayırmalıyım. Eğer, Lenin'in ileri sürdüğü görüşler, pratiğin sınavından geçerek doğrulanmış, marksizm bilimine dahil olmuşsa Lenin'den alıntı yapmak, onun doğrulanmış anlayışına dayanmak neden yanlış olsun? Yanlış olan, Lenin'in alıntılarını, zaman ve somut koşullardan kopararak, tahrif ederek "bilimsel öngörüden, bilimsel gerçeğe dönüşmüş mü" diye bakmadan aktarmaktır. Lenin'den alıntı, görüş aktarılmasına değil, bu görüşlerin yukarıda saydığım ölçütler açısından analiz edilerek doğru ya da yanlışlığına karşı çıkmak gerekiyor. Bir örnek vermek istiyorum:

Marks da, Engels de, Lenin de, proletarya diktatörlüğünün kapitalizmden sosyalizme geçişte zorunlu olduğunu ileri sürmüşler ve bu teori tüm devrimlerin pratiği tarafından doğrulanmıştır. Bu görüş marksizm-leninizm'in temel bir ilkesi haline gelmiştir.

Şimdi, marksizm-leninizmi savunduğunu söyleyen birisi kalkıp "artık çağımızda proletarya diktatörlüğü marksizm-leninizmin zorunlu bir ilkesi değildir" derse, komünist bir yazarın Lenin'den alıntı yapıp proletarya diktatörlüğünün neden zorunlu olduğunu, bu ilkenin marksizm-leninizmin temel bir anlayışı olduğunu göstermesi yanlış mı olacak?

Başka bir örnek de verilebilir: Yine leninizmi savunduğunu söyleyen birisi, "devrim için iktidar sorununun bir önemi yoktur, zaten Lenin de buna çok önem vermemiştir" derse leninizmin gerçek savunucularının tüm devrimler tarafından doğrulanmış Lenin'in "her devrimin temel sorunu iktidardır" görüşünü aktarması neden yanlış olsun?

Örnekler, marksizm-leninizmin tüm genel görüşleri için çoğaltılabilir.

★ ★ ★

Marksizm-leninizmin bir bilim olarak geliştirilmesinin zorunluluğundan bahsettik. Peki bu nasıl olacak? Revizyonistler de marksizm-leninizmi geliştiriyoruz iddiasıyla, onun özünü bozmaya çalışmadılar mı? Marksizm-leninizmi doğru bir temelde geliştirmek isteyenlerle revizyonistleri nasıl ayıracağız?

İlk elde şu söylenmeli: Bir bilim olan marksizm-leninizmin her bilim gibi atılmış bir temeli ve bu temele dayanarak doğrulanmış görüşleri, ilkeleri var. Marksist-leninist öğretinin temelini, felsefi materyalizm, diyalektik, materyalist tarih yorumu, marksist ekonomi politik ve bunların üzerinde yükselen siyasi mücadelenin doğrulanmış teorileri oluşturuyor. Leninizm'i geliştirecek yeni görüşler bu temele bağlı olarak, gelişmeye yön veren objektif kanunlardan yola çıkarak -ki bunlar pratikten çıkarılmıştır- henüz doğrulanmamış görüşler şeklinde bilimsel öngörü olarak ileri sürülebilir. Marksizm-leninizmin özüne bağlı olarak ileri sürülmüş bilimsel öngörüler, pratiğin sınavından geçtikten sonra bilimsel gerçekler haline gelir. Ancak bu noktadan sonra, bu yeni görüşleri marksizme, onu zenginleştiren görüşler olarak katabiliriz. Şöyle bir soruyla, "eski" ile "yeni"nin bağlantısının ne olması gerektiği daha da açılabilir: Doğrulanmamış yeni düşünce, doğrulanmış düşünceyi tümüyle geçersiz kılarak gelişebilir mi? Bu soruyu, diyalektiğin "inkarın inkarı" yasası açısından olumsuz yanıtlamak gerekiyor. Hiçbir zaman üst hareket biçimleri, alt hareket biçimlerinin tamamen yok edilmesi üzerinde değil, onu temel alarak, pratikte doğrulanmış "eski" içindeki rasyonel unsurlar muhafaza edilerek, onları da kapsayarak gelişir. Eski düşünce ile yeni düşünce arasındaki diyalektik bağlantı da böyledir. Bu nedenle, "eski"ye nihilistçe yaklaşarak "yeni" geliştirilemez. Doğrulanmış "eski"nin temeli inkar edilerek, leninizmin özü bozularak "yeni" yaratılamaz. Revizyonistlerin marksizmi geliştirme iddiasıyla yaptıkları revizyon ile komünistlerin, marksizm-leninizmi geliştirme çabaları arasındaki yöntem farkı temelde buradadır.

★ ★ ★

Tarihte hep şöyle olmuştur: Marksizm'in özünü bozmak, onu revize etmek isteyenler "günümüze uymuyor" gerekçesiyle, bilimsel sosyalizmin temel görüşlerine karşı savaş açmışlardır. Her nedense, bu dönemlerde "Marksizm bir dogma değildir" doğru önermesi öne çıkarılmış "dogmatizme karşı savaş" sesleri yükseltilmiştir. Bugün de duyduğumuz bu sesler, tarihi biraz incelemişler için ilginç olmamalı.

Tarihsel bir analojiyi göstermesi açısından, Lenin'in de karşılaştığı bir örneği ve ona karşı tutumunu Lenin'den aktarmak istiyorum: *"Şimdiye dek Marx ve Engels'in öğretileri, devrimci teorinin sağlam temeli olarak kabul edilmekteydi, ama şimdi bu öğretilerin yetersiz ve geçersiz olduğu konusunda, her yerde*

sesler yükseliyor...

"Günümüzde bu denli gürültü koparan ve Alman sosyalisti Bernstein etrafında toplanan yaygaracı "yenilikçiler" bu teoriye yeni bir şey getirmişler midir? Kesinlikle hayır.

"Bu sözlerimiz için bir alay suçlamalara hedef olacağımızı şimdiden biliyoruz: Sosyalist partisini "dogma"dan saptıkları için ve her türlü bağımsız düşünceleri yüzünden "kafirleri" cezalandıran bir "gerçek müminler mezhebine" dönüştürmek istediğimiz konusunda sesler yükselecektir. Günün modasına uygun bütün bu keskin sözleri biliyoruz. Ancak bunların hiçbirinde gerçeğin zerresi yoktur... Devrimci bir teori olmadan güçlü bir sosyalist parti olamaz. Böyle bir teoriyi, bildiğiniz kadarıyla doğru gördüğünüz bu teoriyi, temelden yoksun saldırılara ve onu bozma girişimlerine karşı savunmak, insanın bütün eleştirilerin düşmanı olduğu anlamına gelmez." (Lenin, "Programımız" adlı makalesinden).

Devam etmek istiyorum. Dogmatizme karşı savaşan Bernstein taraftarları marksist teoriyi hangi noktalarda "geliştirmek, yenilemek" istiyorlardı? Bugün de öğretici olacağı için aktarıyorum.

"Artık eskimiş "dogmacı marksizme" karşı "eleştirel" bir tutum benimseyen bu "yeni" eğilimin özü, Bernstein tarafından yeterli açıklıkla sunulmuş ve Millerand tarafından sergilenmiştir.

"Sosyal-demokrasi (komünist partisi kastediliyor) bir toplumsal devrim partisi olmaktan çıkıp toplumsal reformların demokratik bir partisi haline gelmelidir. Bernstein bu siyasal istemi, koskoca iyi uyum sağlanmış "yeni" kanıtlar ve nedenlemeler dizisiyle kuşatmıştır. *Proletarya diktatörlüğü düşüncesi ise tümden reddedildi.* Yadsınan, liberalizm ve sosyalizm arasındaki ilke yönünden karşıtlardı. Çoğunluğun iradesine uygun olarak yönetilen tam demokratik bir topluma bunun uygulanamayacağı tezine dayanılarak yadsınan şey, sınıf mücadelesi teorisi idi." (Lenin, **Ne Yapmalı?** s. 14-15)

Daha fazla ne söylenebilir? Gereken söylenmiş.

★ ★ ★

Günümüze geliyorum. Bugün dünyanın Lenin'in bıraktığı dünyadan çok farklı olduğu, yeni toplumsal sorunların ortaya çıktığı, tartışılmayacak kadar açık. En başta, "nükleer bir dünya savaşı" tehlikesi büyük bir "yenilik"tir. Tüm insanlık "var olup olmama" sorunuyla karşı karşıyadır. Doğanın kirlenmesi, ozon tabakasının delinmesi gibi ekolojik sorunlar sonuçları bakımından tüm insanlığı tehdit ediyor. Dünya üzerinde ortaya çıkmış global sorunların çözümü konusunda *marksist bilimin yeni politikalar üretmesi zorunludur.* Bu politikalar, sadece *sorunların yarattığı kötü sonuca gözünü dikmiş bir şekilde değil, onun yaratıcılarını nedenlerini de ortaya koyarak şekillendirilmelidir. Çünkü tedavi için, önce hastalığın nedenleri doğru tespit edilmelidir.* Hastalığa sebep olan faktörler doğru saptanamazsa, doğru bir tedavi de yapılamaz, çözüm de bulunamaz.

Dünyanın içinde bulunduğu sorunların temeldeki yaratıcısı kapitalizmdir, emperyalizmdir. Hastalık üreten bu mikrobu hedefleyemeyen politikaların amacına ulaşamayacağını düşünüyorum.

Metodolojik açıdan ise şuna işaret etmek istiyorum: Üretilecek yeni politikalar, bilimsel sosyalist öğretinin özüne, şimdiye kadar dünya komünist hareketinin biriktirdiği deneylerin sonuçlarına uygun olmalıdır. Ortaya atılan "yeni düşünceler" bu temelden şekillenirse ancak o zaman "bilimsel öngörü" niteliği kazanır. Bu durumda bile, bu düşüncelerin ve onlara bağlı oluşturulan politikaların doğruluğuna yaşam, pratik karar verecektir.

Eğer "genel" konuşmayacaksak şunu söylemek zorundayım: Bugün ileri sürülen birçok "yeni düşünce" ne yazık ki marksizmleninizmin pratiğin sınavından geçmiş görüşlerinin karşı ucunda duruyor. Eğer bu "yeni düşünceler" bütünüyle doğruysa, marksizm-

leninizmin temeli ortadan kalkacak demektir. Ki bu bilimsel sosyalist öğretinin geliştirilmesi değil, ondan uzaklaşılması olacaktır.

Kaynağını marksizm-leninizmden alan yeni düşünceler temelinde, bugünkü dünya koşullarında yaratıcı politikalar gerektiğine yürekten inanıyorum. Ancak, bugün ortaya atılan "yeni düşüncelerin" önemli kısmının böyle bir işlev göreceğini ummuyorum.

★ ★ ★

Günümüzle ilgili buraya kadar söylediklerime dayanarak bir örnek üzerinde inceleme yapmak istiyorum. Seçeceğim konu, bugün dünyada en fazla tartışılan "savaş-barış" konusudur. Bir soruyla başlıyorum. Lenin'in dünya savaşının kaynağı konusundaki görüşleri değişmiş midir? Bugün sonuçları bakımından "nükleer bir dünya savaşı" ezeni de ezileni de yakından ilgilendiriyor. Ancak sadece sonuçları bakımından. Bu tehlikeyi yaratan ezenin de ezilenin de içinde olduğu tüm insanlık mı? Yeni bir dünya savaşının kaynağı, hem emperyalizm hem de sosyalizm mi? Hepimiz de biliyoruz ki bugün nükleer bir dünya savaşı tehlikesini insanlığın başına bela eden emperyalizmdir, onun ayrılmaz bir parçası olan militarizmdir. Lenin'in bu görüşünün çağımızda da geçerli olduğunu düşünüyorum. Nükleer savaşı önlemeyi içeren bir politikanın, temelde onun kaynaklarını kurutmaya yönelmesi, kaynağı hedef alması gerekiyor. Bataklık kurutulmazsa onun olumsuz sonuçları mücadelenin gücüne bağlı olarak azaltılsa da ortadan kaldırılmış olmuyor.

Nükleer savaşın sonuçları, tüm insanlığı ilgilendirdiğinden barış savaşımına -ki bunun temel yönü emperyalizme, militarizme karşıdır- emekçilerin dışındaki daha geniş güçleri katmak olanaklıdır. Peki buradan yola çıkarak, komünistlerin *barış savaşımının sınıfsal bir yönü olmadığını söylemeleri doğru olur mu? Kesinlikle olamaz. Komünistler açısından dünya barışı için savaşım, emperyalizme-militarizme karşı yürütülen savaşımın, özgül, spesifik bir alanını oluşturmalıdır.*

Peki "yeni düşünce" adına, toplumsal ilerlemeyi tek yanlı olarak sadece "barışın korunması" ile sınırlayıp diğer alanlardaki sınıf mücadelesinin toplumsal ilerlemenin motoru olarak ikinci plana düştüğü söylenebilir mi? Ya da, "nükleer savaş çıkabilir" öngörüsü ile, dünya üzerinde statükoyu koruyucu bir politika geliştirilmesi doğru olur mu? Marksizm-leninizm açısından doğru olmaz. Mümkün değildir. Çünkü sınıf mücadelesinin kaynağı da kapitalizmdir, o yok olmadan kimsenin isteğiyle bu savaşım ortadan kaldırılamaz.

Barış için savaşım "ya hep ya hiç" mantığıyla da yürütülemez. Uluslararası planda uzlaşmalarla kimi iyileştirmeler sağlamak mümkündür, ki bu fazlasıyla yapılıyor. Kötü de olmuyor. Savaşın kaynağı ve kimin aslında "gerçek dünya barış" yanlısı olduğu ortaya çıkıyor, emperyalizm puan kaybediyor. Ne var ki bugünkü dünya koşullarında bu uzlaşmalar, iyileştirmeler savaş tehlikesini tamamen ortadan kaldırabilir mi? Emperyalizm bu gücüyle varolduğu sürece bu tehlikenin ortadan kalkacağını düşünmüyorum. Dünya üzerinde geri dönüştürülemez kalıcı barış emperyalizmin tarih sahnesinden silinmesiyle olanaklıdır.

Dünya üzerinde emperyalizmin ağırlığı sürdüğü sürece, gelecekte şiddetin yok edildiği barışçıl dünya görüşüne bel bağlamamak en realist tutumdur. *Tehlikenin büyüklüğü bu güzel ütopyayı daha şimdiden bir gerçek gibi kabul edip ulusal çerçevedeki sınıf mücadelesini buna "uyarlamaya" çalışmaktır.* Buradan yola çıkarak marksizm-leninizmin temel tezlerini revizyona tutmaktır. Sonucu şöyle özetliyorum. Dünyadaki "yeni" sorunlara, yeni çözümler ararken, marksizm-leninizmin özünden uzaklaşmamak gerekiyor. Çağımızın temel çelişkisi kapitalizm ile sosyalizm arasındadır, bu değişmemiştir. *Sınıf gözlüklerini kaybetmiş bir "marksizm-leninizm"den işçi sınıfına zarar, burjuvaziye yarar gelir.*

★ ★ ★

Dünya komünist hareketi, Lenin'in zama-

sesler yükseliyor...

"Günümüzde bu denli gürültü koparan ve Alman sosyalisti Bernstein etrafında toplanan yaygaracı "yenilikçiler" bu teoriye yeni bir şey getirmişler midir? Kesinlikle hayır.

"Bu sözlerimiz için bir alay suçlamalara hedef olacağımızı şimdiden biliyoruz: Sosyalist partisini "dogma"dan saptıkları için ve her türlü bağımsız düşünceleri yüzünden "kafirleri" cezalandıran bir "gerçek müminler mezhebine" dönüştürmek istediğimiz konusunda sesler yükselecektir. Günün modasına uygun bütün bu keskin sözleri biliyoruz. Ancak bunların hiçbirinde gerçeğin zerresi yoktur... Devrimci bir teori olmadan güçlü bir sosyalist parti olamaz. Böyle bir teoriyi, bildiğiniz kadarıyla doğru gördüğünüz bu teoriyi, temelden yoksun saldırılara ve onu bozma girişimlerine karşı savunmak, insanın bütün eleştirilerin düşmanı olduğu anlamına gelmez." (Lenin, "Programımız" adlı makalesinden).

Devam etmek istiyorum. Dogmatizme karşı savaşan Bernstein taraftarları marksist teoriyi hangi noktalarda "geliştirmek, yenilemek" istiyorlardı? Bugün de öğretici olacağı için aktarıyorum.

"Artık eskimiş "dogmacı marksizme" karşı "eleştirel" bir tutum benimseyen bu "yeni" eğilimin özü, Bernstein tarafından yeterli açıklıkla sunulmuş ve Millerand tarafından sergilenmiştir.

"Sosyal-demokrasi (komünist partisi kastediliyor) bir toplumsal devrim partisi olmaktan çıkıp toplumsal reformların demokratik bir partisi haline gelmelidir. Bernstein bu siyasal istemi, koskoca iyi uyum sağlamış "yeni" kanıtlar ve nedenlemeler dizisiyle kuşatmıştır. *Proletarya diktatörlüğü düşüncesi ise tümden reddedildi.* Yadsınan, liberalizm ve sosyalizm arasındaki ilke yönünden karşıtlardı. Çoğunluğun iradesine uygun olarak yönetilen tam demokratik bir topluma bunun uygulanamayacağı tezine dayanılarak yadsınan şey, sınıf mücadelesi teorisi idi." (Lenin, **Ne Yapmalı?** s. 14-15)

Daha fazla ne söylenebilir? Gereken söylenmiş.

★ ★ ★

Günümüze geliyorum. Bugün dünyanın Lenin'in bıraktığı dünyadan çok farklı olduğu, yeni toplumsal sorunların ortaya çıktığı, tartışılmayacak kadar açık. En başta, "nükleer bir dünya savaşı" tehlikesi büyük bir "yenilik"tir. Tüm insanlık "var olup olmama" sorunuyla karşı karşıyadır. Doğanın kirlenmesi, ozon tabakasının delinmesi gibi ekolojik sorunlar sonuçları bakımından tüm insanlığı tehdit ediyor. Dünya üzerinde ortaya çıkmış global sorunların çözümü konusunda *marksist bilimin yeni politikalar üretmesi zorunludur.* Bu politikalar, sadece *sorunların yarattığı kötü sonuca gözünü dikmiş bir şekilde değil, onun yaratıcılarını nedenlerini de ortaya koyarak şekillendirilmelidir. Çünkü tedavi için, önce hastalığın nedenleri doğru tespit edilmelidir.* Hastalığa sebep olan faktörler doğru saptanamazsa, doğru bir tedavi de yapılamaz, çözüm de bulunamaz.

Dünyanın içinde bulunduğu sorunların temeldeki yaratıcısı kapitalizmdir, emperyalizmdir. Hastalık üreten bu mikrobu hedefleyemeyen politikaların amacına ulaşamayacağını düşünüyorum.

Metodolojik açıdan ise şuna işaret etmek istiyorum: Üretilecek yeni politikalar, bilimsel sosyalist öğretinin özüne, şimdiye kadar dünya komünist hareketinin biriktirdiği deneylerin sonuçlarına uygun olmalıdır. Ortaya atılan "yeni düşünceler" bu temelden şekillenirse ancak o zaman "bilimsel öngörü" niteliği kazanır. Bu durumda bile, bu düşüncelerin ve onlara bağlı oluşturulan politikaların doğruluğuna yaşam, pratik karar verecektir.

Eğer "genel" konuşmayacaksak şunu söylemek zorundayım: Bugün ileri sürülen birçok "yeni düşünce" ne yazık ki marksizm-leninizmin pratiğin sınavından geçmiş görüşlerinin karşı ucunda duruyor. Eğer bu "yeni düşünceler" bütünüyle doğruysa, marksizm-

leninizmin temeli ortadan kalkacak demektir. Ki bu bilimsel sosyalist öğretinin geliştirilmesi değil, ondan uzaklaşılması olacaktır.

Kaynağını marksizm-leninizmden alan yeni düşünceler temelinde, bugünkü dünya koşullarında yaratıcı politikalar gerektiğine yürekten inanıyorum. Ancak, bugün ortaya atılan "yeni düşüncelerin" önemli kısmının böyle bir işlev göreceğini ummuyorum.

★ ★ ★

Günümüzle ilgili buraya kadar söylediklerime dayanarak bir örnek üzerinde inceleme yapmak istiyorum. Seçeceğim konu, bugün dünyada en fazla tartışılan "savaş-barış" konusudur. Bir soruyla başlıyorum. Lenin'in dünya savaşının kaynağı konusundaki görüşleri değişmiş midir? Bugün sonuçları bakımından "nükleer bir dünya savaşı" ezeni de ezileni de yakından ilgilendiriyor. Ancak sadece sonuçları bakımından. Bu tehlikeyi yaratan ezenin de ezilenin de içinde olduğu tüm insanlık mı? Yeni bir dünya savaşının kaynağı, hem emperyalizm hem de sosyalizm mi? Hepimiz de biliyoruz ki bugün nükleer bir dünya savaşı tehlikesini insanlığın başına bela eden emperyalizmdir, onun ayrılmaz bir parçası olan militarizmdir. Lenin'in bu görüşünün çağımızda da geçerli olduğunu düşünüyorum. Nükleer savaşı önlemeyi içeren bir politikanın, temelde onun kaynaklarını kurutmaya yönelmesi, kaynağı hedef alması gerekiyor. Bataklık kurutulmazsa onun olumsuz sonuçları mücadelenin gücüne bağlı olarak azaltılsa da ortadan kaldırılmış olmuyor.

Nükleer savaşın sonuçları, tüm insanlığı ilgilendirdiğinden barış savaşımına -ki bunun temel yönü emperyalizme, militarizme karşıdır- emekçilerin dışındaki daha geniş güçleri katmak olanaklıdır. Peki buradan yola çıkarak, komünistlerin *barış savaşımının sınıfsal bir yönü olmadığını söylemeleri doğru olur mu? Kesinlikle olamaz. Komünistler açısından dünya barışı için savaşım, emperyalizme-militarizme karşı yürütülen savaşımın, özgül, spesifik bir alanını oluşturmalıdır.*

Peki "yeni düşünce" adına, toplumsal ilerlemeyi tek yanlı olarak sadece "barışın korunması" ile sınırlayıp diğer alanlardaki sınıf mücadelesinin toplumsal ilerlemenin motoru olarak ikinci plana düştüğü söylenebilir mi? Ya da, "nükleer savaş çıkabilir" öngörüsü ile, dünya üzerinde statükoyu koruyucu bir politika geliştirilmesi doğru olur mu? Marksizm-leninizm açısından doğru olmaz. Mümkün değildir. Çünkü sınıf mücadelesinin kaynağı da kapitalizmdir, o yok olmadan kimsenin isteğiyle bu savaşım ortadan kaldırılamaz.

Barış için savaşım "ya hep ya hiç" mantığıyla da yürütülemez. Uluslararası planda uzlaşmalarla kimi iyileştirmeler sağlamak mümkündür, ki bu fazlasıyla yapılıyor. Kötü de olmuyor. Savaşın kaynağı ve kimin aslında "gerçek dünya barış" yanlısı olduğu ortaya çıkıyor, emperyalizm puan kaybediyor. Ne var ki bugünkü dünya koşullarında bu uzlaşmalar, iyileştirmeler savaş tehlikesini tamamen ortadan kaldırabilir mi? Emperyalizm bu gücüyle varolduğu sürece bu tehlikenin ortadan kalkacağını düşünmüyorum. Dünya üzerinde geri dönüştürülemez kalıcı barış emperyalizmin tarih sahnesinden silinmesiyle olanaklıdır.

Dünya üzerinde emperyalizmin ağırlığı sürdüğü sürece, gelecekte şiddetin yok edildiği barışçıl dünya görüşüne bel bağlamamak en realist tutumdur. *Tehlikenin büyüklüğü bu güzel ütopyayı daha şimdiden bir gerçek gibi kabul edip ulusal çerçevedeki sınıf mücadelesini buna "uyarlamaya" çalışmaktır.* Buradan yola çıkarak marksizm-leninizmin temel tezlerini revizyona tutmaktır. Sonucu şöyle özetliyorum. Dünyadaki "yeni" sorunlara, yeni çözümler ararken, marksizm-leninizmin özünden uzaklaşmamak gerekiyor. Çağımızın temel çelişkisi kapitalizm ile sosyalizm arasındadır, bu değişmemiştir. *Sınıf gözlüklerini kaybetmiş bir "marksizm-leninizm"den işçi sınıfına zarar, burjuvaziye yarar gelir.*

★ ★ ★

Dünya komünist hareketi, Lenin'in zama-

nından bu yana uzun yıllar küllenmiş tartışma geleneğini tekrar canlandırıyor. Bugün artık komünist partileri birbiriyle -Sovyetler Birliği Komünist Partisi de dahil- kıyasıya tartışıyor. "Yeni düşünce"ler marksizm-leninizmin temel kıstasları açısından inceleniyor, karşı çıkmalar, savunular oluyor.

Bu süreçte komünist partilerinin kişilikleri de açığa çıkıyor. *Kendi başını kendi omuzunda taşımak isteyenlerle, kendi başını ayna gibi yansıtıcı olarak kullanmak isteyenler ayrışıyor.* Birinciler geçmişin olumsuzluklarından dersler çıkarmak, aynı hatalara düşmek istemiyorlar. İkinciler -proletarya enternasyonal izmini düşüncelerde de takipçilik olarak algılayanlar- kötü gelenekten bir türlü kurtulup, kendi beyinleriyle düşünmek gerektiğini henüz kavrayamıyorlar.

Ne olursa olsun, artık biliniyor ki dünya komünist hareketinin homojen görüşlerinden değil, heterojen fikirlerinden bahsetmek gerekiyor. Her parti aynı düşünmüyor, "yeni" ortaya atılan düşüncelere aynı tutumu almıyor. Her komünist, **Yeni Çağ**'ın 3. sayısında çıkan "Günümüz Dünyasında Komünistler" adlı tartışmayı ve ABD Komünist Partisi Sekreteri Guss Hall'ın **Yeni Çağ**'ın 5. sayısında yayınlanan yazısını dikkatle incelemelidir. "Yeni düşünce" olarak ortaya atılan birçok görüşün şiddetle eleştirildiği hemen görülecektir.

Bu nedenle bir zamanlar yapıldığı gibi "dünya komünist hareketi böyle diyor, sen ona karşı mısın" şeklindeki, anti-sovyetizmle suçlanabilecek korkutmacalar inandırıcılığını iyice kaybetmiş durumdadır.

Her devrimci ve onun partisi artık kişilikli biçimde davranıp kendi beyin süzgecini kullanmalıdır. Artık dünya komünist hareketinde başkalarının çalışmalarını, görüşlerini kopya edip tekrarlayanlara değil, kendi teorik çalışmalarını, kendi görüşlerini ortaya koyanlara, tartışanlara ihtiyaç vardır.

★ ★ ★

Tartıştığımız sorunlar açısından şimdi **Yeni Açılım**'ın genel görünümünü ele alabiliriz: **Yeni Açılım**, bugün "yeni düşünce" adına görüşler dile getiren, bu anlamıyla da "yenilikçi" bir dergidir. Savunduğu düşünceler, ikinci elden kopya edilmiş ve daha da sulandırılmış bir çerçeveye sahiptir. Taklitçiliğin en kötü yanı, üretkenliği kısırlaştırmasıdır. **Yeni Açılım**, Marks'tan, Engels'ten, Lenin'den doğrulanmış görüşlerin aktarılmasına karşıdır ama kendisi, daha henüz doğrulanmamış yeni düşünceler olarak ortaya atılan düşünceleri, sahibini bile söylemeden tartışmasız kopya etmeye karşı değildir. Üstelik bu "yeni düşünceleri" gündeme getiren bilim adamları, bu görüşleri "mutlak doğrular" olarak savunmazken, Yeni Açılım bu düşünceleri "doğrulanmış" gibi sunmaya ve savunmaya özel ilgi gösterir. Toplumsal bilimcilerin önemli siyasetçilerin attığı sorulara "en hızlı cevap veren" yenilikçi bir dergidir **Yeni Açılım** (örneklemek gerekirse, Gorbaçov Ekim Devrimi'nin 70. yıl dönümünde iki soru ortaya attı. Birincisi, "Militarizm olmadan kapitalizm var olabilir mi?", ikincisi "Yeni sömürgecilik olmadan kapitalizm olabilir mi?" **Yeni Açılım**, bu iki soruyu da "en hızlı ve olumlu" şekilde yanıtlayarak marksizm-leninizme gereken katkısını yaptı).

Yeni Açılım "yenilik düşüncesiyle" kendinden geçtiğinden, marksizm-leninizme karşı septiktir. Bu bilimin tüm temel tezlerini "yenilik adına" otopsi masasına yatırmıştır, hepsini yeniden yazmak niyetindedir. **Yeni Açılım** marksizm-leninizmin ülke somutunda, özüne bağlı olarak yeniden üretilmesi, geliştirilmesi yönetimini kavrayamamıştır. Uluslararası düzeyde söylenen tezleri, kendi ülkesinin koşullarına uyup uymadığına bakmadan tekrarlamayı "yaratıcı" iş saymaktadır.

Sonucu yazarsam: **Yeni Açılım**'ın savunduğu görüşlerin çoğunluğu, ülke somutuna, bilimsel sosyalist öğretinin temeline ters, marksizm-leninizmden uzaklaşmaya başlayan düşüncelerdir.

Şimdi bunları göstermeye çalışalım. Bugün moda olan bir eğilim de dikkat çekmek iste-

diğimden Lenin'in görüşlerine çok sık başvuracağım. Çünkü reddedilen, çarpıtılan onun görüşleridir. Yapılan "yenilikler"in marksizm-leninizme dayanarak yapıldığı söylendiği için Marks'ın, Engels'in ve Lenin'in görüşlerine başvurmak zorunlu oluyor. Ayrıca bugünlerde tipik olan fakat açıkça ifade edilmeyen Lenin'i, Marks'ın karşısına koyma, leninizmden bahsedilmesinden rahatsız olma eğilimidir. Artık, "marksist-leninist çevreler" deyimi yerine, "marksist çevreler" deyiminin kullanılmasının bir anlamı olsa gerek. Bu nedenle de leninizme, onun görüşlerine dayanmak, onları aktarmak daha çok zorunlu oluyor...

Sınıf Düşmanından "Dost" Olur Mu?

En basitinden ama en temel olanından başlanabilir. **Yeni Açılım**'ın politikası, sınıf düşmanı olan burjuvazinin, sınıf düşmanı olarak görülmesini içine sindiremiyor. *"Eskiden farklı olarak diyoruz ki: Sınıf karşıtımızı bile, belirli durumlarda partner olarak sınıf karşıtı saymıyoruz. Sınıf karşıtımızı bile, belirli durumlarda partner olarak görebiliyoruz."* (**Y.A.** Çavlı Çulfaz, s.14)

"Demek ki geniş düşününce, *sınıf karşıtımızla*, bize en uzak duranla bile görüş ve konumlarımızın *halk yararına daha yakınlaşabileceği besbellidir.*" (**Y.A.** Ç. Çulfaz, s. 48)

"Böyle bir durumda, siyaset yapacaksak, *sınıf karşıtımızla bile* ortak noktalarımızın bulunabileceğini, *konum ve görüşlerimizin yaklaşabileceğini* varsayacağız." (**Y.A.** 6, s. 49).

"O zaman, hangi ülkede, farklı siyasal görüşlere sahip iki kişinin birbiriyle diyaloğunu, uygar iki insan, iki siyasal kuruluş temsilcisi gibi konuşup görüşmesini engelleyici ne olabilir? *Sınıfsal karşıtımızla hep işkencede, tüfek namlusunun ucunda, cezaevinde, ev baskınında karşı karşıya gelmek devrimci solun yazgısı mıdır?* (**Y.A.** 6, Ç. Çulfaz, s. 51)

"Sınıf karşıtlarımızı da sağduyu ve gerçeklik temelinde uzlaşmalara razı etmek, onun işçi sınıfına karşı *şiddet ve teröre başvurma olanaklarını sınırlamak* olanaklı. **Y.A.** s. 3, 38)

Nereden başlamalı? Sınıf karşıtımızı (siz düşmanımızı okuyun) hangi durumlarda partnerimiz (eşimiz, ortağımız) sayabiliriz? (İktidarı almak istemediğiniz zaman!) Hangi durumda komünistlerin görüşleri, *üstelik halk yararına olmak üzere* burjuvaziye yaklaşabilir? *(Halk yararını düşünen bir burjuvazi var mı? Halk yararını düşünen bir burjuvaziden bahsetmek belki de leninizme "katkı" sayılabilir ama yanlış olmuyor mu?)* Hangi durumda sınıf düşmanımızla ortak noktaları paylaşacağız? Bizim ülkemiz gibi bir ülkede sınıf mücadelesini "uygar" sınırlara hapsetmek ne kadar olanaklıdır? Burjuvazinin en ufak demokratik bir hakka tahammül edemediği bir ülkede burjuvaziyle lüks otellerde, lobilerde karşılaşabileceğimiz düşünülebilir mi? (Yeni açıklık herhalde düşündürüyor.) Burjuvazinin sağduyusuna sığınmak, onu şiddet kullanmasın diye ikna etmekle uğraşmak nasıl bir devrimci politika oluyor, sınıf düşmanına bu iyi niyetli bakışın kökleri neye dayanıyor?

1980 karşı-devrimci darbesinin zulmünü yaşayanlar bu sorulara kendi deneylerine dayanarak cevap bulabilirler. Marksizm-leninizmin en basit ilkelerini hatırlatmaktan utanırım, bunu yapmayacağım, ancak ortaya pedagojik bir soru atabilirim: *Sınıf kinini* (kişisel kin değil) *kaybetmiş bir parti, komünist partisi olarak kalabilir mi?* Kanımca kalamaz.

Demokrasi ve Sosyalizmle İlişkisi Üzerine Değinmeler

Yeni Açılım, leninizmin "burjuva demokrasisi ve proletarya diktatörlüğü" anlayışları üzerinde de bir bulanıklık, bilinç çarpıtması yapıyor. Bilimsel sosyalist öğretinin yıllarca tekrarlanan en temel görüşleri üzerinde hem yazmanın hem de okumanın sıkıcı olduğunu baştan kabul etmeliyim. Ancak gerçekleri yakalamak için başka çare yok.

Önce **Yeni Açılım**'dan aktarmak zorundayım: *"Diktatörlüklerin,* otoriter rejimlerin yaşama şansı bu nedenle tükenmektedir. *Demokrasi* çağımızın nesnelliğidir." **(Y.A. s.** 9)

Eğer diktatörlükleri reddediyorsak, çare demokrasidedir diyorsak, sorunların çözümü için her zaman farklı güçlerin mutabakatını arayacağız, çoğunluğu bu temelde birleştirmeye çalışacağız." **(Y.A.** 7, s. 10)

"Demokraside içinde sınıfsal bakımdan yansız, nesnel süreçler ön plana çıkıyor. Hangi sistem, hangi sınıf daha yaygın ve derin demokratik ilişkiler düzeni gerçekleştirecek." **(Y.A.** Cavlı Çulfaz, s. 40)

Yeni Açılım yazarları, demokrasi ile diktatörlük arasında bir zıtlık görüyorlar. Şöyle de söylenebilir. Demokrasi, diktatörlüğün anti-tezi oluyor.Sınıf temeline bakmaksızın, "genel olarak demokrasi"den, "genel olarak diktatörlük"ten söz ediliyor. **Yeni Açılım**'dan yukarıda aktardığım son alıntıda görüldüğü gibi, *demokrasi, "sınıfsal bakımdan yansız"* bir olgu olarak ele alınıyor.

Marksizm-leninizm bize bunu mu öğretiyor? Demokrasi, devlet sorunuyla birlikte ele alınır. Demokrasi bir devlet biçimidir, her devletin bir sınıfsal karakteri olduğu için her demokrasinin de bir sınıfsal karakteri olmak zorundadır. Lenin'in **"Devlet ve Devrim", "Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky"** eserlerini **Yeni Açılım** yazarlarının okumasını tavsiye edebilirim.

Sonra, *her demokrasi son tahlilde bir diktatörlüktür.* Eğer, burjuvazinin devlet üzerindeki egemenliğinden söz ediyorsak burjuva diktatörlüğünden, işçi sınıfının devlete egemenliğinden bahsediyorsak proletarya diktatörlüğünden konuşmak zorundayız. **Yeni Açılım** *yazarları, diktatörlüklere karşı olduklarını söyleyerek proletarya diktatörlüğüne de özde karşı olduklarını söylemiş oluyorlar.* Halbuki, sınıflar savaşımının kabulünü, proletarya diktatoryasının kabulüne dek genişletmeden komünist olunamıyor. Günümüzde artık öyle bir durum oluşmuştur ki, marksizm-leninizmin en temel fikirlerini dönüp dolaşıp anlatmak gerekiyor. Çünkü, "dogmatik olmayalım, Lenin'den alıntılarla bir yere varamayız" gibi mantıklı gerekçelerle bilimsel teori revize ediliyor. Her tarihsel dönemde oportünistler, kendilerine bu yöntemi seçmişlerdir. Komünistler açısından sorun, Lenin'in alıntılarını dövüştürmek değil, pratikte denenmiş düşüncelerini oportünistlerin karşısına çıkarmaktır. Hem leninizmi savunmak hem de onun fikirlerine karşı şeyler yazmak ikiyüzlülüğüne son vermek gerekiyor.

Şimdi leninizmin demokrasi ve proletarya diktatörlüğü üzerine olan temel görüşlerinden aktarmalar yapmak istiyorum. **Yeni Açılım** yazarları, Lenin'in bu görüşlerinin eskiyip eskimediğini, bu görüşlere karşı olup olmadıklarını en açık dille ifade etmelidir. Gölge boksu yapmaya artık son verelim. *"Demokrasi, bir sınıf tarafından bir başka sınıfa, nüfusun bir bölümü tarafından nüfusun başka bir bölümüne karşı sistemli zor uygulamasını sağlamaya yarayan bir örgüttür."* (Lenin, **Devlet ve Devrim,** s. 109)

"Bir liberalin genel olarak, 'demokrasi'den söz etmesi doğaldır. Bir marksist ise: 'hangi sınıf için?' diye sormaktan hiçbir zaman geri kalmayacaktır. (**Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky**, s. 17)

"Mantık ve tarihle alay etmedikçe ayrı ayrı sınıflar var olduğu sürece *'saf demokrasi'den değil ama yalnızca sınıfsal demokrasiden* söz edilebileceği açıktır." **(Age,** s. 26-27)

"Sözde halkçı, ulusal, genel, sınıf dışı demokrasi gibi aslında burjuva demokrasisi demek olan aldatıcı sloganlar yalnızca sömürücülerin çıkarlarına hizmet eder." (Lenin, **Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm,** s. 146)

"Genel olarak diktatörlük üzerine söylevler yoluyla burjuva demokrasisinin bugünkü bu savunuluşu, genel olarak diktatörlüğü

mahkum etmek gerekçesiyle proletarya diktatörlüğüne karşı bu çığlıkların ve haykırışların tümü, sosyalizme gerçek bir ihanetten, burjuvazi çıkarına belirgin bir saptırmadan, proletaryanın proleter devrimi yapma hakkının bir inkarından başka bir şey değildir. Bu burjuva reformizmini savunmaktır." (Lenin, Komünist Enternasyonalin I. Kongresinde Burjuva Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü Üzerine Sunulan Tezler.)

Yukarda aktarılan Lenin'in görüşleri ile **Yeni Açılım**'ın yazdıkları karşılaştırılırsa sanki birbirlerinin anti-tezi olarak yazılmıştır. Hem marksizm-leninizmi bir bilim olarak savunmak hem de ona karşı bu görüşleri yazabilmek, devrimci dürüstlükle bağdaşmıyor. Eğer **Yeni Açılım** bir bilim olarak marksizm-leninizmin köşe taşlarını savunmadığını, onun ancak kimi düşüncelerini temel aldığını açık olarak ifade ederse, hem kendini hem de kendisini eleştirenleri rahatlatacaktır. O zaman hiçbir kimse marksizm-leninizmi kaynak göstererek onu eleştiremez.

★ ★ ★

Demokrasi ile sosyalizm arasında nasıl bir ilişki var? Bu ilişkiyi doğru anlamanın teorik öneminin ötesinde, siyasal perspektif olarak çok temel bir hat sorunu yarattığını düşünüyorum. Leninizm'in tarihsel bir gelişim içinde incelenmezse, nasıl köklü yanlışlara varabileceğini göstermesi açısından da üzerinde durulmasının gereğine inanıyorum.

Son olarak, **Yeni Açılım** dergisi "dogmatizm üzerine" ve "lenin'den yapılan alıntılar üzerine" hoşnutsuzluğunu belirtmesine rağmen, bu noktada Lenin'in tarihsel olarak aştığı bir anlayış üzerinde durmaktadır. Lenin'den bu konuda aktarılan alıntılar, zaman diliminden ve içeriğinden koparıldığı için yanlış bir anlayışı hizmet ediyor. Söylediklerimi açmak için önce **Yeni Açılım**'a başvuruyorum:

"V. I. Lenin'in *'demokrasi olmadan sosyalizm kurulamaz' sonucuna varması çok önemlidir.*" (**Y.A.** 8, M. Taş, s.15)

"Demokrasi sosyalizme yakınlaştırır. Çünkü *demokrasi olmadan sosyalizm olmuyor. 'Ne kadar çok demokrasi, o kadar çok sosyalizm.'* Bu gerekse sosyalizme yakınlaşmanın, gerekse sosyalizmi geliştirmenin ve komünizme geçmenin, bütün gelişme aşamalarının temel belgisi olacaktır." (**Y.A.** 7, Zeki Dilmen, s. 16)

"Demokrasi alanında güçlü konumlar elde edilmeden sosyalizme varılamaz. Demokrasinin davranış ölçütleri, görgü kuralları, demokratik alışkanlıklar, kısacası demokrasi kültürü bütün yönleriyle gelişmeden, toplumsal bilinç bir hamlede ilerleyemez. *Toplumsal bilinç gelişmeden de sosyalizme varılamaz.* (**Y.A.** 2, Cavlı Çulfaz, s. 40)

Yukarıda aktardığım alıntılardan çıkan temel sonuç: a) Bir demokrasi aşamasını yaşamadan (ki bu hangi isimle anılırsa anılsın, son tahlilde bir burjuva demokrasisi oluyor) devrim yapılamıyor ve sosyalizm kurulamıyor, b) son betimlemede burjuva demokrasisi olan bu demokrasi kesintisiz bir süreçle geliştirilerek sosyalizme varılıyor (Başka belgelerde bu görüş şöyle de ifade ediliyor: *"Demokrasiyi güçlendirerek sosyalizme geçilecek,* sosyalizmi güçlendirerek demokrasi geliştirilecektir").

Önce, birinci şıkta belirttiğim sonucu ele alarak irdelemeye başlayalım. İlk başta söylenmesi gereken, 1917 Ekim devriminin pratiği, feodalizmden sosyalizme geçen ülkelerin durumu (ki bunlar kapitalizmi ve onun burjuva demokrasisini de atlamış oluyorlar) bu teorik tezi yaşamda çürütüyor.

Sonra işin Lenin'deki teorik yanına gelirsek şunları söylemek gerekiyor:

Birincisi "demokrasi sosyalizme geçişin vazgeçilmez önkoşulu görüşü" Lenin'in düşünce eğrisinde başlangıçta kalmış bir noktayı ifade ediyor. Lenin uzun bir süre Rusya için, burjuvazinin daha iktidara sahip olmadığı, burjuva demokratik görevlerin çözüm beklediği bir dönemde, kapitalizmin yaşanmasını ve burjuva demokratik doğrultudaki bir

gelişimi zorunlu görüyordu. 1905'ten Şubat Devrimi'ne kadar önerdiği şey "köylülerin-işçilerin burjuva merkezli cumhuriyeti"dir. Yani "Narodnik" tipi bir kapitalizm ve son tahlilde burjuva demokrasisi olarak adlandırılabilecek bir demokrasiyi savunmuştur. Lenin'in "**İki Taktik**"i bunun üzerine kuruludur. O reformistlerden farklı olarak bunları demokratik *devrimle* yapmak istiyordu.

Lenin Şubat 1917'ye kadar kabaca (çünkü 1914'ten sonra Lenin'in görüşlerinde değişmeler başlar) böyle bir çizgiyi savunduğu için son tahlilde burjuva demokrasisi olan bir demokrasiyi sosyalizme geçişin vazgeçilmez ön şartı olarak kabul etti.

"**Nisan Tezleri**" ile birlikte, çarlığın yıkılması ve burjuvazinin iktidara gelmesinden sonra, önce burjuva demokrasisinin yaşanmasını, siyasal sistemde demokratik reformların yapılmasını, Lenin artık zorunluluk olarak ele almamaya başladı. Lenin 1917 Ekim devriminden sonra "**İki Taktik**"deki kendi görüşlerini aşarak şöyle yazabildi: "Nasıl oluyor da, Avrupa'nın en geri ülkelerinden biri, proletarya diktatörlüğünün kurulmasında ve Sovyet Cumhuriyeti'nin örgütlenmesinde ilk ülke oluyor? Rusya'nın geriliği ile *burjuva demokrasisinden atlayarak* demokrasinin en yüksek biçimine, Sovyet'e ya da proleter demokrasisine yapmış olduğu sıçrama arasında çelişki olduğunu söylersek pek yanılmış olmayacağız." (**Üçüncü Enternasyonal ve Tarihteki Yeri,** Lenin, 1919)

İşte Lenin'i böyle belli bir gelişim içinde, somut duruma göre analiz eden bir teorisyen olarak, pratik içinde algılamak gerekir.

Türkiye için konuşursak, demokrasiyi sosyalizme geçişin vazgeçilmez önşartı olarak kabul etmek demek, önce demokratik reformları gerçekleştirmek, burjuva demokrasisini bütün kurallarıyla oturtmak demektir. Yani kısacası, ideal bir burjuva demokrasisi aşamasını zorunlu olarak görmek demektir. Soruna bu anlayışla bakılırsa "barış ve demokratik yenilenmeyi" zorunlu bir aşama olarak ele almak, bu aşama gerçekleşmeden "devrim olmaz" sonucuna varmak gerekiyor. Tarihin eşitsiz gelişim kanunuyla bu anlayışın ilgisinin olmaması gerekiyor.

★ ★ ★

Demokrasi ile devrim (sosyalizm) arasındaki ilişkide **Yeni Açılım**'ın vardığı ikinci şıkta belirttiğim sonucu da incelemek gerekiyor. Bu sonuç, birinciden daha vahim politik hatalara yol açıyor. **Yeni Açılım**'ın temel tezini hatırlatmak için tekrar yazıyorum: "Demokrasi güçlendirilerek sosyalizme geçilecek"tir. Bu görüşü daha da açmak için **Yeni Açılım**'dan bir alıntı daha yapmak zorundayım.

"*Demokrasi ile devrim arasında dolaysız bağ kurmaya çalışanlar, demokrasinin doğrultusunun mutlaka 'erkin yapısını değiştirmek, yani politik devrimi öne koymak olduğunu iddia etmektedirler.* Bu yaklaşım yüzeyseldir, gerçeği yansıtmamaktadır. Demokrasi olmadan hiçbir ilerleme olmaz. Demokrasi, geniş halk yığınlarına toplumsal yönetimde karar verme ve kontrol etme olanağı sağlar. *Demokratik kültür yaygınlaştıkça yığınların politikleşmesi artar.* Öte yandan bu, *radikal ekonomik dönüşümün barışçıl yollardan kazanılması* olanağını artırır, gericiliğin barışçıl olmayan yöntemler uygulamasını zorlaştırır. *Erkin sol güçlerin politik uzlaşmalarıyla elde edilmesi, politik çoğulculuk kendini gösterir...*" (**Y.A.** s. 15, M. Taş)

Burada eleştirilmesi gereken birçok görüş var. Ben sadece konuyla ilgili kısmına değineceğim. Birincisi, her demokrasinin sınıfsal bir karakteri olduğuna göre, **Yeni Açılım**'ın savunduğu demokrasi de kapitalizmin sınırlarında bir demokrasi olduğuna göre, *bu burjuva demokrasisi nasıl kesintisiz biçimde geliştirilerek nitelikçe farklı, başka bir sınıfın demokrasisine dönüşecektir.* Diyalektik düşünce açısından niceliğin niteliğe dönüşümü sürekliliği, düz bir çizgiyi değil, bir kesintiyi, sürekliliğin kesilmesini, bir sıçramayı, bir altüst oluşu gerektirmiyor mu? Böylece diyalektiğin "yadsımanın yadsınması" kanunu inkar edilmiş olmuyor mu? Sonra, Avrupa komünizmi" bu görüşü yıllardan beri savun-

muyor mu? Geldiği yer belli değil mi? Lenin'in şu görüşleri eskidi mi? Buna da bir yanıt vermek gerekiyor.

"Demokrasinin gelişiminin belirli bir aşamasında,kapitalizme karşı devrimci mücadele verecek olan sınıf, yani proletarya, bir araya gelip kaynaşır, dahası aynı gelişimde bu sınıf, cumhuriyetçisi de dahil *burjuvazinin tümünü,* devlet mekanizmasını, kurulu orduyu, polisi ve bürokrasiyi parçalayıp *yok edecek,* silip süpürecek güce kavuşur. Proletarya, *yok ettiklerinin* yerine, yine devlet mekânizması niteliğini korusa da, daha *demokratik olanı* koyar.

"Burada 'nicelik niteliğe dönüşmektedir.' Demokrasinin bu derecesi, burjuva toplumun sınırlarının aşılması ve toplumun sosyalist yeniden örgütlenmesi anlamını taşır." (Lenin, **Devlet ve İhtilal**)

Daha açık yazmak istiyorum. Burjuva demokrasisinin geliştirilerek sosyalist demokrasiye varılacağını düşünmek, proletarya diktatörlüğünün özünü kabul etmemek demektir. Çünkü, proletarya diktatörlüğü (proleter demokrasi) burjuva demokrasisini, onun normlarını çiğnemeden kurulamaz.

İkincisi Lenin'in 1917 öncesi görüşlerine dayanmak istenirken aynı Lenin'in "narodnik tipi burjuva demokrasisini" *devrimle kurmak istediği, böyle bir demokrasiyi bile "erk sorununa bağladığı,* neden görülmüyor?

Haydar Kutlu'nun bir zamanlar söylediği şu sözler bugün neden yüzeysel oluyor. *"Bizim için ise, demokrasi, Lenin'in dediği gibi bir yönetim biçimi sorunudur, erk sorunudur. Hemen bugünkü erk sorununu dışlayan her mücadele, ne denli keskin belgiler kullanırsa kullansın pasifizme, reformizme hizmet eder."* (H. Kutlu, **Yol ve Amaç** s.20)

Uzun boylu değinmek ihtiyacı duymadığım bir iki noktaya da ayrıca işaret edeyim. Hangi burjuva demokrasisinde geniş halk yığınları toplumsal yönetimde karar veriyor ve kontrol ediyor? Sonra, demokratik kültürün yaygınlaşmasıyla, yığınların politikleşmesi arasında otomatik direk bir ilişki yoktur. Burjuva demokrasisinin en gelişkin olduğu ülkelerde yığınların politikaya ilgisine bakmak yeter. Bilmeden yazmak iyi olmuyor.

Popülist Bir Anlayış Komünist Partisine Yabancıdır

Şöyle yazılabiliyor: "Politika milyonların olduğu yerde başlar, *milyonlarla birlikte yapılabilir,* ancak doğru politikalar geliştirebilmek için, milyonların ne yaptığına, neyle ilgilendiğine bakmak, *onlarla birlikte aynı uğraş içinde olmak gerekiyor.* Milyonların *ilgisi, uğraşı genel demokratik istemler çerçevesindeyse siz bunun dışında ve bundan ayrı bir devrim ya da sosyalizm mücadelesi* veremezsiniz. Bu gerçekçi olmaz, politika olmaz." (**Yeni Açılım**, 6, Zeki Dilmen, s. 37)

Leninci bir politikanın dayanması gereken mantık yukarda **Yeni Açılım**'da aktardığım gibi midir? Lenin, daha 1902'de bu talihsiz görüşlerle hesaplaşmıştır. Lenin ekonomistleri eleştirirken bakın ne diyor: *"Özlemi duyulacak olan mücadele, mümkün olan mücadeledir ve mümkün olan mücadele belli bir anda verilmekte olan mücadeledir. Bu, kendini edilgen olarak kendiliğindenliğe uyduran sınırsız oportünizm eğilimin tam kendisidir."* (Lenin, **Ne Yapmalı?** s. 63)

Çok mantıklı ve çekici geliyor, milyonların düzeyine inmek ve onlarla aynı düzeyde politika yapmak (!). Yığınların ortalama bilinç seviyesinin burjuva toplumu içinde çarpık ve geri bir bilinç düzeyinde olduğu düşünülürse, bunun arkasına takılmanın iyi bir popülist yaklaşım olduğu, yığınların kendiliğinden hareketi önünde bir boyun eğiş anlamı taşıdığı rahatlıkla söylenebilir.

Milyonların ilgisi genel demokratik istemler çerçevesinde değil de, Hitler zamanında olduğu gibi nasyonalist istemler çerçevesinde olursa, milliyetçi temelde bir politika mı yapacağız? Bu mantık, çok daha fazla karikatürize edilebilir. Lenin'in bir uyarısını burada hatırlatmak yerinde olur kanısındayım:

"Kitlelerin tüm telkinlerine boyun eğmeyeceğimiz açıktır. Çünkü bizzat kitle de, bazen ve özellikle aşırı yorgunluk, aşırı çalışma, aşırı yoksulluk ve acılı dönemlerinde hiç de ilerici olmayan fikirlerin etkisinde kalır."

Bizim bildiğimiz *devrimci politika, yığınların düzeyinde yapılan politika değil, onları komünistlerin düzeyine çıkarmak için yapılan politikadır.* "Öncünün sürekli görevinin gittikçe *daha geniş tabakaları öncünün düzeyine çıkarmak olduğunu unutmaya kalkışmak*, yalnızca kendi kendini aldatma anlamına gelir." (**Bir Adım İleri, İki Adım Geri**, Lenin)

"*Yığınların düzeyine inilmemesi gerektiği bir sınıfın en geri kalmış katları düzeyine inilmemesi gerektiği tartışma götürmez.* Senin görevin o katlara acı gerçeği söylemektir. Geri kalmış katların, burjuva demokratik ve parlamenter önyargılarını, önyargı olarak nitelendirmek görevimizdir. (Lenin, **Sol Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı**, s. 59-60)

Komünistler, işçi sınıfının trade-unioncu siyasetini, devrimci siyaset düzeyine yükseltmek isterken, oportünistler devrimci politikayı trade-unioncu siyaset düzeyine düşürmek isterler. Lenin, gerçeği, pratiği temel aldıklarını söyleyen reel politikerleri eleştirirken, "pratik olmanın, *bir kimsenin kendi görevlerini, yığınların en geri katının anlayış düzeyine indirgemesini gerektirdiğini sanıyorlarsa*, o zaman böyleleri deva bulmaz amatörlerdir ve elbette ki, bunlar genel olarak herhangi bir siyasal görevle başedemezler" (Lenin, **Ne Yapmalı?** s. 133) diyor.

★ ★ ★

Milyonlarla birlikte politika yapabilmek, onun seviyesine inip orada kalmak, komünist partisinin işlevinin ne olduğu sorusunu akla getiriyor. **Yeni Açılım**'ın popülizmi kaçınılmaz olarak onu, komünist partisinin rolü sorununu tartışmaya itiyor. Bu sorunu çözmek için **Yeni Açılım** da şu savları ortaya atmak zorunda kalıyor:

"Örgütü asıl özne olarak alan anlayış *öncülük rolünü, halkı yöneltmek, onu kendi koyduğu amaçlara doğru ilerletmek olarak* görür...

"Halkla parti arasında bir mesafe olmalı mıdır? *Partinin halkın bir adım önünde yürümesi gerektiğine ilişkin önerme ne kadar doğrudur?*...

"*Parti halka yol gösteren,* onun izlemesi gereken yolun haritasını çizen bir makam mıdır, yoksa, *halkın kendi yolunu özgürce seçmesinin koşullarının oluşmasına,* halkın genel gidişinin örgütlenmesine, güçlerin birleştirilip seçilen yola seferber edilmesine *yardımcı olan bir örgüt müdür?*

"Bizce parti halkla birlikte olmalı, onunla birlikte ilerlemeli, halkın karşılaştığı *seçeneklerden kendisine en yararlı olanı özgürce seçebilmesini sağlamalıdır.*

"Bir anlayışa göre, devrimci politika, *halka hakikatleri açıklamak, onun bu hakikatleri izlemesini istemek* ve örgüt, propaganda anlayışlarını buna göre düzenlemektir. Politika, bu durumda, bizim saptadığımız hakikatlerin yinelenip durmasına dönüşmektir. Burada halk öğrenci, *parti öğretmen durumundadır. Halkın neyi öğrenmek istediğini de üstelik parti belirlemektedir.* Artık böylesi yaklaşımlar solda politika olarak kabul edilmemelidir." (**Y.A.** Zeki Dilmen, s. 15-19)

Aktardığım yukardaki görüşlerin, sosyal-demokrat herhangi bir partinin basınında bulunabileceğine inanıyorum. Merak edenler bir zamanların ünlü "Halkçı Ecevit"inin kitaplarını karıştırabilirler.

Yeni Açılım'ın söyledikleri insanın aklına hemen bir soru getiriyor: Eğer demokratik koşullarda halk kendi kendine "doğruyu" bulabiliyorsa, komünist partisine neden ihtiyaç duysun? Komünistler bu soruyu kendilerine şöyle de sorabilirler: Kapitalist toplumda komünist partisinin işlevi nedir?

Görüldüğü gibi tekrar marksizm-leninizmin başına döndük. Yeniden en basit gerçekleri yazmak zorundayız. Komünist partisi işçi sınıfının en ileri unsurlarının partisidir. O, ka-

pitalist toplumda ezilen tüm halkın çıkarlarını dile getirir. İşçi sınıfının halka yol gösterebilmesi için, sosyalist sınıf bilincine sahip olması gerekir. Bu sosyalist bilinç ise ona komünist partisi eliyle verilebilir. *İşçi sınıfı yalnız kendi gücüyle trade-unioncu bilinç elde edebilir. Bunun en basit sebebi, burjuva ideolojisinin kapitalist toplumdaki gücüdür.*

Komünist partisi, işçi sınıfının en bilinçli unsurlarını bünyesinde toplayarak burjuva ideolojisinin etkisi altındaki halk yığınlarına gerçek çıkarlarının sosyalizmde olduğunu gösterir, onları aydınlatır, onları örgütler.

Bu bilgileri tüm marksist kitaplarda bulmak mümkün. **Yeni Açılım**'ın söyledikleri komünist partisinin belirttiğim görevleriyle uyuşmadığı gibi, tam tersi oluyor. Eğer komünist partisi, halkı, işçi sınıfının temel hedefine yöneltmezse ona gerçekleri göstermezse, halkın kurtuluşu gerçekleşebilir mi? O zaman ne işçi sınıfı ne de diğer halk kesimleri kapitalizmin boyunduruğundan kurtulamaz.

Soruluyor: Komünist partisi halkın bir adım önünde yürümeli midir? Eğer kastedilen halka yol göstermek ise, ideolojik bir önderlikse, onunla sıkı bağlar kurarak liderlik etmekse marksizm-leninizmin cevabı "evet" yönündedir. Olumsuz yanıtı ancak, komünist partisinin öncülük işlevini reddedenler, halkın kapitalizmden dolayı sahip olduğu geri bilincine esir olanlar, kendiliğindenciliğe tapınanlar verebilir.

Bu nedenle Lenin, "bir sınıfın öncüsü olarak *parti kitlelerin ortalama düzeyini yansıtmakla değil, onları peşinden sürüklemekle görevlidir*" diyor (Lenin, c. 26, s. 33)

Yine Lenin, kitlelere komünistlerin yol göstermesi gerektiğini, yığınların önünde yürümeleri gerektiğini söylüyor: "Sınıf bilinci taşıyan sosyal-demokrat partililer her yerde ve her zaman *yığınların önünde yürüyeceklerdir*, kitleleri parti ruhu doğrultusunda etkilemek için, her yerde ve her zaman birlikte davranacaklardır. (Lenin, Yolda adlı makalesinden)

Halkı yöneltmek; onun güvenini sınıf savaşımı içinde kazanmak, onun kendi deneyi ile öğrenmesini sağlamak, onu bilimsel sosyalist öğretiyle eğitmek, ondan, onun deneylerinden öğrenmek, onunla birlikte, ondan kopmadan, yol göstermek değil midir? Eğer halk yığınları, partinin politikasıyla, eylemleriyle kendilerinin çıkarlarını dile getirdiğine, onların toplumsal sorunlarına çözüm getirdiğine inanmazsa zaten komünist partisi öncülük işlevini yerine getiremiyor demektir. Halk, kitaplardan değil, partinin bir öncü olarak söylediklerini sınayarak öğrenir. Ama "kendiliğinden" öğrenmez.

Siyaset boşluk tanımaz. Ortada bir öncü yoksa, halkı yanlış yöne götürecek olan sınıf düşmanıdır. Bu nedenle parti, bıkıp usanmadan yığınlara siyasal gerçekleri, kendi politikasını, kapitalist toplumun halk düşmanı karakterini, onları nasıl sömürdüğünü anlatmak zorundadır. Halkın kendi kendine "sosyalizmi" amaçlayacağını düşünmek, burjuva demokrasisinin ikiyüzlülüğünü, burjuva ideolojisinin gücünü görememek demektir.

Yeni Açılım'ın dediği doğru olsaydı, bugün Avrupa'da halkın gelişkin burjuva demokrasisi koşullarında sosyalizme yönelmesi gerekiyordu. Halk buralarda "kendi yolunu özgürce" seçmiyor mu? Ama bu "özgür seçim" hep kapitalizm yönünde oluyor. Komünist partisi, kendi söylediklerinin doğruluğuna halkı inandırmadıkça, ona yol gösterip, eğitmedikçe hep de böyle olacaktır.

Yeni Açılım partinin eğitici olmasını, "öğretmen" olmasını doğru bulmuyor. Bunu halkın "küçük" görülmesi olarak algılıyor. Komünist partisinin, toplumun en ileri, en bilinçli unsurlarını bünyesine aldığını, partinin görevinin de en başta halkı eğitmek, yol göstermek olduğunu kavrayamıyor. Halbuki "marksizm, işçi partisini eğiterek, iktidarı almaya ve bütün halkı sosyalizme götürmeye, yeni bir rejimi yönetip örgütlemeye, burjuvazi olmaksızın ve burjuvaziye karşı, kendi toplumsal yaşamlarının düzenlenmesi için, BÜTÜN EMEKÇİ VE SÖMÜRÜLENLE-

RİN EĞİTİCİSİ (ÖĞRETMENİ) YOL GÖSTERİCİSİ VE ÖNDERİ OLMAYA YETENEKLİ BİR PROLETARYA ÖNCÜSÜNÜ EĞİTİR." (Lenin, **Devlet ve İhtilal**)

Yeni Açılım, popülist duygularla o kadar kendinden geçmiştir ki, partinin yol gösterici olmasına kızdığı gibi, partinin kendi politikasını halka "öğretmek" istemesine "bakalım halk bunları öğrenmek istiyor mu" tepkisiyle tutum alıyor.

Yeni Açılım gerçekten ne istiyor, merak ediyorum: Komünist partisinin, halkı yönetmesini istemiyor. halkı partinin koyduğu amaçlara doğru ilerletmesini istemiyor. Halkı eğitmesini istemiyor. Partinin halka yol göstermesini istemiyor, partinin halka hakikatleri açıklamasını istemiyor. Halkın bu hakikatleri izlemesini istemiyor. Ancak **Yeni Açılım** *bir şey istiyor:* "Bırakalım halk ne öğrenmek istiyorsa onu öğrensin, komünist partisi de buna yardımcı olsun."

İşte o zaman insan şapkasını öne koyup düşünüyor: Acaba böyle bir komünist partisine, sosyal-demokrat partiler varken gerek var mı?

Proletarya Hegemonyası Gerekli mi?

Proletarya hegomanyası nedir? İşçi sınıfı neden hegomonyaya ihtiyaç duyar? Bu hegemonyayı nasıl bir anlayışla çalışırsa sağlayabilir? Bugünkü dünya koşulları işçi sınıfının "hegemon" olma düşüncesinden vazgeçmesini gerektiriyor mu? Bu sorulara marksizm-leninizm pratikten yola çıkarak doğru yanıtlar getirmiştir. Ancak ne yazık ki bugün bu sorulara verilen yanıtlar "yenilik adına" değiştirilmeye başlanmış, bilimsel sosyalist teorinin bu konudaki yaklaşımlarından uzaklaşılmıştır.

Proletarya hegemonyasını reddetmek proletarya diktatörlüğünü de inkâr etmek anlamı taşır. Çünkü devrimi başarabilmek için, işçi sınıfı kendi hegemonyasına, devrimden sonra da sosyalizmi kurmak için hegemonyaya dayanarak proletarya diktatörlüğüne ihtiyaç duyar. Proletarya hegemonyası ile, proletarya diktatörlüğü arasındaki kopmaz bağ buradan gelmektedir. Bu nedenledir ki sınıf mücadelesi tarihinde proletarya hegemonyasını önemsemeyen, yanlış bulan anlayış, proletarya diktatörlüğünün de öz olarak gereksizliğine varmıştır. Ne yazık ki günümüzde böyle bir süreç yaşanmaktadır. Bu nedenle bu soruları tekrar ele almak ve tartışmak gerekiyor.

Proletarya hegemonyası, düzen karşıtı güçler içinde işçi sınıfının ve onun partisinin politikasıyla etrafına topladığı halk yığınları sayesinde etkili bir güce, ağırlığa sahip olması, düzen karşıtı diğer hareketlerin de bunu objektif olarak kabul etmesi demektir.

İşçi sınıfı, tek başına koyduğu amaçlara ulaşamadığı için, diğer emekçileri etrafında toplamak zorundadır. Devrimi yapabilmek ve sosyalizme ilerleyebilmek açısından hegemonyasını, öncülüğünü sömürülen kesimlere kabul ettirmek, onları da kurtaracak güç olarak ortaya çıkmak zorundadır. Proletarya hegemonyasının, işçi sınıfının amaçlarına ulaşması açısından zorunlu olması buradan gelmektedir.

Eğer devrimde, toplumsal ilerlemenin öncüsü olarak işçi sınıfından söz ediyorsak bugünün koşullarında da aynı ilke geçerli olacaktır. İşçi sınıfı, kendi hegemonyası için amaçlarının doğruluğuna, diğer ezilen tabakaların çıkarını da dile getirdiğine halk yığınlarını inandırmak zorundadır. Burjuvaziye karşı sınıf mücadalesinde tüm ezilenlere, burjuvazinin sınıf çıkarlarının, onların sınıf çıkarlarıyla bağdaşmadığını göstermek, onu halk yığınlarından soyutlamak proletaryanın hegemonyayı kazanabilmesi için önkoşuldur. Ayrıca düzen karşıtı örgütlü güçler içinde en tutarlı sınıf olduğunu, diğerlerinden daha "nefesli" olduğunu, ayrı konumlara sahip olduğunu da göstermelidir.

Öncülük ile hegemonya arasında da birbirinden ayrılamaz bir bağlantı vardır. Öncülük de hegemonya da savaşarak, güç topla-

yarak kazanılır. Hiçbir komünist partisi "ben öncüyüm, ben proletarya hegemonyasını sağlamak istiyorum" demesiyle otomatik olarak öncülük ve hegemonyayı kazanamaz. İşçi sınıfı ve onun öncüsü komünist partisi politikasıyla kendisini diğer güçlerden ayırarak, savaşımdaki kararlılığıyla, özverisiyle, yığınları örgütleme gücüyle öncü ve hegemon konumlara yükselir. Bu noktada bir düşüncenin altını çizmeliyim. Komünist partisi, öncülük ve hegemonyanın iddia etmekle kazanılmayacağını bilir ama "proletarya hegemonyasını" sağlamak istemediğini, öncü olmak istemediğini" söylemez. Bilir ki, proletarya öncülüğü kazanmadan, hegemonyasını kurmadan devrimi başaramaz, sosyalizmi kuramaz.

Burada Lenin'e dayanarak t[illegible]ihsel bir anımsatma yapabilirim. Alman k[illegible]münistlerinin 1860 döneminde ortaya çıka[illegible] bunalımdan neden yararlanamadıklarını [illegible]rdelerken Lenin şöyle diyor:

"Yarım yüzyıl sonra, gençliğini anımsayan, çok eskilerde kalmış olayları yeni kuşaklara anlatan Bebel, o sırada yeterli sınıf bilincinesahip ve devrimci görevleri kavrayabilen *bir önderliğin bulunmayışından (yani proletaryanın hegemonyası ile belirtilen görevi kavrayan devrimci bir sosyal-demokrat parti bulunmamaktaydı)* güçlü örgütlerin bulunmayışından, devrimci havanın 'sönüp gittiğinden' son derece büyük hayıflanmayla söz eder." (Lenin, "Rus Sosyal Demokrat Hareketi İçindeki Reformculuk" adlı makalesinden)

Oportünizm başka türlü düşünür: İşçi sınıfını hegemon olma bilinciyle eğitmez, öncülüğü "diğer güçlerle diyalog", "burjuvaziyle işbirliği" yeteneğine indirger. Yığınların geri düzeyine esir olan bir politika, reformist bir politika, özü popülizm olan bir poltika proletarya hegemonyasını sağlayamaz, komünist partisini öncü konumlara yükseltemez. Çünkü popülizm, reformizm başka partilerin politikasıdır. Lenin proletarya hegemonyasının inkâr edilmesinin Rusya koşullarında kaba bir reformculuk olduğunu ifade ediyor: "*Ne var ki, hegemonya düşüncesinin reddi, Rus sosyal-demokrat hareketi içerisindeki en kaba reformculuk biçimidir* ve işte bu yüzden bütün tasfiyeciler, düşüncelerini böylesine kesin terimler içinde açıklamak cesaretini gösteremezler." (Lenin, "Rus Sosyal Demokrat Hareketi İçindeki Reformculuk" adlı makalesinden)

Lenin, aynı makalesinde, proletarya hegemonyasını savundukları için bolşevikleri suçlayanları da şöyle yanıtlıyor: "Larin ve ortakları, Rus *işçilerini, hegemonya kurmaya çalıştıkları (yani yığınları, liberallere karşın, bir devrime çekmeye çalıştıkları) için suçluyorlar,* ve onlara 'devrim için değil' de Rusya'nın kapıyı çalan anayasal reformunda çıkarlarını savunmak için örgütlenmelerini öğütlüyorlar."

★ ★ ★

Yeni Açılım'a dönelim: O, popülist bir politikayı temel aldığından, proletarya hegemonyası ve öncülük konusundaki Leninist yaklaşımları sulandırmak zorunda kalıyor. **Yeni Açılım** şöyle yazabiliyor: "Bizim bu konuda yapıcı bir rol oynayabilmemiz, ancak eskisinden farklı olarak kendimizi yanılmaz bir güç olarak görmememizle, gerçeği yalnızca bizim bildiğimiz sanmamamızla, *sosyal, sınıfsal ve politik bağlaşıklarda öncü bir konuma sahip olmamızın zorunlu olduğunu öne sürmememizle olanaklı olabilir.*" (**Y. A.** 1, Zeki Dilmen, s. 10).

"Yeni politik strateji, *eski tür 'hegemonya' ve 'öncülük' anlayışını bir daha gelmemecesine silip ortadan kaldırmalıdır.* Birincisi, günümüzde bir devrim stratejisi sözkonusu değildir, *devrim sürecinde 'hegemonya' ya da 'öncülük' gibi bir sorun bu aşamada teorik ve pratik olarak gündemde yoktur.* İkincisi, bir devrim sürecinde de 'hegemonya' 'öncülük' iktidardan farklı olarak hem zor, hem gönüllülük yöntemiyle değil, yalnızca ve *yalnızca gönüllülük yöntemiyle gerçekleşir.* 'Hegemonya' kurmak için 'öncülüğü' kazanmak için zorun zerresine yer yoktur. Ama bu sorun geçmişte hem teorik olarak netlik ka-

zanmamış hem de pratik uygulamalarda çok zararlı yanlışlar yapılmıştır. *Üçüncüsü, günümüzde bağlaşıklık ilişkilerinde herhangi bir politik gücün politik-örgütsel 'hegemonyası' ya da 'öncülüğü' değil, akılcı, demokratik, yurtsever ve hümanist görüş ve değerlerin ağırlık taşıdığı yeni bir sol politik kültürün yaygınlaşması*, barış ve demokratik ilerleme hedeflerine yönelik bir politikanın etkisini güçlendirmesi sözkonusudur. Bu geniş sol güçlerin, aydınları çevresinde toplamayı başarmak zorunda olan işçi sınıfının politik-kültürel ağırlığını, rolünü arttırması demektir." (**Y.A.** 2, Orhan Kerim, s. 23)

"Toplumsal gelişmesinin öznesini oluşturacak geniş güçlerin diyaloğunu, bu yolla işbirliğini, ortak, paralel ya da birlikte davranmasını, aynı hedeflere yönelmesini sağlamak, bütün bu güçler arasında ileriye yönelmenin içeriği, yolları, biçimi üstüne *bir mutabakat oluşmasına yardımcı olmak ve burada bir tür katalizör olmak, işte günümüzde öncülük rolü bunları başarmakla gerçekleşecektir.*" (**Y.A.** 7, Z. Dilmen, s. 2)

Yeni Açılım'ın savunduğu bu görüşlerin, popülist bir politikayla birlikte düşünülmesini istiyorum. Komünist Partisi bu anlayışla, istese de "öncü", "hegemon" olamaz. Lenin'in şöyle bir görüşü var: "Proletarya, ancak bu *proletaryanın egemenliği fikrinin bilincine varır ve o fikri uygularsa devrimcidir. Sınıfın lider olması* gerektiği fikrinin bilincine varamayan ya da bu fikri reddeden proleter, bir köle olarak durumunu kavramayan bir köledir. (Lenin, **Tasfiyecilik Üzerine**, s. 209)

Yeni Açılım, daha proletaryanın ve onun örgütü komünist partisinin, lider, öncü, hegemon olması gerektiğinin bilincine bile varamamıştır. Hatta bunun tersini "yenilik adına" savunuyor. Bu anlayış, işçi sınıfını nasıl öncü, hegemon olma düşüncesiyle eğitebilir? Söylenenler arasında o kadar çok yanlış düşünce var ki, bunları ayıklamak gerekiyor.

Birincisi **Yeni Açılım**, "günümüzde bir devrim stratejisi sözkonusu değildir, bu nedenle hegemonya, öncülük zaten teorik ve pratik olarak gündemde yoktur" diyor. Böylece, marksizm-leninizm'e "yeni" bir katkı geliyor. *"Devrim süreci" dışında (ki bundan devrimci durum mu, devrimin kendisi mi kastediliyor belli değil) komünist partisinin öncü, hegemon olmayı istemek gibi bir sorunu yoktur.*

Komünist partisi, hegemonya, öncülük için sadece "devrim sürecinde" çalışacaksa, diğer dönemlerde işçi sınıfına artçı olmayı mı öğütleyecek? Demokrasi savaşımında öncü olmayı düşünmezse, bu nedenle güç birikimi yapmazsa bu demokrasi savaşımını sosyalizm savaşına nasıl bağlayacak? Daha "yenilikçi" olmadığımız dönemde Sovyet bilimcisi **P.N.** Fedoseyev şöyle diyordu:

"Çağdaş komünist hareketin deneyimleri göstermiştir ki, komünist partilerinin, leninci *proletarya hegemonyası kavramı ilkelerinden en ufak şekilde ödün vermeleri ve demokratik harekette proletarya öncülüğünden vazgeçmeleri bile, emekçiler için tehlikeli sonuçlar doğurur* ve bu durum sekterizme yol açarak komünistlerin halktan kopmasına, halk üzerindeki etkinliklerinin azalmasına ve devrimci konumların zayıflamasına neden olur. (**Leninciliğin Sosyalist Devrim Teorisi**, s. 30)

Eğer komünist partisi, "durgun" dönemlerde de öncülüğün; hegemonyanın kazanılması bilinciyle hareket etmezse, sıcak günlerde, daha önce biriktirmesi gereken güçten yoksun olarak işe başlayacaktır. Kısacası, "sıcak günler" geldiğinde değil, daha bugünden proletarya hegemonyası için çalışmalıdır. H. Kutlu'nun bir zaman söylediği şu görüşlerinin **Yeni Açılım** için uyarıcı olmasını diliyorum:

"Türkiye'de toplumsal ilerlemeyi sağlamada ana sorun, işçi sınıfının düzen karşıtı güçler içinde hegemonyasını kurmasını sağlamaktır. Bu yolda *bugünden* adımlar atabilmektir. Türkiye'de işçi sınıfı tüm öteki düzen karşıtı sosyal hareketler üzerinde *hegemonyasını kurmadan*, toplumsal ilerleme sürecini ilerletmenin olanaksız olduğu saptaması, biz ko-

münistler için elbette yeni değildir. Eski parti programımız da bu saptama doğrultusunda kaleme alınmıştı. Ama aradan geçen süre, *bu zorunluluğun yalnızca teorik bir gerçek değil, aynı zamanda pratik, gerçekleştirilmesi hemen olanaklı ve ivedi bir hedef olduğunu* tüm açıklığıyla ortaya koydu." (H. Kutlu, **Yol ve Amaç** 2-3, 1984)

Kutlu'nun bu görüşleri bugün de savunup savunmadığını bilmiyorum ama Kutlu söylediği için değil, gerçekleri yansıttığı için bunları doğru düşünceler olarak kabul ediyorum.

İkincisi hegemonyayı sadece "gönüllülük" düzeyine indirgemek ne kadar doğrudur? İşçi sınıfının düzen karşıtı güçlere "pranga" takarak hegemonya sağlayacağını zaten söyleyen yoktur. Ne var ki, hegemonya "güç" kavramını içerir. Diğer bağlaşıklar aras da güçlü olmadan hegemonya sağlanır mı? E er işçi sınıfı ve onun öncüsü diğerlerini çe p çevirecek kadar güçlüyse diğerleri de or izlemek zorunda kalırlar. O nedenle sorun, nasa başında diğer güçlerin gönüllülük çerçevesinde "ikna olmasını" beklemek değil, aktif halk yığınlarını etrafında toplayarak, diğer güçlerin de bu durumu objektif olarak kabul etmesini sağlamaktır. Unutmayalım ki siyaset boşluk tanımıyor. Bir bağlaşık sisteminde, komünist partisi hegemon, öncü güç değilse, diğer bir başka güç bu misyonu yükleniyor demektir. Şimdi böyle bir durumda komünist partisi "gönüllü olarak" bunun böyle olması gerektiğini düşünerek mi diğer gücün hegemonyasını kabul ediyor (yoksa gücü olmadığı için bu nesnel durumu kabullenmek zorunda mı kalıyor?) komünist partisi bu durumu kendi hegemonyası lehine değiştirmek istemiyor mu?

Üçüncüsü komünist partisi diğer düzen karşıtı hareketler içinde gücüne bağlı olarak bir yer edinir. Ortak hümanist görüş ve değerlerin sağladığı bir politik kültürle her hareketinin "birlikte hegemon olacağı" (yani hegemon olanın olmayacağı) görüşü laf kalabalığıdır, antibilimseldir. Daha dünya üzerinde böyle bir bağlaşıklık görülmedi.

Dördüncüsü, komünist partisinin diğer güçler arasında öncü olmasını sadece "diyalog sağlayan parti" olarak algılamak, işçi sınıfına öncülüğü, hegemonyayı kazanmanın yollarını yanlış bir anlayışla göstermektir. Halk düzen karşıtı güçler arasında kimin arkasında yürüyecektir? Eğer komünist partisi politikasıyla, diğer örgütlü güçlerden *ayrı olduğunu halka gösteremezse* diğerleri halkı sürükleyecektir. Kim düzen karşıtı güçler arasında iyi "diyalog" kurarsa o öncü olur değil, kim daha çok halk yığınlarını kendi politikasıyla etkileyip onları kendi etrafına toplarsa, diğer düzen karşıtı güçler de onun hegemonyasını kabul edeceklerdir. Komünist partisi burjuvaziye karşı savaşta diğer güçlerin nefeslerinin darlığını göstermeden, savaşımıyla onların önünden yürüdüğünü ispatlamadan ne güç kazanabilir ne de hegemon olabilir.

Çok çarpıcı olması için söylüyorum: Örneğin Türkiye koşullarında bir komünist partisi DYP ile SHP ile ne kadar çok ortak noktası olduğunu halka anlatarak değil, onlardan hangi noktalarda ayrıldığını göstererek, onların ikircimlerini, politikalarının çıkmazlarını göstererek hegemonya yolunda adım atabilir.

Bu bölümü şöyle özetleyebilirim: Ne gerekçeyle savunulursa savunulsun, *proletarya hegemonyasının reddi, devrimin kaf dağının arkasına atılmasına, proletarya dikatörlüğünün özde inkârına, reformist bir politikaya esir olunmasına varır.*

Kapitalizmde Proletaryanın İdeolojik Hegemonyası Mümkün mü?

Yeni Açılım'ın Lenin'in "proletaryanın hegemonyası" fikrine karşı Gramsci'nin "ideolojik hegemonya" fikrine özel bir ilgi duyduğu sır değil. 12 Eylül 1980 sonrası ülkemizin liberal solunda moda olan "sivil toplumcu" görüşler **Yeni Açılım**'dan destek görüyor. Şöyle ifade ediliyor: "Bu bir 'yaz-

gı' mı? *Sosyalist iktidar kurulmadan, güçlü bir kültür hareketiyle burjuvazinin ideolojik etkisini yenilgiye uğratmak olanaklı değil mi?* Atom ve uzay çağı koşullarında sosyalist devrime geçişin olmazsa olmaz önkoşulu *ulusun büyük çoğunluğunu işçi sınıfının yanına, demokrasi ve sosyalizm mücadelesi saflarına kazanmaktır.* Bu yüzden egemen sınıfın *emekçi yığınlar üzerindeki ideolojik etkisini yenmek,* dün olduğundan da büyük önem taşıyor..." (**Y.A.** Ömer Tulgan, sayı: 3, s.44)

"Burjuvazinin bir kesiminin 'militarist darbelerin önlenmesi' anlamında 'sivilleşme'' istemi burada, *işçi sınıfının, 'hegomonya' oluşturması için elverişli bir 'sivil toplum'un,* bir demokrasi kültürünün baskı ve teröre üstün gelmesi istemiyle koşut düşüyor." (**Y.A.** 3, Ömer Tulgan, s.46)

"Bu hayata geçirilirse, böylesi bir dünyada *kapitalizm koşullarında işçi sınıfı için hegemonya oluşturmanın olanaksızlığı diye bir 'genel yasallığın' da nesnel temeli olmasa gerekir.*" (Agy, s.47)

Tüm bu görüşlerde özetle seylenen şey şudur: İşçi sınıfı iktidarı ele geçirmeden önce, sivil toplum içerisinde ideolojik hegemonyasını kurarak, ulusun çoğunluğunu demokrasi ve sosyalizm tarafları yapabilir. Bu tezin uzantısının ne olduğu da bellidir: Toplumda böyle bir konumu ele geçiren işçi sınıfı "devrimi" barışçıl olan yoldan yaparak, (**Yeni Açılım** bunu şiddetin, zorun kullanılmadığı devrim olarak algılıyor.) devleti yavaş yavaş reformlarla ele geçirebilir.

Gramsci sorunu böyle mi formüle etmiştir, bunun üzerinde durmayacağım. Bir Gramsci yorumcusu değilim. (Gramsci'nin bu tarz yorumlanamayacağını söyleyenler de var çünkü.) Ancak önemli olan burada ifade edilen fikirdir. Bu doğru mu? Buna bir yanıt arayacağım.

Birinci üst yapı kurumu içerisinde sivil toplum (esas olarak devlet dışındaki tüm ideolojik, felsefi süreçleri ve bunların kurumlarını kapsıyor) ve politik toplum (kabaca devlet) arasındaki ilişkide sivil topluma öncelik tanımanın, devletin önemini azalttığı açıktır. Üst yapı içerisinde politik mekanizma, sivil topluma dayanarak değil, devlete dayanarak işliyor. Devlet de burjuvazinin örgütleniş biçimini anlatıyor. Bu nedenle, devlet ele geçirilmeden "sivil toplumu" sosyalist düzeye yükseltmek olanaklı değildir.

Hiçbir sivil toplum, devletinin örgütlenişinden bağımsız olarak şekillenmez. Sosyalist bir devletle, kapitalist bir sivil toplumu birbirine eklemleyebilir misiniz? Bunun tersi de doğrudur. Bu mümkün değildir.

İkincisi burjuvazinin "sivil toplumdaki" ideolojik hegemonyası nereden kaynaklanıyor? En başta onun alt yapıda, ekonomide, üretimde tuttuğu yerden. İşçi sınıfı, burjuvaziyle yer değiştirmek, toplumda ideolojik hegemonyayı sağlamak istiyorsa, önce burjuvazinin üretimdeki yerine son vermeyi, kendi sosyalist üretim ilişkilerini yukarıdan aşağıya örgütlemeyi ilk elde başarmalıdır. Sivil toplumdaki köklü değişim bundan sonra gelebilir. Bu da iktidar sorununu öne getirip koyuyor. İşçi sınıfı iktidarı ele almadan önce, ancak demokrasi savaşımı yoluyla sivil toplumda kısmi mevziler kazanabilir. *Politik iktidarı almadan önce, ideolojik hegemonya beklemek boş bir fantazidir.* Üçüncüsü, politik iktidar, her zaman ideolojik kurumlar üzerinde bir otoriteye sahiptir. Yığınsal iletişim araçlarını kim kontrol ediyor? Burjuva toplumunda eğitim süreci kimin denetimindedir? Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki burjuvazi, toplumundaki ideolojik hegemonyasını sadece burjuva ideolojisinin "ikna" gücüyle mi sağlıyor? İleri kapitalist ülkelerin burjuvazisi emperyalist sömürü mekanizmasından elde ettiği kârları "sus payı" olarak sunuyor. Avrupa'nın bu olanaklarını ortadan kaldırın bakın, burjuvazi ideolojik hegemonyasını "ikna" gücüyle sağlayabiliyor mu? Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki burjuvazi ekonomik olarak işçi sınıfı tarafından sıkıştırılınca tepkisi çok sert olabiliyor.

Yeni Açılım yazarları bunları görmüyor. Kapitalist toplumda ulusun büyük çoğunluğunu sosyalizm mücadelesi tarafına ideolojik olarak kazanmayı hedefliyorlar. Bu amaç

"sivil toplumu", burjuva demokrasisini kutsallaştırmayı gerektiriyor. İşçi sınıfını boş hayallerle oyalamayı, iktidar hedefini kaf dağının arkasına atmaya yardım ediyor. Ne yazık ki, buna benzer görüşleri, sosyalizme reformist bir geçiş fikrini tasarlayan İkinci Enternasyonal partileri de savunmuştu. Lenin'in onlara cevabını aktarmadan bu bölümü bitirmek içimden gelmiyor.

"Öte yandan, İkinci Enternasyonal'in eski partileri ve eski yöneticileri arasında yaygın olan, *sömürülen emekçilerin çoğunluğunun kapitalist kölelik, burjuvazinin* (belirli bir kapitalist ülkede kültür seviyesinin yüksekliği oranında daha ince fakat aynı zamanda daha gaddar ve amansız binbir şekle giren) *boyunduruğu altında* tamamen berrak *bir sosyalist bilinç*, sağlam bir sosyalist inanç ve karakter *kazanabileceği fikri işçilerin aldatılması demek olduğu gibi, aynı zamanda da kapitalizmin ve burjuva demokrasisinin idealleştirilmesidir.* Gerçekte, ancak proletaryanın öncüsü, tek devrimci sınıf olan proletaryanın tümünün ya da çoğunluğunun desteğiyle *sömürücüleri devirip baskı altına aldıktan*, sömürülenleri kölelikten kurtarıp hayat şartlarını mülksüzleştirilmiş kapitalistlerin zararına olarak derhal düzelttikten sonra, *ancak bundan sonra* ve ancak keskin bir sınıf mücadelesinin gerçek süreci içinde emekçi ve sömürülen kitlelerin eğitimleri, yetiştirilmeleri ve proletarya çevresinde örgütlenerek, proletaryanın etkisi altında ve rehberliğinde özel mülkiyetin doğurduğu bencillikten, dağınıklıktan, kötülük ve zaaflardan kurtulmaları mümkün olabilir." (Lenin, "Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongresi'nin Temel Görevleri Üzerine Tezler")

Yeni Türden "Devrim" Ne Demek?

Lenin'in ütopya ile ilgili güzel bir yaklaşımı var. "Politikada ütopya, ne şimdi ne daha sonra, yani hiçbir zaman gerçekleşmeyecek bir istek, sosyal güçlere dayanmayan ve politik, sınıfsal güçlerin gelişmesiyle desteklenmeyen bir istek demektir. Bir ülkede ne kadar az özgürlük varsa, açık sınıf savaşımının belirtileri ne kadar azsa ve yığınların eğitim düzeyi ne kadar düşükse, politik ütopyalar o kadar kolay ortaya çıkar ve o kadar uzun sürer." (Lenin, "İki Ütopya" adlı makalesinden)

Yeni Açılım, "bugünün gerçeklerine dayanan politika" yapmaktan çok sık bahsetmesine rağmen "devrim sorunu" konusunda fantazi yapmaktan, hayal kurmaktan geri durmuyor. 21. yüzyılın sosyalist devrimlerinin nasıl olabileceği konusunda boş tahminlerde bulunuyor. Tabii ki bu ütopyaların bir amacı var: Leninist devrim teorisinin özüne bugünden kuşku tohumları ekmek, sosyalist devrim teorisini sulandırmak, devrimi reformların toplamına indirgemek, herhalde en önemlisi, devrimin otoriter bir yanı olduğunu gözlerden gizlemek. Uzatmadan "devrim ütopyasından" bir bölüm aktarıyorum:

"Geleceğin 'yeni türden devrim'inde onu salt *'iktidarı ele geçirme anı' olarak görme*, bu eylemi devrimin diğer adımlardan bir Çin duvarıyla ayırma alışkanlığından *vazgeçmek zorundayız.* Nereden biliyoruz devrimci süreç içinde *birden fazla nitele dönüşümün, devrimci "sıçrama"nın evrensel gelişmelerle reformlarla içiçe geçmeyeceğini?* Belki iktidar, *geçen dönemlerin devrimlerinde olduğu gibi bir seferde değil de, bu süreç boyunca değişik devlet kurumlarının emekçi halka adım adım maledilmesiyle el değiştirecek.* Niçin devlet yapısında, üretim ilişkilerinde ve toplumun moral-kültürel değerlerinde değişimler *yan yana, ardarda, adım adım* gerçekleşmesin?" (**Y.A.** 3, Orhan Mertol, s.41)

Bu hayaller gerçek olur mu? Bunu falcılara bırakıyorum. *Beni ilgilendiren, bu fantazilere dayanarak, bugünden buna uygun bir politika çizilmesidir.* Reformların temel amaç haline getirilmesi, burjuva demokrasisini geliştirerek sosyalist demokrasiye varma fikri, burjuva toplumunda iktidarı almadan önce ideolojik hegemonya kurulması perspektifi, işçi-köylü bağlaşıklığı yerine işçi-aydın bağlaşıklığının geçirilmesi, barışçıl devrim amacı, hep bu gelecekteki devriminin nasıl olabi-

leceği fantazisinden türüyor. İlginç olan, bu ütopyaların savunucuları bile, gelecekte öngördükleri devrimi hayal ederken kaygılıdır. Ama geleceğe bağlı, bugünden konuşurken doğru söylediklerinden de çok emindirler.

Bu görüşlerin sınıf mücadelesi tarihinde ilk kez ortaya atıldığı sakın sanılmasın. "Çağdaş revizyonizmin temsilcileri, sistemi savunan bu teorilerden esinleniyorlar. Bunlar arasında, gerçekte *toplumsal devrimin sorunlarının yerine bilimsel-teknik devrimin sorunlarını koyan* Roger Garaudy'yi ve toplumsal devrimle değil de yalnızca ortaya çıkan *'yeni tarihsel çağ'* ve *'yeni insan boyutları'* üzerine laf ederek konunun eses çerçevesi dışında çıkan T.Petkoff'u saymak yerinde olur." (Krasin, **Devrim Sürecinin Diyalektiği**, s.69)

Devam ediyorum. Oportünist J.Ellenstein'ın aşağıda aktaracağım görüşü ile, **Yeni Açılım**'ın söylediklerinin farkı nerede?

*"Devrim, demokratik, barışçı, yasal ve kesintisiz olmalı*dır. *Reform ile devrimi karşı karşıya koymadan, bana kalırsa, onları çağdaş tarihte yepyeni özel bir bütünde birleştirmeliyiz."* (J.Ellenstein'dan aktaran Krasin).

Farkı bulmayı **Yeni Açılım**'a bırakıyorum.

Şiddet ve Terör Üzerine

Burjuvazinin şiddet ve terör üzerine komünistlere yönelttiği suçlamalar biliniyor. Hassas bir nokta olduğu için oportünistlerin en çok çarpıttıkları konu da bu oluyor. Sınıf konumlarından marksizm-leninizm'in tutumunu açık olarak ortaya koymak ve burjuva propagandasının saldırılarına karşı durmak gerekirken, oportünistler geri ya da eksik bir tarzda tutum alıyorlar.

İster burjuvaziye "komünistlerin şiddete karşı olduklarını göstermek için" yapılsın, ister "yığınların geri düzeyine seslenmek için" yapılsın, isterse "bilimsel sosyalizmi doğru dürüst bilmemekten" dolayı yapılsın bu tutum büyük bir bilinç çarpıtmasına, burjuva propagandasına taviz verilmesine neden oluyor.

Yeni Açılım'ın yazarları, komünistlerin her türlü teröre, her türlü şiddete karşı olduklarını sürekli yazıyorlar. Diğer konularda olduğu gibi, terör ve şiddet konusunda da soruna sınıfsal açıdan yaklaşmayıp burjuvazinin konuştuğu gibi genel olarak "terör"den, genel olarak "şiddet"ten bahsediyorlar. İnandırıcı olmak için de, marksizm-leninizm'in bu konudaki görüşlerini çarpıtmayı ya da eksik aktarmayı da ihmal etmiyorlar. Açık görülmesi için "**Yeni Açılım**"ın önce şiddet üzerine söylediklerini yazıyorum: *"Şiddet, hiçbir bakımdan* insani sayılamayacak, *haklı gösterilemeyecek* bir davranış biçimidir." (**Yeni Açılım** 1, Cavlı Çulfaz, s.19)

"Savaştan ve şiddetten en büyük zararı gören, zaten insanlığın çoğunluğu olan emekçilerdir. Böyle bir durumda neden karşıtımızın savaş ve şiddeti ille de bir yazgıymış gibi bize dayatmasına izin verelim. Neden, her insanın zaten *hukukta da en doğal hakkı olan bizim meşru savunmamızı, önüne marifetmiş gibi bir "devrimci" sözcüğü ekleyip onunla aynı şiddet kategorisinde gösterelim. Savaş ve şiddet, özünde marksizm'in ilke ve ülkülerine yabancıdır."* (**Y.A.** 6, Cavlı Çulfaz, s.48)

Görüldüğü üzere, genel olarak terör ve şiddet üzerine konuşuluyor. Şiddetin insani bir davranış olmadığı ve bu nedenle de komünistlerin şiddete karşı olduğu anlatılıyor. Burjuvazinin şiddet kullanmasına karşı, devrimci şiddet savunusu değil, hukuka dayanarak (bu hangi hukuksa! Sanki sınıflarüstü bir hukuk varmış gibi!) meşru savunmadan bahsediliyor (dikkat çekmek istiyorum: Burjuvazinin şiddetine karşı, sadece meşru bir savunmadan bahsediliyor, bir savunma değil - bir saldırı aracı olarak şiddetten söz yok).

Daha da ileri gidiliyor. Genel olarak "savaş"tan (tabii ki iç savaş dahil) ve ona karşı olmaktan konuşuluyor. Şiddetten bu kadar korkarak, kötülük kaynağı olarak bahseden bir mantık, "devrimci zor"dan, devrimci terörden cesaretle bahsedip yığınlara bu görüşleri propaganda edebilir mi? Bu mantık, savaşların zararlı olduğunu anlatabilir ama tarihte bir de "haklı savaşların" olduğundan bahsedemez, "iç savaş" düşüncesini kendi ülkesi için olmasa bile onaylayamaz. Sonuçta

da bir genellemeye giderek sınıfsal bir ayrım yapmaksızın "her türlü savaşın, her türlü şiddetin, her türlü terörün" karşısında olduğunu, marksizm'in de aslında böyle söylediğini uydurmak zorunda kalır.

Marks ve Engels'in devrimci zor, devrimci şiddet sorununa nasıl yaklaştıkları genel olarak tüm komünistler tarafından bilinir. Ancak değişik nedenlerle oportünistler tarafından bu görüşler kulak arkası edildiğinde hatırlatmak zorunlu oluyor. Engels'in Duhring'le "zor" üzerine olan bir tartışması var. Oportünist mantığı, onun "zor"da korkusunu, Engels Duhring'le alay ederek çok güzel dile getiriyor:

"Bay Duhring için zor, mutlak kötülüktür. İlk zor eylemi ona göre ilk günahtır. *Oysa bu zor, tarihte başka bir rol, devrimci bir rol de oynamış;* Marks'ın sözleriyle, *yeni bir topluma gebe olan her eski toplumun ebesi imiş*... bütün bunlardan Bay Duhring'te tek söz bile yok. Bay Duhring, ekonomik sömürü sisteminin devrilmesi için, *zorun belki de -ne yazık ki- gerekli olacağını, ancak ah vah ederek kabul eder-* çünkü her zor kullanımı inan olsun, onu kullananın *ahlakını bozar."* (Engels, **Tarihte Zorun Rolü** s. 57-58)

Tüm devrimlerin tarihi, Marks'ın görünüşü doğruladı. *Devrimci zor, şiddet olmadan hiçbir devrim başarılıp sosyalizme ilerlenmedi.* (Devrimin barışçıl yolu teorik olarak dünya komünist hareketi tarafından analiz edilirken bile, *devrimci şiddetin gene de zorunlu olduğu*, bunun silahlı savaşa dönüşmeyen biçimlerinin öne çıktığı belirtildi. Yeri gelmişken işaret etmek istiyorum: Daha henüz dünyada barışçıl devrim fikri, teorik bir olasılığın sınırlarını aşıp, pratik bir gerçek olarak başarıya ulaşmadı.)

Şu bile başka bir düzeyde tartışılabilir: Dünyanın barut fıçısı üzerinde oturduğu günümüzde, marksistlerin devrimci zor, şiddet konusundaki görüşlerini değiştirmeleri gerekmiyor mu? (Tabii ki bunun kabul edilebilmesi için marksist teorinin devlete bakışından, sosyalist devrim anlayışına, proletarya diktatörlüğüne kadar birçok görüşünün değiştirilmesi, yeniden yazılması gerekiyor.)

Hiç olmazsa bu dürüst bir tartışma olurdu. Ama **Yeni Açılım** yazarları böyle da yapmıyorlar, onlar zaten marksizmin her türlü **şiddete**, zora, teröre, savaş karşı olduğunu iddia ediyorlar. Tahrifat o zaman daha büyük oluyor.

★ ★ ★

Komünistler, sınıflar, sınıf mücadelesi ve devlet var oldukça, zor kullanma düşüncesinden vazgeçmenin saçma olduğunu bilirler. Devletin kendisi bir zorlama aracıdır. Bu nedenle, ne tür bir zorlamanın (gerici mi, ilerici mi?) hangi sınıf tarafından yapıldığı önem taşır. Buradan çıkarılması gereken sonuç, gerekli olmadığı zaman bile komünistlerin "zor"dan yana oldukları değildir elbet. Eğer sınıf mücadelesinin kendi iç mantığı olmazsa, iş bir istek, tercih sorununa kalsa, devrimci şiddetin kullanılmasını istemek için herhalde "kan dökmekten hoşlanan" birer cani olmak gerekir.

Daha şimdiye değin burjuvazi zoru görmeden iktidardan kendi rızasıyla çekilmemiş, emekçilere gerici zoru uygulayan ilk sınıf olmuştur. Her devrimde "zor"un gerekliliği buradan kaynaklanıyor. Devrimci şiddetin derecesini ayarlayan da burjuvazinin direnci ve sınıf mücadelesinin somut koşullarıdır.

Buraya bir not düşmek istiyorum: Devrimci zoru, sadece silahlı şiddet kavramıyla da özdeşleştirmek gerekmiyor. Burjuvazi komünistleri suçlamak için bu özdeşliği yarattığı gibi oportünistler de kendilerinin ne kadar "barışçı" olduklarını göstermek için bu özdeşliği yaratıyorlar. Komünistler, devrimci zora bu kadar dar biçimde bakmıyorlar, onun her türlü siyasal baskı biçimini de kabul ediyorlar.

★ ★ ★

Komünistlerin şiddet konusundaki ilkesel tutumları neye dayanıyor? Onlar soruna *sınıfsal açıdan* yaklaşırlar. Şiddetin, gerici mi devrimci mi olduğuna bakmadan genel olarak "şiddet düşmanlığı" yapmazlar. Her türlü şiddetin karşısında olan **Yeni Açılım** yazarlarına, Lenin'in görüşlerinden bir demet vermek istiyorum:

"Şiddet, sömürülen kitlelerden, emekçilerden kaynaklanıyorsa ve sömürücülere karşı yöneliyorsa evet, bu şiddetin taraftarıyız." (Lenin, C.26, s.483)

"Tarihte sınıf mücadelesi alanına girip de şiddetten başka bir yolla çözümlenmiş tek bir sorun yoktur." (Lenin, C.28, s.295)

"Son tahlilde, siyasal özgürlük ve sınıf mücadelesi sorunlarını sadece *kaba kuvvet çözümler; bu kuvveti hazırlayıp örgütlemek ve onu salt savunma için değil,* fakat *aynı zamanda saldırı için de* kullanmak bizim görevimizdir. (Lenin, C. 9, s.30)

"Çağdaş toplum içindeki sınıfsal konumu gereği proletarya, diğer tüm sınıflardan önce tarihin tüm büyük sorunlarının son tahlilde *ancak zor tarafından çözümlendiğini* kavramak zorundadır." (Lenin, C. 8 s.547-548)

"Ancak unutmamalıyız ki bu savaşım, ezilen sınıfların *ezenlere karşı her türlü şiddet kullanmasını inkara yeltenen oportünizme* karşı acımasız savaşımla yakından bağlıdır. *Biz her zaman yığın savaşımında* ve onunla bağlı olarak *şiddet kullanmaktan yana olduk.* (Lenin, C. 23 s.123)

"Tüm Marks ve Engels'in öğretisinin temelinde, bu görüşü tam da *şiddete dayanan devrim görüşünü,* sistemli bir biçimde *yığınlara aşılamak* zorunluluğu yatar." (Lenin, C. 25, s.404-405)

"Kautsky, diktatörlüğü tanımlarken bu kavramın temel özelliğini, yani *devrimci şiddeti* okuyucudan saklamak için elinden geleni yaptı." (Lenin, C.28, s.239)

"Sosyalizm uluslara karşı zor kullanılmasına karşıdır. Bu yadsınamaz. Ama sosyalizm insanlara karşı da zor kullanılmasına da karşıdır. (Buraya bir not düşmek gerekiyor. Oportünisitler, işte Lenin'in buraya kadar olan görüşlerini aktarıyorlar. Devamını aktarmayıp saklıyorlar. Ben devam ediyorum. -M. Güneş) Bununla birlikte Hıristiyan anarşistler ile tolstoycular dışında henüz hiç kimse, bundan *sosyalizmin devrimci zora karşı olduğu sonucunu çıkarmamıştır.* Öyleyse, *gerici zor ile devrimci zoru ayırdeden koşulları çözümlemeksizin, genel olarak "zor"dan söz etmek, devrimden vazgeçen bir hamkafa olarak ortaya çıkmak ya da yalnızca kendini ve başkalarını* yanıltmacalarla aldatmak demektir. (Lenin, **Proleter Devrim ve Dönek Kautsky**, s. 84)

Demek ki **Yeni Açılım** yazarlarının söylediklerinin tersine, marksizm'in her türlü şiddetin karşısında olduğu gibi bir anlayışı yoktur.

★ ★ ★

Aynı anlayış savaş konusunda da marksistlerin, genel olarak savaşın karşısında olduğu görüşü de aynı çarpıtmaya dayanıyor. Burada da sınıfsal bir bakış gerekiyor. Savaşların, emekçiler üzerinde yaptığı yıkımdan bahsederek (ki doğrudur) marksistleri haklı haksız savaş ayrımı yapmadan, her türlü savaşa karşı olduğunu iddia etmek, genel olarak savaştan konuşmak leninizmin bu konudaki öz bakışının içini boşaltmaktır. Bakın Lenin ne diyor: "Sosyalistler, sosyalistlikten vazgeçmeksizin *her türlü savaşa* karşı olamazlar.

"Birincisi, önce sosyalistler, ne eskiden, ne de şimdi, *devrimci savaşlara* karşı olamazlar. Emperyalist "büyük" devletlerin burjuvazisi tepeden tırnağa gerici kesildiler ve biz, bu burjuvazinin şimdi sürdürdüğü savaşa, gerici köleci ve canice bir savaş gözüyle bakıyoruz. Ama, ya bu burjuvaziye karşı verilecek savaşa ne denir. Örneğin, bu burjuvazinin ezdiği ve bu burjuvaziye bağımlı halkların ya da sömürge halklarının kurtuluş için verecekleri bir savaşa ne denir?..

"İkincisi, iç savaş da, öteki savaşlar gibi bir savaştır. *Sınıf savaşımını kabul eden herkes, iç savaşı da kabul etmek zorundadır.* Her sınıflı toplumda iç savaş doğal ve bazı koşullarda sınıf savaşımının kaçınılmaz devamı, gelişmesi ve şiddetlenmesidir. Bu, her büyük devrimle doğrulanmıştır. *İç savaşı kabul etmemek ya da görmezlikten gelmek, büyük bir oportünizme düşmek ve sosyalist devrimi yadsımak olur."* (Lenin, **Sosyalizm ve Savaş**, s.61)

"Her savaş uluslar üzerinde zor kullanmaya dayanır ama bu sosyalistleri devrimci savaş yandaşları olmaktan alıkoymaz. Savaşın sınıfsal niteliği nedir, işte her sosyalistin karşısına çıkan temel sorun." (Lenin, **Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky**, s.85)

★ ★ ★

Şiddet alanında tahrif etmeye en uygun noktaya geliyorum. Komünistlerin terör konusundaki görüşleri nedir? **Yeni Açılım**'ın söylediği gibi, komünistler her türlü teröre karşı mı? Terörün kimden kaynaklandığına, kime karşı yapıldığına, politik koşulların uygun olup olmadığına, genel amaçlara bağlı olup olmadığına, esas ve temel bir mücadele aracı olarak alınıp alınmadığına bakmadan teröre her zaman karşı çıkmak doğru olur mu? Burjuvazi propagandacılarının "komünistler teröristtir" yaygaralarına bakarak, onun altında psikolojik olarak ezilmek, aslında komünistlerin de "hür türlü teröre karşı olduklarını açıklamak" doğru olur mu? Üstelik bir de marksizm-leninizm'in terör konusundaki görüşlerini tahrif etmek, devrimci konumlardan oportünist konumlara kaymak olmuyor mu? 12 Eylül darbesinin "terörü önleme" argümanlarını kullanarak geldiği biliniyor. **Yeni Açılım**'da aşağıdaki satırları görünce insanın ürküntü duymaması mümkün mü?

"Günümüzde politik yaşam şiddeten ve şiddet tehdidinden arındırılmadığı sürece, Türkiye'nin hiçbir sorunu çözülemez. Bunun altını çizmeliyiz. 12 Eylül'ün hemen öncesini ve sonrasını hatırlayalım. O yıllar, Türkiye'ye, *hepimize* neler kaybettirdi? Şimdi, yıllar geçtikçe şu daha da belirginleşiyor: Bütün bunlardan bu *akıldışılıklardan* kimse bir şey kazanabildi mi?" (**Yeni Açılım**, M.Karaca, s.11)

"*Terörün acısını bir daha unutulmayacak şekilde yaşamış günümüz Türkiye'sinde* politik savaşımdan şiddetin dışlanması için savaşım hem zorunludur hem olanaklıdır." (**Y.A.** Zeki Dilmen, s.12)

12 Eylül öncesi temelde faşist terörün, 12 Eylül sonrası da devlet terörünün egemen olduğu unutularak terör üzerine günlük burjuva gazete yazarları gibi konuşmak doğru olmuyor. Sonra bu faşist terörü sanki burjuvazi kışkırtmamış gibi ve bu terörden yüzlerce devrimci ölmemiş gibi "hepimiz" zarar gördük diyebilmek, burjuvazinin faşist terörden "kâr"ını gizlemek oluyor. Sonuncusu faşist terör, bilinçli bir sınıfsal amaçla yapılan terördü, bunu "akıldışılık" olarak basitleştirmek soruna hiç de sınıfsal açıdan bakmak olmuyor. (Bu Hitler faşist rejimini, bir "deli"'nin çılgınca yaptığı davranışlar olarak görmek gibi bir şey.)

★ ★ ★

Komünistler, terör sorununa da sınıfsal yaklaşırlar, *devrimin terörünü ilke olarak reddetmezler. Devrimci terörü temel bir mücadele aracı olarak değil, politik koşullara, genel politik amaca bağlı olarak kullanılabilen bir eylem biçimi olarak alırlar.* Terör düşüncesiyle kendilerinden geçmezler. Teröristler ise, terörü genel savaşıma bağlı olmayan, zaman zaman yapılacak bağımsız saldırı biçimi olarak ele alırlar, onu esas ve temel mücadele aracı olarak görürler. Bu terörde amaç, sadece bireylerden intikam almaktır. Terörün, yığınların psikolojisini yansıtıp yansıtmadığına bakmazlar. Politik koşulların uygun olup olmadığı onları ilgilendirmez.

Buradan oportünistlerin vardığı sonuca varmamak gerekiyor. Teröre ilke olarak düşman olmak gerekmiyor. Komünistlerin "her türlü teröre" karşı olduğu şeklinde bir görüşlerinin olmadığını Lenin'den aktaracağım şu satırlar gösteriyor sanırım:

"*Şiddet ve terörizmi ilke olarak asla reddetmeksizin,* kitlelerin doğrudan katılışını sağlayabilecek ve katılımı güvence altına alabilecek *şiddet biçimlerinin* hazırlanması için çalışılmasını istedik." (Lenin, **Devrimci Maceracılık**, 1902)

"*Biz ilke olarak terörü hiçbir zaman reddetmedik ve edemeyiz de.* Terör savaşın belli bir anında, birliklerin belli bir durumunda ve

belli koşullarda son derece uygun ve *hatta zorunlu* olabilecek askeri eylem biçimlerinden biridir." (Lenin, "Nereden başlamalı?" makalesinden)

"Elbette ki biz, bireysel terörü *amaca elverişli olup olmama* bakımından reddediyorduk. Oysa, büyük Fransız *devriminin terörünü "ilke olarak" mahkûm edebilen* ya da bütün dünyanın burjuvazisi tarafından kuşatılmış muzaffer devrimci bir parti tarafından genel olarak uygulanan *terörü mahkûm edebilen* kimselerle, Plehanov, daha 1900-1903 yıllarında henüz marksist ve devrimci iken alay etmiş onları gülünç duruma düşürmüştür." (Lenin, **Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı**, s. 24-25)

Yeni Açılım yazarlarının terör konusunda yazdıklarının, Lenin'in aktardığım görüşleriyle birlikte tekrar okumak gerekiyor. Lenin'in görüşleriyle, onlar arasındaki uçurumu kapatmanın mümkün olmadığı daha iyi görülecektir.

★ ★ ★

Şiddet konusunda **Yeni Açılım**'ın yanlış tutumu bir noktada durmuyor. Bakın nerelere kadar gidiyor: *"Komünist partisinin yasak tutulması, sürekli bir şiddet kaynağıdır...* Yasak şiddeti kışkırtmaktadır... Komünist partisinin serbestçe kurulup özgürce çalışabildiği koşullar, kaba şiddetin yaşamın dışına itilmesinin olanaklı olabileceği koşullardır... *Komünist partisinin yasallığı, şiddetin yasadışılığı için iyi bir temel olacaktır."* (Mehmet Karaca, **Y.A.** 10-11)

Bu satırları okuyunca insan içinde bir üzüntü duyuyor. Yıllardan beri Türkiye burjuvazisi, komünistleri "şiddet kaynağı" olmakla suçlamıştır. Kendi diktatörlüğü eliyle emekçiler üzerinde değişik şiddet biçimleri uygulayagelmiş olmasına rağmen, iki yüzlü bir tutumla kendi eylemini komünistlere maletmiştir. Gerçek bu mudur? *Kapitalist toplumdaki şiddetin kaynağı en başta devlettir.* Burjuva devletinin en demokratik görünüm aldığı ülkelerde bile bu böyledir. Bu marksist gerçeğin yanlış olduğunu **Yeni Açılım**'dan öğreniyoruz. Demek ki, şimdiye kadar burjuvazinin yaptığı propaganda doğruymuş, şiddetin kaynağı burjuvazi ve onun devleti değil, illegal savaşım veren komünist partisiymiş. Mantık çok basit ve pragmatik işliyor: Burjuvazi zor kullanarak komünistleri illegaliteye itiyor, komünist partisi yasak tutulunca ne yapsın ki şiddet kaynağı olmak zorunda kalıyor. Eğer komünist partisini burjuvazi serbest bırakırsa o da "şiddet kaynağı" olmaktan çıkacak, toplumda "şiddetin kaynağı" kurumaya başlayacak. Bu mantık için ilk söylenmesi gereken şey şudur: Burjuvaziden "yasallık hakkını" kabul etmesini isterken, karşılığında "illegal komünist partisinin şiddet kaynağı" olduğu düşüncesini kabullenmek gerekiyor.

İkinci, şiddetin kaynağının aslında burjuvazi ve onun devletinden kaynaklandığını unutmaktır.

Üçüncüsü, komünist partisi yasal çalışırsa, burjuvazinin zaten toplumda varolan şiddetine karşı, komünist partisinin şiddet ve zora başvurmayacağına söz vermektir.

Dördüncüsü, "komünist partisinin yasallığı, şiddetin yaşadığı için iyi bir temel olacaksa, toplumda devlete karşı yönelen şiddete, burjuvazi ile birlikte karşı durulacak demektir.

Şiddetin kaynağının gerçekte burjuvazi ve onun devleti olduğunu belirtmiştim. Komünist partisi yasal olunca "kaba şiddetin yaşamın dışına itilmesinin olanaklı olabileceği" "**Yeni Açılım** tarafından söyleniyor. Peki böyle bir durumda burjuvazinin şiddet zor uygulamayacağı hangi bilimsel gerçeklere dayanıyor? Kapitalist devletin "baskı aracı" olma işlevi ortadan kalkacak mı? Bunu söyleyebilmek için ise, marksist teorideki devletin işlevlerini inkâr etmek gerekmiyor mu? Komünist partisinin yasal olduğu ülkelerde burjuvazi, emekçilere gerektiğinde şiddet, zor uygulamıyor mu? Sadece demokrasinin beşiği İngiltere'de -ki komünist partisi uzun zamandır legaldir- burjuvazinin maden işçilerine ne-

ler yaptığının, nasıl bir şiddet uyguladığının hatırlanmasını istiyorum. Kapitalist devletin-sınıf karakteri devrimle değiştirilmedikçe, burjuvazi devrilmedikçe şiddetin kaynağı kurutulamaz. Bu gerçeğin unutulduğu yerde marksist-leninist teori bitiyor, reformizm, pasifizm başlıyor.

Komünist Ahlak Yok mu?

Yeni Açılım yazarları "yenilik" adına marksizm-leninizm'in tüm görüşlerini gözden geçiriyorlar. Sezar'ın hakkı sezara, el atmadıkları ve üzerinde marksizmin özüne ters şeyler söylemedikleri çok az konu kaldı. Komünist ahlak sorununu bile "yeni tezlerle" zenginleştirdiler. Tabii ki, özü ortadan kaldırarak.

Görelim ne diyorlar?

"Sosyalist değerler hangileridir? *Devrimcilerin kendilerine özgü ahlak değerleri olabilir mi?* Bizce, böyle ayrı, farklı değer sistemleri olsa da tarikatlarda, dinsel gruplarda olabilir." (Zeki Dilmen, **Y.A.** s. 18)

"Yalnızca kendi dünya görüşünden, hatta çoğu kez kendi partisinden olanlar için *apayrı bir ahlak yaratma çabası* olumsuz sonuçlara yol açıyor...

"Genel ahlaki doğruları reddetme, yalnızca bir sınıfa, hatta belirli bir politik çevreye, bir partiye, bir akıma vb. özgü bir ahlak oluşturma girişimi hem somut gerçeklikten, hem de mütevazilik ilkesinden uzaklaşmayı beraberinde getirerek halktan kopma,soyutlanma gibi acı bir sonucu doğuruyor." (**Y.A.** Akgün Şenler, s. 34)

Yeni Açılım yazarlarının ileri sürdüğü görüşler şöyle toparlanabilir: Komünistlerin, kendine özgü bir ahlakları yoktur, bir sınıfa özgü ahlak değerleri olamaz. (Yani "proleter ahlak" diye bir şeyden bahsedilemez.) Genel ahlaki değerler vardır, bunları savunmak gerek.

★ ★ ★

Sıkıcı olduğunu kabul ediyorum: Bilimsel sosyalizmin başlangıç öğretileriyle giriş yapmak düzeyi düşürüyor. Ne yazık ki bunu göze almak zorundayım.

Her toplum kendisine özgü toplumsal ilişkilere sahiptir. Toplumsal ilişkilerin ise politik, hukuksal, sosyo-psikolojik, ahlaksal, ekonomik vb. türleri vardır. Tarihsel maddecilik açısından toplumsal ilişkilerin tümü maddi ve ideolojik ilişkiler şeklinde sınıflandırılabilir. Maddi ilişkiler temelde ekonomik ilişkilerdir, alt yapıyı oluştururlar. İdeolojik ilişkiler ise, maddi ilişkilerin üstünde yükselen sonuçta onun tarafından belirlenen üst yapıyı oluşturur.

Ahlak, *toplumsal bilinç biçimi olarak* ortaya çıkan *bir üst yapı öğesidir* ve her üst yapı öğesi gibi son tahlilde alt yapının temelini oluşturan *ekonomik sistem tarafından belirlenir.*

Daha detaya girip ahlakı şöyle de tanımlayabiliriz: Toplumun belirli bir gelişim seyri boyunca, insanların davranışlarını değerlendirmeye yarayan ölçütler sistemidir ahlak kuralları, toplumsal gelişme düzeyine ve toplumun içinde bulunan sınıflara göre farklı düzeyde algılanır. Köleci toplum için ahlaki olan bir davranış, kapitalist toplum için ahlaksızlık olarak değerlendirilebilir. Yine ezen sınıfa göre ahlaki olan bir davranış biçimi ezilene göre ahlaki olmayabilir. (Örneğin, sarı sendikanın ya da hiç sendikanın olmadığı bir fabrikaya "gizlice" devrimci bir sendikayı sokmaya çalışmak patron açısından "ahlaksızlık", işçi açısından ise ahlaklı bir davranıştır.)

Şöyle toparlayabilirim. Ahlak, hem tarihsel bir kategoridir hem de sınıflı bir toplum için sınıfsal karakterlidir. Bu nedenle marksizm, farklı tarihsel dönemlere, farklı sınıflara bağlı olarak ahlaksal sorunların ele alınması gerektiğini savunur. Toplumsal gelişimden, sınıflardan bağımsız, ebedi, evrensel, genel bir ahlak yoktur, olamaz.

Tarihte, Marks'tan önce, idealist ahlak anlayışına, maddeci tarzda karşı çıkan Spinoza, Feuerbach, Lucretius gibi filozoflar oldu.

Ama hiçbiri marksizm'in gördüğü şeyi - ahlakın toplumsal kaynağını- göremediler. Acı olan, bu kadar zaman sonra, kendilerine "marksist" diyenler de bilinçli bilinçsiz bu konuma düşüyorlar. Ahlak konusunda Engels'in Dühring ile bir tartışması var. **Anti-Dühring**'in 9. bölümünün okunması gerekiyor. Yeni Açılım yazarlarının, "sınıf ahlakı yoktur" görüşlerine bir yanıt olarak aktarıyorum.

"Modern toplumun, feodal soyluluk, burjuvazi ve proletaryadan oluşan üç sınıfından her birinin *kendi öz ahlakına sahip bulunduğunu* gördükten sonra, bundan ancak insanların, ister bilinçli ister bilinçsiz olsun, ahlak anlayışlarını son çözümlemede, *sınıf durumlarının dayandığı* pratik ilişkilerden -içinde üretim ve değişimde bulundukları ekonomik ilişkilerden aldıkları sonucunu çıkartabiliriz...

"Geçmişin her ahlak teorisinin, son çözümlemede, o zamanki toplumun ekonomik durumunun bir ürünü olduğunu ileri sürüyoruz. Ve nasıl toplum, şimdiye değin sınıf karşıtları içinde gelişmiş bulunuyorsa, *ahlak da aynı biçimde her zaman bir sınıf ahlakı olmuştur;* bu ahlak, ya egemen sınıfın egemenliğini ve çıkarlarını doğruluyor ya da ezilen sınıf yeterince güçlü bir duruma geldiği andan başlayarak bu egemenliğe karşı baş kaldırmayı ve ezilenlerin gelecekteki çıkarlarını temsil ediyordu." (Engels. **Anti-Dühring**, s. 1754-176)

Engels'in mantığını devam ettirmek gerekiyor. Ahlak, sınıfsal bir karakter taşıyorsa genel bir ahlaktan ya da "gerçek bir insani ahlak"tan söz edilebilir mi? Sınıfları dikkate almadan "gerçek insani ahlak" üzerine sık nutuklar dinlediğimiz bir dönemde bu soruyu da cevaplamak gerek. Bir kez, kapitalizmde "gerçek insani ahlak"tan söz edilemez. Onun kapitalizmde filiz veren tohumları - sadece tohumları olan- proleter ahlak için bile bu söylenemez. Gerçek insani ahlak ne zaman olanaklıdır? Engels'in dediği gibi "sınıf zıtlıklarından, onların her türlü çağrışımından uzak, GERÇEKTEN İNSANİ BİR AHLAK, ancak toplumun, sınıf zıtlıklarının yalnızca üstesinden gelmiş olduğu değil, aynı zamanda pratik yaşamda onları hatta unutmuş olduğu bir aşamasında olanaklıdır." (Engels. **Anti-Dühring**, s. 177).

Kapitalizmde proletaryanın bir sınıf ahlakına sahip olduğunu gördükten sonra, işçi sınıfının ve tüm diğer ezilenlerin çıkarlarının savunucusu olan komünistlerin bu proleter ahlakı savunmasının önemi üzerinde de durmak gerekiyor. *Yeni Açılım,* "Devrimcilerin kendilerine özgü ahlak değerleri olabilir mi?" şeklinde bir soru ortaya atıp bunu olumsuz yanıtlıyor. Bu yaklaşım aynı zamanda, burjuva ahlakına karşı proleter ahlakı savunması gereken komünistleri silahsız bırakan bir yaklaşımdır.

Burjuvazi, toplum üzerindeki ideolojik hegemonyasını kullanarak burjuva ahlak kurallarıyla işçi sınıfının bilincini çarpıtır. Eğer komünistlerin kendine özgü ahlaksal değerleri yoksa, burjuva ahlakına karşı, proleter ahlak nasıl savunulabilir? Leninizm bize komünist bir ahlakın, proleter ahlakın ve onun kendine özgü değerlerinin olduğunu öğretiyor. Lenin'den okuyalım:

"*Ama acaba komünist ahlak diye bir şey var mıdır? Elbette vardır.* Sık sık bizim kendimize özgü bir töremiz olmadığı söylenir; burjuvazi de bizi yani komünistleri sık sık her türlü töreyi ve ahlakı reddetmekle suçlar. Bu kavram karışıklığı yaratmaktan, işçilerle köylülerin aklını çelmekten başka bir şey değildir.

"Biz insan toplumlarının ve *sınıfların dışında kalan her türlü ahlakı reddediyoruz.* Bunun bir aldatmaca, bir düzenbazlık, toprak sahipleriyle kapitalistlerin çıkarı uğruna işçilerle köylülerin gözlerini boyama ve zihinlerini bulandırma çabası olduğunu iddia ediyoruz." ("Gençlik Birliklerinin Görevleri" makalesi, 1920; **Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm.** 206)

Yeni Açılım'ın söylediğinin tersine bir "komünist ahlak" olduğuna göre, bu ahlakın kökleri neredendir? Bu anlak neye bağlı olarak gelişir? Bu ahlakın kökleri, işçi sınıfının

yaşama ve çalışma koşullarında, burjuvaziye karşı verilen sınıf kavgası içindedir. Bu ahlak, geçmişte sınıf mücadelesi tarihinde haksızlığa, adaletsizliğe zulme karşı yaratılmış tüm ilerici değerleri kendine alıp özümsemiştir. Ne var ki, komünist ahlak için temel olan, geçmişten alınan miras değil, işçi sınıfının kapitalizmde yürüttüğü sınıf kavgasında ve gelecekteki sosyalizmi kurma savaşımında yarattığı, yaratacağı değerlerdir.

Proletaryanın, sömürücülere, baskıya, teröre, adaletsizliğe, cinsiyet ayrımına, ırkçılığa karşı yürüttüğü savaşım, tüm ezilenlerin önderi ve koruyucusu olma rolü komünistlerin devrim için göze aldıkları fedakarlıklar, yaptıkları özveri, burjuvaziye karşı işkencede, hapiste yarattıkları direnme, düşmana sır vermeme destanları, en zor anlarda bile sosyalizme duyulan güven, proleter enternasyonalist duygular vs. bunların hepsi yüce komünist değer yargılarıdır.

★ ★ ★

Yeri gelmişken, komünist ahlakın bağlı olduğu sınıf mücadelesini, devrim için savaşımı ve komünist militanların göze aldıkları özveriyi, geçmişi değerlendirirken küçümseyen **Yeni Açılım**'dan bir bölüm aktarmak istiyorum.

Birincisi, geçmişte, 'halkı örgütlemek, bilinçlendirmek, harekete geçirmek ve devrim yapmak' gibi politik ve ideolojik yoğunluğu büyük olan *'yüksek'* hedeflerin yanında, *ahlaksal özellikler çoğu kez geride kalırdı.* 'Büyük meselelerle uğraşanların yanında konuyu açsanız, boş bir gevezelik, bir 'din ve ahlak sohbeti' başlatmış gibi hissedebilirdiniz kendinizi. Öyle ya, *devrimin ve sosyalizmin çıkarlarının yanında öteki konuların lafı mı olurdu!"*

Mantık şuydu: "Sınıf mücadelesinin (devrimin, halkın) çıkarlarına olan her şey doğrudur (iyidir, ahlaklıdır). Bu mantık yalnızca kaba değil, aynı zamanda tehlikelidir de." (Akgün Şenler, **Y.A.** 8, s. 33)

İlk baştan ele alalım: Halkı örgütlemek, bilinçlendirmek, harekete geçirmek ve devrim yapmak gibi komünistlerin amacı olan hedefleri küçümseyici tarzda yazıp, "ahlaksal özellik" denen şeylerin geride kaldığını söylemek, komünist ahlaktan bir şey anlamamak oluyor. Çünkü komünist ahlak, bu küçümsenen şeylerin dışında, ondan ayrı bir şey değil, onun içinde -hatta o yüksek amaçlara bağlı olan- şeydir. Sınıf mücadelesine bağlı olmayan, işçi sınıfının çıkarlarını, devrimin çıkarlarını gözardı eden ahlak zaten "komünist ahlak" değildir. Eğer insan, ahlakı sınıflar dışında bir olgu olarak alırsa, içi boş "genel ahlak kurallarının' propagandasını yaparsa başka bir sonuca varamazdı. Proletaryanın sınıf mücadelesine, burjuvaziyi erkten düşürme hedefine bağlı olmayan bir ahlak "en iyi insancıl kuralları" sıralasa da, son çözümlemede burjuva ahlakın güçlendirilmesine hizmet eder.

Burada bir parantez açıp uç bir örnek vermek istiyorum. Bir soruyla başlıyorum: Oportünizm, komünist ahlakıyla bağdaşır mı? Oportünistleri ahlak açısından değerlendirirken, bunlar "namuslu mu, dürüst mü, samimi mi, iyi insanlar mı?" diye bakmak gerekiyor. İşçi sınıfının kısa vadeli çıkarları uğruna, uzun vadeli çıkarlarını feda eden oportünistler, komünist ahlakı çiğniyorlar. Çünkü, sınıf savaşımına zarar veren bir davranış biçimi, komünist ahlakın dışına çıkar. İşte bu noktada ahlaka sınıf gözlüğüyle bakmayanların tutumuyla, bu gözlüğü kullananların "ahlak" değerlendirmesi iki zıt uç oluyor. Birincisinde burjuva ahlakın bakış açısı var, ikincisinde proleter ahlakın.

Yeni Açılım'ın söylediklerinin tam tersinin doğru olduğunu Leninizm bize öğretiyor. Evet,komünistler açısından, sınıf mücadelesinin, devrimin, işçi sınıfının çıkarlarına bağlı olan ahlak en iyi ahlaktır, doğrudur.

Şöyle de söyleyebilirim: "En iyi ahlaklı insan" var olan kapitalizmi sosyalizmle değiştirmek isteyen, komünizm için çalışan, sınıf mücadelesinde işçi sınıfının çıkarları yanın-

da yer alan insandır.

Lenin, komünist ahlakın her zaman işçi sınıfının sınıf savaşımına bağlı olduğunu, (**Yeni Açılım** yazarlarının kulakları çınlasın) iddia ediyor: *"Biz iddia ediyoruz ki, bizim ahlakımız tamamen proletaryanın sınıf savaşımına tabidir. Bizim ahlakımız proletaryanın sınıf savaşımının çıkarlarına dayanır*... Onun için diyoruz ki, bizim için insan toplumunun dışında ahlak diye bir şey yoktur, vardır diyen halkı aldatmaktadır. *Bizim için ahlak proletaryanın sınıf savaşımının çıkarlarına tabidir.*

"Bu sınıf savaşımı ne demektir? Çarın alaşağı edilmesi, kapitalist sınıfın ortadan kaldırılması demektir...

"Evet, sınıf savaşımı sürmektedir ve bizim görevimiz bu savaşımı bütün çıkarları üstünde tutmaktır. Onun için *komünist ahlakımızı da bu savaşıma tabi kılıyoruz.* şöyle diyoruz: *Ahlak eski sömürücü toplumu yıkmaya ve tüm emekçi halkı yeni, komünist bir toplum yaratmakta olan proletaryanın çevresinde birleştirmeye yarayan bir şeydir."* (Gençlik Birliklerinin Görevleri; **Ütopik ve Bilimsel Sosyalizm** s. 206-207)

★ ★ ★

İnsan, ahlakı sınıflar üstü değerlendirince, onu sınıf çıkarlarına bağlı düşünmeyince, ahlaki açıdan "burjuvazinin meşru çıkarlarını" savunmak gerektiğine bile varabiliyor. Örnek mi isteniyor? **Yeni Açılım**'dan bulunabilir. Aktarıyorum.

"Karşıtının meşru çıkarını gözetmeyip 'uygun zamanı buldum mu saf dışı ederim, anlayışı siyasal ahlakla da bağdaşmıyor... Siyasette yeni düşünce, *karşıtının meşru çıkarlarını da* gözönüne alabilmek ve buna uygun davranabilmektir. *Siyaset kültürünün ahlak temeline dayanması gerektiğini* düşünüyoruz." (Cavlı Çulfaz, **Y.A.** s. 21-22)

Komünistler, burjuvaziye karşı yalana, sahtekarlığa, aldatmacaya dayalı veya gerçek görüşlerini gizleyerek bir mücadele yürütmezler. Partinin, açıklığa, dürüstlüğe dayanan ve yığınlar önünde yürüyen siyasal savaşımı vardır. Komünist partisi, burjuvaziye karşı onu zayıf düşürmek, yığınların önünde köşeye sıkıştırmak, onun gerçek yüzünü halka göstermek, onu erkten düşürmek için taktiklere de başvurur. Bu yalan propagandayı, sahtekarlığı gerektirmez. Ancak, **Yeni Açılım'ın** yazarı soruna başka bir açıdan bakıyor.

Tabii ki burjuvazinin ileri sürdüğü **genel** ahlaki değer yargıları açısından, **karşındakinin** zayıf anını kollamak, onun iç çelişkilerinden yararlanmak, en uygun durumda da onu vurmak, düşürmek "ahlak"lı olmuyor (Gerçekte ise tarihe dikkatli gözle bakan birisi, burjuvazinin "ahlaksızlık" olarak propaganda ettiği şeyleri, kendisinin işçi sınıfına yaptığını görür. Başka türlü de olamaz. Sınıf mücadelesi burjuvazinin meşru çıkarı ile, işçinin meşru çıkarını, burjuva ahlakı ile proleter ahlakı karşı karşıya getiriyor.)

Merak ediyorum, Lenin'in "düşmanın *en ufak bir güçsüzlüğünden* ve ortaya çıkan *her fırsattan* yararlanılmazsa, önemli bir savaş sürdürülemez" sözlerini **Yeni Açılım** "siyasi ahlaksızlık" olarak görüyor mu?

Tek bir anlak anlayışı olsaydı, işimiz kolaydı. Ama burjuva ahlak ile komünist ahlak birbirinin anti-tezidir. Eğer sınıf çıkarları ahlakın temelinde yatıyorsa hem burjuvazi hem proletaryanın meşru çıkarlarını koruyan ortak bir siyasal ahlak bulunamaz.

Daha önce örnek vermiştim: Burjuvazi için "ahlaklı" olan bir davranış proletarya için bu anlama gelmeyebilir. Örneklerle zenginleştirmek istiyorum. Özel mülkiyete dokunmak, üretim araçlarını toplumsallaştırmayı istemek burjuvaziye göre "ahlaksız" bir davranıştır. Proletaryanın tarihsel misyonu açısından ise en ahlaklı bir davranıştır. Burjuvazinin meşru çıkarı özel mülkiyeti korumayı, üretim araçlarının sahipliğini sürdürmeyi, proletaryanın meşru çıkarı ise bunu toplumsal hale getirmeyi gerektiriyor. Devleti ele alalım. Burjuva devleti korumak burjuvazinin meşru çıkarıdır. Proletaryanın meşru çıkarı ise, bunu parçalayarak proletarya diktatörlüğünü kurmaktır. Hangi "meşru çıkarı korumak" ahlaklı davranış oluyor? **Yeni Açılım** düşünsün, yanıt versin.